MIXHAIT POLLOZHANI
МИЏАИТ ПОЛОЖАНИ

D R A U D A C U M

(NJËZET VJET ART)

D R A U D A C U M

(ДВАЕСЕТ ГОДИНИ УМЕТНОСТ)

Gostivar, 2019
Гостивар, 2019

Monografi: DRAUDACUM
(NJËZET VJET ART)

Autor: Mixhait Pollozhani

Përbotuesin: Reshat Ameti

Përkthimi: Elsa Pollozhani

Lektura: Agim Mustafai

Fotografitë: Arjan Rufati, Xhezair Rexhepi

Disenji: Arjan Rufati

Shtypi: “Evropa 92” - Koçan

Tirazhi: 100

Моногрaфија: DRAUDACUM
(ДВАЕСЕТ ГОДИНИ УМЕТНОСТ)

Автор: Мицаит Положани

За издавачот: Решат Амети

Превод: Елса Положани

Лектура: Агим Мустафаи

Фотографии: Арјан Руфати, Џезаир Реџепи

Дизајн: Арјан Руфати

Печат: „Европа 92“ – Кочани

Тираж: 100

PËRMBAJTJA

HYRJE **8**

HISTORIKU DHE FUNKSIONIMI I SHOQATËS "DRAUDACUM" **11**

Pse emri "DRAUDACUM"? 11

Qëllimi i krijimit të shoqatës 11

Themelimi dhe konsolidimi 14

Aktivitete e para ekspozuese 16

EKSPOZITAT - VEPRIMTARIA BARTËSE E SHOQATËS **18**

"Çmimi i Nëntorit" aktivitet mbarëkombëtar 19

Ekspozitat grupore me karakter humanitar dhe dedikues 24

"Salloni Pranveror" një aktivitetjetëshkurtër por domethënës 26

Ekspozitat individuale 27

Kolonia artistike ndërkombëtare "Gostivari" 30

Çmimet tradicionale 32

PARALELET STILISTIKE **33**

PËRFUNDIME DHE KONSTATIME **38**

LISTA E EKSPOZITAVE **78**

REPRODUKSIONE **87**

СОДРЖИНА

ВОВЕД **42**

ИСТОРИЈА И ФУНКЦИИРАЕ НА ЗДРУЕНИЕТО „ДРАУДАКУМ“ **45**

Зошто името „DRAUDACUM“? 45

Целта на формирање на здружението 45

Основањето и консолидација 49

Првите изложбени активности 50

ИЗЛОЖБИТЕ – НОСЕЧКА АКТИВНОСТ НА ЗДРУЖЕНИЕТО **53**

„Ноемвриска награда“ - Сенационална активност 54

Групните ликовни изложби од хуманитарен и наменски карактер 59

„Пролетен салон“ една прекината активност 61

Индивидуални изложби 62

Меѓународна ликовна колонија „Гостивар“ 65

Традиционални награди 67

СТИЛИЛСКИ ПАРАЛЕЛИ **69**

ЗАКЛУЧОЦИ И КОНСТАТЦИИ **75**

СПИСОК НА ИЗЛОЖБИ **82**

РЕПРОДУКЦИИ **87**

SHOQATA “DRAUDACUM” SIMBOL ARTISTIK

Me publikimin e kësaj monografie shënohet 20 vjetori i themelimit dhe i veprimtarisë por edhe arkivohet veprimtaria e Shoqatës së artistëve figurativ shqiptar në Maqedoni ***“Draudacum”*** me seli në Gostivar. Kjo shoqatëparaqet me të vërtetë një shembull të veçantë në këto hapësira kulturore. Me një angazhim të palodhshëm të anëtarëve të shoqatës, të kryesive, si dhe me ndihmën e institucioneve shtetërore dhe kulturore në vend dhe dashamirëve të artit, gjatë dy dekadave shoqata u transformua në një institucion të mirëfilltë vullnetare të artit pamor. Me veprimtarinë e vet përgjatë dy dekadave, ka zhvilluar dhe kultivuar në mënyrë sistematike artin pamor. Gjithashtu, kjo vatër artistike gëzon renome të jashtëzakonshëm në hapësirat kulturore dhe trajtohet si një ndër shoqatat më aktive dhe më të fuqishme të artit pamor në Republikën e Maqedonisë së Veriut. Por edhe më gjerë.

Gjithsesi, që rrugëtimi i derikëtushëm nuk ka qenë edhe gjithaq i lehtë, sepse, përveç problemeve objektive (mungesës së hapësirave: zyrave, depos etj,) ka hasur edhe me probleme subjektive, që burojnë nga smira njerëzore, të cilat herë – herë edhe e kanë frenuar zhvillimin e shoqatës! Por, duke i falënderuar entuziazmit të anëtarësisë më të gjerë, ndihmesës së adhuruesve të artit, artistëve, shoqata “Draudacum” i mbijeton këto anomali por edhe vazhdon akoma më fuqishëm aktivitetin e saj në prezantimin e vlerave të mirëfillta artistike. Shoqata “Draudacum” tani më është bërë simbol i identifikues i artit pamor shqiptar.

Sa i përket angazhimit tim si kryetar i shoqatës (dy mandate) bashkë me ekipin që për mua përbënë një “Dream team” (Ekip i ëndrrave) jemi kujdesur qe fillimisht shoqata të ketë një trajtim të pranueshëminstitucional, pastaj siguruam zyrën dhe depon dhe natyrisht, ndërkombëtarizuam fuqishëm veprimtarin ë shoqatës. Këtë e kemi dëshmuar me organizimin e intensifikuar të ekspozitave tradicionale, kolonive artistike me karakter ndërkombëtar, ekspozitave humanitare, ekspozitave individuale etj. Këto aktivitete padyshim që kanë lënë gjurmë, por njëherësh përbëjnë edhe një traditë të shkëlqyer në prezantimin e vlerave të artit pamor. Në aktivitetet e shoqatës vazhdimisht janë të pranishme veprat e artistëve nga

mbarë hapësirat kulturore shqiptare, si: Maqedonia e Veriut, Kosova, Shqipëria, si dhe nga diaspora. Kemi arrit që nëpër aktivitetete shoqatës të defilojnë artistë të dëshmuar, veteranë të artit pamor, artistë me relevancë artistike vendore dhe botërore. Por, gjithashtu, një kujdes të veçantë shoqata kemi treguar në promovimin e artistëve të rinj, artistë që për herë të parë e fillojnë rrugëtimin e tyre në botën e artit.

Besoj se shoqata “Draudacum” do të vazhdojëedhe më tutje misionin e saj fisnik në zhvillimin dhe afirmimin e artit dhe kulturës shqiptare. Do të vazhdoje të rritet në bastion ku do të mbështetën artistët shqiptarë dhe të tjerë, vatër ku do të kultivohet dhe promovohen vlerat e artit pamor. Por, gjithashtu, shoqata jonë do të vazhdojë të aderoi akoma më fuqishëm edhe në botën globale artistike, dhe sigurisht se do të organizojë edhe shumë ngjarje artistike e kulturore, si dhe do festojë edhe shumë e shumë përvjetorë tjerë.

Reshat Ameti
Kryetari SHAFM “Draudacum”

HYRJE

Shoqatat, apo grupet e artistëve figurativ, përbëjnë një fenomen shumë i rëndësishëm dhe shumë domethënës, të cilat në skenën e artit u paraqitën që me fillimin e avangardës së parë, aty kah gjysma e dytë e shekullit XIX, dhe duke marrë hovë sidomos gjatë epokës së artit (post)modern në shekullin XX. Ndaj dhe qëndron konstatimi se shoqatat, apo grupet e artistëve figurativ janë produkt i kohës së tyre, dhe si të tilla ato e ndajnë fatin e mjedisit ku veprojnë. Ndonëse ato herë-herë edhe e marrin kuptimin e ambientit të kulturës së vogël, por reflektimi i tyre në planin artistik është i konsiderueshëm. Që të zbërthehet rëndësia ethemelimit dhe funksionimit të grupeve të këtilla artistike, do të thotë se, duhet të kujtojmë kontekstin historik të veprimit të tyre. Shikuar nga ky këndvështrimdel, del që grupet dikur kanë pasur rrol tjetër në skenën artistike për dalim nga grupet e sotshme.

Grupet artistike pra, janë pjesë e rëndësishme dhe lëvizje të fuqishme shtytëse e zhvillimit të artit figurativ në rrafsh kombëtar dhe ndërkombëtar. Shikuar nga konteksti historik, dallohen dy kategori të strukturës së organizimit të këtyre shoqatave artistike. Strukturat e organizimit formal dhe joformal të shoqatave, të cilat janë paraqitur në momente të (pa)përshtatshme politike. Ata i kanë realizuar qëllimet e tyre në mënyra të ndryshme. Aktivitet e tyre nuk i përjashtojnë as supozimet teorike dhe as ato ideologjike. Ato mund të kenë qenë, por edhe mund të jenë paralajmëruese, nxitëse, dhe ndërtuese të proceseve të reja në fushën e artit figurativ.

Kjo parantezë pra, mund të merret si një perceptim nga këndvështrimi më i gjerë i rolit, veprimit dhe kontributit të shoqatave në fushën e artit figurativ, nëpërmjet të cilës do të arrimë deri te qëllimi kryesor i kësaj monografie. Dhe qëllimi ynë është pikërisht shpalosja e aktivitetit të një shoqate të artistëve figurativ, e cila tash e njëzet vite kultivon art. Dhe kjo është Shoqata e artistëve figurativ në Maqedoni “DRAUDACUM” me seli në Gostivar. Duhet theksuar se kjo shoqatë, në gjirin e saj, në radhë të parë tubon krijuesit figurativ shqiptar, por jo vetëm këta, sepse në të ka edhe artist të tjerë. Kuptohet se shoqata “DRAUDACUM” lindi në një kontekst kohor, kur shqiptarët në Maqedoninë e Veriut, fare pak ishin të angazhuar por edhe të përfshirë në mënyrë të mirëfilltë në sferën e artit figurativ në vend.

Dhe kur më propozoi idenë për të shkruar tekstin për një publikim monografik për këtë shoqatë, kryetari aktual i saj, artisti dhe profesori i pikturës në Universitetin e Tetovës, Reshat Ameti, fillimisht mu duk pak sa pretencioz ky projekt. Jo pse më mungonin informacionet bazike mbi aktivitetin e saj, pasi që vite me radhë e kam përcjellë punën e saj, por kur u përballa me materialet e ruajtura në arkivin e shoqatës, atëherë e pash më prej së afërmi, sesa i gjerë dhe sa i rëndësishëm është aktiviteti i saj në planin artistik.

Ndonëse, tanimë kur kanë kaluar më shumë se një shekull që nga krijimi i shoqatave të njohura artistike nëpër shtet e ndryshme të Evropës, por edhe në shtet fqinje, mund të duket anakronike veprimi i shoqatave të këtilla, megjithatë, ato kanë rëndësinë e tyre edhe sot kur arti figurativ ka pësuar një transformim të madh. Dhe sipër koincidencë, kur ne e shënojmë njëzet vjetorin e shoqatës “DRAUDACUM”, sivjet po e shënon njëqindvjetorin e saj edhe shkolla e njohur e arkitekturës dhe dizajnit “Bauhaus” e cila u themelua në vitin 1919 në qytetin Vajmar të Gjermanisë. Ky mbase është një ogur i mirë jo vetëm për shoqatën tonë por edhe për artin figurativ shqiptarë.

Ashtu siç e kërkon rendi, me raste të këtilla, kur është fjala për përvjetorë jubilar, domosdo që bëhet rekapitullimi i punës dhe i veprimtarisë së shoqatës në fjalë. Dhe tani kur kemi grumbulluar rezultatet me bindje konstatojmë se, “Draudacum” ka një rol të rëndësishëm në organizmin dhe mbarëvajtjen e jetës së artit figurativ te shqiptarët të Maqedonisë së Veriut. Por jo vetëm, sepse veprimtaria e saj shtrihet akoma më gjerë dhe se brenda tij përfshinë edhe prurjet e arrtit në rrafshin mbarëkombëtare dhe ndërkombëtare.

Para se gjithash kjo ka të bëjë me veprimtarinë ekspozuese me të cilat janë afirmuar me dhjeta e me qindra krijues, duke përcjellë zhvillimin e tyre, fillimin, ngritjen apo rënien në art. Para se gjithash, si shkak kryesor për këtë mund të merret vetë karakteri revyal dhe masovik i ekspozitave të organizuara, të cilat herë kanë ndikuar për të mirë dhe herë edhe i ka komplikuar punë. Themi kështu sepse disa krijues të njohur jo rrallë ka ndodhur që t’i shmangen pjesëmarrjes nëpër aktivitet e këtilla prezantues.

Megjithatë, shoqata “Draudacum” duke u rritur në një ngrehinë alternative artistike i ka tubuar dhe i ka orientuar pesën dërmuese të atyre energjive dhe ideve artistike drejt zhvillimit të mëtutjeshëm me aktivitetin e saj. Bërthamën substanciale të aktiviteteve ekspozuese dhe të llojshmërisë së disiplinave artistike figurative të përfshira në te e përbëjnë: piktura, skulptura, vizatimi, grafika, por nuk janë anashkaluar as edhe fotografia, artet e zbatuara (dizajni) dhe shumë rrallë ndonjë ekzemplar i instalimeve artistike.

Mbarëvajtja e punës së shoqatës “Draudacum”mund të thuhet se ka kaluar nëpër disa periudha kohore, të cilat herë kanë qenë më intensive dhe herë më të zbehta. Vitet fillestare, më shumë kanë kaluar me punët formale, se sa me aktivitete artistike, por kuptohet nuk mungon as edhe ndonjë ekspozitë, ashtu që, duke filluar që nga viti 2005, kjo shoqatë përjetoi një ringjallje të vërtetë të aktivitetit të saj. Në ndërkohë që veprimtaria gjatë dekadës së dytë shquhet për një mobilizim të përgjithshëm, konsolidim dhe zgjerim akoma më gjithëpërfshirës të shoqatës. Dhe atë, jo vetëm në veprimtarinë ekspozuese, por akoma më shumë kjo vërehet edhe nëpërmjetorganizimit të kolonisë artistike dhe të ndonjë aktiviteti tjetër. Për çdo vit vërehet rritja e numrit të pjesëmarrësve nëpër këto aktivitete, sidomos të atyre nga jashtë, me çka hapet një dimension i ri i rolit të kësaj shoqate në kultivimin e vlerave artistike në rrafsh më të gjerë mbarëkombëtarë. Por për të qenë korrekt me lexuesin, do të duhet të pranuar se kjo është një shoqatë joqeveritare, vullnetare e cila përballet me vështirësitë të ndryshme, në radhë të parë të karakterit financiar, por pse jo edhe të atij organizativ. Sidomos duhet theksuarse, kësaj shoqate i mungon një qasje më e qartë dhe më e programuar formale dhe përmbajtjesore në drejtim të kaheve zhvillimore të artit bashkëkohor figurativ shqiptar.

Por ashtu siç u tha edhe me lartë, se ky publikim monografik, pra ofron informacione për kontributin e kësaj shoqate nëndodhitë dhe botëkuptimet të cilat shfaqen në skenën e artit tonë figurativ sidomos gjatë dy dekadave të para të shekullit XXI. Por gjithashtu kjo paraqet edhe një përpjekje për grumbullimin në një vend të gjitha aktiviteteve, artistëve dhe krijimtarisë artistiketë krijuar gjatë këtyre viteve. Por në të do të përfshihet edhe puna dhe kontributi i ideatorëve, ndërtuesve dhe ndihmuesve të projektit të quajtur “DRAUDACUM”.

HISTORIKU DHE FUNKSIONIMI I SHOQATËS “DRAUDACUM”

Ashtu siç u cek në tekstin hyrës, se shoqatat e këtilla janë produkt i kohës së caktuar, gjithashtu duhetnënvizuarse, krijimi dhe funksionimi i tyre varet nga kontekste të caktuar historik dhe socio-politik. Të shqyrtosh dhe pasqyrosh qëllimin e krijimit dhe kontributin e një shoqate artistike, pra edhe të “Draudacumit”, domosdo që duhet vënë në pah kontekstin historik dhe socio-kulturor, komponentë këta vendimtare përzhvillimin e artit figurativ shqiptar në Maqedoninë e Veriut, por edhe më gjerë.

Pse emri “DRAUDACUM”?

Zakonisht shoqatat artistike marrin emra që kanë të bëjnë me fushën e artit, ose që lidhen me natyrën, qëllimin, simbolikën apo edhe misionin e ekzistimit të tyre. Rasti i emërtimit të kësaj shoqate është ndryshe, pasi që themeluesit e saj deshën që me këtë emër të përligjin dy momente të rëndësishme. Së pari të ringjallin një topitmi të lashtë ilir, siç është Draudacum, i cili sipas autorëve antik mendohet të ketë qenë emri i një qyteti antik në rrethin e Gostivarit (mendohet se gjurmët e tij mund të fshihen te fshati Gradec?), por kjo akoma nuk është dëshmuar nga arkeologët. Dhe së dyti, ky emër do të shërbej si inspirim, por edhe si obligim për kultivimin, përjetësimin dhe ruajtjen e vlerave artistike si trashëgimi artistike nëpërmjet veprimtarisë së kësaj shoqate.

Qëllimi i krijimit të shoqatës

Shoqatat e këtilla artistike, pra, si produkt i kohës së tyre, padyshim që edhe endajnë fatin mjedisit të tyre, dhe se duke u projektuar si të tilla, ato domosdo që e marrin kuptimin e një ambienti të kulturës së vogël, jo rrallë herë janë të detyruara që të përballen me tendencat margjinale artistike. Por duke e shikuar fotografinë e gjerë të saj, atëherë dukshëm mbisundon bindja se, megjithatë kontributi i kësaj shoqate e arsyeton qëllimin e këtij publikimi. Kujtesa e

atij momenti të themelimit të krijon emocione, ndjenja nostalgjie të përcjella edhe me elemente mistifikuese, pse jo edhe glorifikuese. Por, para se gjithash, gjatë shkrimit të kësaj monografie, përparësi do tu japim aspiratave për një objektivitet racional dhe të arsyeshëm, ashtu siç e kërkon edhe natyra e disiplinës shkencore historiko – artistike. Ne vetëm mund të supozojmë se si mund të jenë ndier dhe çfarë aspironin protagonistët, në atë momente tejet domethënë të krijimit të kësaj shoqate.

Kjo shoqatë lindi në kohën kur arti bashkëkohor ishte shënjuar nga ndryshimet të shpeshta stilesh dhe me avancimin dhe zgjerimin e mundësive teknike në fushën e artit figurativ. Shoqatë brenda saj ka një përbërje heterogjene për kah struktura e gjinive artistike, pse jo edhe për kah përkatësia etnike e nacionale që kanë kontribuuar për aktivitetin e saj. Por, ky grup krahas intencave tjera inkurajoi një qëllim të vazhdueshëm, që të pushtohen dhe të forcohen pozitat e artit modern dhe atij bashkëkohor me të gjitha tendencat avangarde dhe neoavangarde.

Kjo shoqatë u krijua jashtë institucioneve, ashtu siç i zhvillua në një farë mënyre edhe vetë arti figurativ shqiptar në Maqedoninë e Veriut, por, për prezantimin e veprimtarisë së saj, megjithatë, ajo i shfrytëzon hapësirat e muzeve dhe galerive shtetërore. Qëllimet dhe detyrat e saj kjo shoqatë i ka përmbledhur kryesisht në kuadër të përmbajtjes të një dokumenti formal, por pa ndonjë program të definuar qartë, apo manifesti të lidhur ngushtë me kërkime artistike dhe ideore (konceptuale) të anëtarëve të saj. Megjithatë, shoqata “Draudacum” u bë faktor shumë aktiv dhe tejeti rëndësishëm i zhvillimeve të artit figurativ shqiptar në Maqedoninë e Veriut. Ndërkohë që përqendrimi i energjisë krijuese, por edhe i asaj hulumtuese dhe eksperimentuese të artistëve, sidomos me ndihmën e kësaj shoqate, u bënë forca shtytëse për artin figurativ të nënqiellit tonë.

Me proceset demokratike që nisën në fillim të viteve 90 – ta të shekullit të kaluar u hap rruga për demokratizimin e shoqërisë edhe në Maqedoninë e Veriut (atëherë Republika e Maqedonisë. Shqiptarët filluan të (vet)organizohen në të gjitha sferat e jetës, në aspekt politik, arsimore, kulturor etj. Pas shumë përpjekjesh të pareshtura dhe vështirësive të mëdha, përveç partive politike, shqiptarët themeluan edhe organizata të ndryshmejoqeveritare, të cilat funksionojnë si shoqata, bashkësi apo asociacione të ndryshme në fushën e arsimit dhe

kulturës. Kështu si nevojë e imediate dhe e drejtë e mohuar nga autoritetet e kohës në vitin 1994 u themelua Universiteti i Tetovës, i cili pas plotë dhjetë vitesh qëndrese dhe peripecisharriti të zyrtarizohet në vitin 2004. Por themelimi i këtij institucioni më të lartë arsimor hapi shumë perspektiva të reja për shqiptarët në Maqedoninë e Veriut. Sidomos, hapja e Fakultetit të arteve dha impulse të fuqishme për krijuesit figurativ shqiptarë. Kështu, mbase, lindi ideja dhe nevoja edhe për themelimin e shoqatës “Draudacum”.

Sigurisht që në ndërkohë janë themeluar edhe shoqata tjera nga fusha e artit figurativ, disa nga të cilët akoma pa u themeluar u shuan, por ka nga ato që e vazhduan aktivitetin e tyre dhe sot e kësaj dite vazhdojnë të veprojnë aktivisht. Ndër ato duhet përmendur Shoqatën e artistëve figurativ në Tetovë, SHAK “A-3” në Strugë etj. Por megjithatë, shoqata “Draudacum” jo vetëm që mbijetoi, ajo edhe u veçua dhe u dëshmuame aktivitetin e saj të vazhdueshëm dhe tejet të pasur me evenimente të ndryshme. Kjo shoqatë, tash më ka krijuar identitetin e saj duke u bërë një emër i respektuar, jo vetëm brenda kufijve të Maqedonisë së Veriut, por edhe më gjerë, në planin mbarëkombëtar dhe në atë ndërkombëtar. Për këtë flasin edhe mirënjohjet e ndryshme që janë ndarë kësaj shoqate për aktivitetin e sajderi më tani.

Dhe pikërisht sivjet, kur shoqata “Draudacum” po e shënon 20 vjetorin e themelimit të saj, në këtë jubile, mbase jo gjithaq i gjatë, por me të arritura të shumta në veprimtarinë e saj. Dhe me të drejtë mund të thuhet se, mjaft bukur i shkon motoja “DRAUDACUM” – 20 VJET ART”, e cila njëherë përbënë edhe titullin e kësaj monografie. Por, ky sukses, që sot e ka arrit shoqata “Draudacum” i ka protagonistët dhe më të merituarit e tij, ndaj dhe nuk bënë pa i përmendur disa ngaata me emër dhe mbiemër, të cilët ndonëse, punuan dhepunojnë në mënyrë vullnetare, megjithatë, asnjëherë nuk u shmangën obligimeve tëshoqatës. “*Të gjitha këto synime i arritëm bashkërisht me anëtarësinë, me ekipin drejtues të shoqatës dhe me institucionet vendore. Ndaj dhe e shfrytëzoj rastin që personalisht tu falënderohem: anëtarësisë, artistëve, si dhe në veçanti ekipit tim “Dream team” (Ekip i ëndrrave) i përbërë nga Xhelil Rufati, Ismane Mehdi, Arjan Rufati, Xhezair Rexhepi, Ylber Zylfiqari, Bejtulla Zaimi, Muamer Sadiku, Muhamedali Alili – Dali, Luan Zenku, Berkan Hasanicaj*, e nisi rrëfimin e tij, kryetari aktual i shoqatës “Draudacum”, profesori universitar, Reshat Ameti.

Por sigurisht që ka edhe shumë të tjerë që meritojnë vend në këtë monografi. Duhet të veçohen ata që informuan për aktivitetet e shoqatës, siç janë gazetaret, Blerim Mustafai, Arben Zeqiri, Driton Zenku, Valbona Zynçe, Bashkim Sulejmani, Abedin Bilalli, Hatixhe Muaremi, Gzime Imeri si dhe mediat TV Globi, Tv 2, Tv Koha, Tv ALSAT dhe Gazeta Koha, Klan Maqedonia, RM2 si dhe përkthyesin Agim Mustafain, por veçanërisht, ata të cilët shkruan vështrime dhe kritika mbi krijimtarinë që ka defiluar gjatë dy dekadave të kaluara të funksionimit të "Draudacum". "*Kuptohet që për rezultatet e shoqatës "Draudacum" ka më shumë njerëz që kanë ndihmuar, por unë do ta veçoja njërin ndër ta, dhe ai është ish-kryetari i komunës së Gostivarit, z. Nevzat Bejta, i cili përderisa ishte në post, në vazhdimësi i ka ndihmuar fuqishëm aktivitetet e shoqatës. "Mos na kurseni, vetëm artistët të ndihen sa më mirë thoshte Ai". Dhe po të shikosh grafikun e zhvillimit të shoqatës, duket qartë se pikërisht në kohën e tij shoqata u konsolidua plotësisht, si dhe veprimtaria e saj artistike mori hov edhe në planin ndërkombëtar*", theksoi kryetari Reshat Ameti

Themelimi dhe konsolidimi

Ndonëse krijuesit dhe artdashësit gostivaras e mbajtën barrë kryesore, megjithatë, jehona e kësaj shoqate kalon përtej kufijve lokal. Një grup entuziastësh, kryesisht artist figurativ, por edhe intelektual të fushave tjera, nga Gostivari, Tetova, Shkupi, Kumanova, Struga, Kërçova, Dibra etj., duke e ndier nevojën për të vepruar të organizuar mbështetën dhe ndihmuan krijimin e kësaj shoqatë, pa e ditur se ajo do të bëhej strehë e tyre artistike. Por sigurisht ashtu si shumëçka që e ka një nismë dhe bartësit e saj, edhe shoqata "Draudacum" e ka zanafillën dhe i ka protagonistët më të merituar për krijimin e saj.

Kështu pas një aktiviteti paraprak një grup më i vogël intelektualësh përgatiti terrenin, dhe më datë 25. 12. 1999 e themeluan Shoqatën e Artistëve Figurativ në Maqedoni "DRAUDACUM" me seli në Gostivar. Në Kuvendin themelues u miratua programi, statuti dhe u zgjodhën organet drejtuese të shoqatës. Kryetar i parë i shoqatës u zgjodh piktori, Bashkim Mexhiti, aktualisht profesor në Fakultetin e Arteve pranë Universitetit të Tetovës. Gjithashtu,

duhet të theksohet se lista e themeluesve të kësaj shoqate është më e gjerë, pa mbështetjen e të cilëve nuk do të ishte i mundur themelimi dhe ndërtimi i saj. Për këtë flet edhe lista me nënshkrimet e tyre që po e sjellim si ilustrim nëformë faksimili.

Idenë dhe iniciativën e themelimit të kësaj shoqate, njëri nga themeluesit kryesor, njëherësh edhe kryetari parë i saj, Bashkim Mexhiti, e shpjegon me mungesën dhe nevojën e institucioneve kulturore shqiptare asokohe në Maqedoni e Veriut.. Krijimin e saj, Mexhiti e shikon si një mundësi për hapjen e perspektivave të reja mbi zhvillimin dhe pasurimin e fushës së arteve pamore të shqiptarëve brenda Maqedonisë së Veriut. "*Entuziazmi dhe përkushtimi ynë për këtë iniciativë fuqishëm u përkrah edhe nga ana e artistëve të komunave tjera si edhe nga një grup i dalluar intelektualësh të qytetit të Gostivarit, disa nga të cilët ishin pjesëmarrës edhe në kuvendin e themelimit të shoqatës mbajtur para njëzet vitesh ne sallën e kuvendit komunal të Gostivarit*" shprehet, Bashkim Mexhiti. Por, Mexhiti vëndoi në pah edhe kontributin të pakursyer të kolegëve artistë: Rami Muharemi, Agim Shehu, profesori universitar Xhelil Rufati drejtori i SHF. "Mehmet Deralla" të f. Gradec. Hetem Ademi, dashamiri i artit Bekim Keçai, por edhe disa intelektualë tjerë të qytetit, në jetësimin e idesë dhe krijimin e shoqatë "Draudacum".

Ndërkaq, nënkryetari i parë i shoqatës "Draudacum" ka qenë piktori, Luan Zenku, i cili sipas pohimeve të stafit drejtues të shoqatës, që nga fillimi dhe deri më sot është pjesë e pandarë pothuajse e të gjitha aktiviteteve të saj duke dhënë një kontribut të çmuar në veprimtarinë dhe konsolidimin e kësaj shoqate. Gjithashtu, për tu theksuar është kontributi i pamohueshëm i anëtarësisë, por sidomos edhe menaxhimi i suksesshëm nga ana e kryetarëve që vijnë më pas, siç janë: Burhan Ahmeti, Osman Demiri dhe Reshat Ameti. Puna e palodhshme e tyre, e mbështetur nga Ministria e Kulturës së Maqedonisë së Veriut dhe nga Komua e Gostivarit ndikuan që Shoqata e Artistëve Figurativ "Draudacum", të dëshmoi potencial, të shënoi rezultate dhe të instaloi vlera të larta në prezantimin e artit pamorë që vazhdon të hapëron me kohën si brenda ashtu edhe jashtë vendit.

Aktivitete e para ekspozuese

Sigurisht që fillimet e shoqatës “Draudacum” nuk kanë qenë të lehta. Viti i parë i veprimit (vitit 2000) ka kaluar në shenjë të themelimit, konsolidimit të organeve dhe trupave drejtuese, si dhe të regjistrimit të saj. Sipas dokumentacionit mund të konstatohet se Shoqata e Artistëve Figurativ Shqiptar në Maqedoni “Draudacum” është regjistruar zyrtarisht me një vit vonesë, dhe atë, me datë 25. 12. 2000.

Kuvendisolemn i themelimit të Shoqatës së Artisteve Figurativ “Draudacum,, është promovuar me hapjen e ekspozitës së pare të saj, të cilën e hap kryetari i porsazgjedhur, Bashkim Mexhiti. Për këtë ekspozite si dëshmi ekziston edhe një fletëpalosje ku kumtohet organizimi i saj, dhe se aty janë të publikuar edhe emrat e 27 artistëve që morën pjesë në këtë aktivitet historik. Në këtë fletëpalosje figurojnë këto artist: Adem Kastrati, Meli Zenku, Hajrush Fazliu, Faik Kryeziu, Bedri Saraçini, Sabit Bocku, Nafi Jashari, Bashkim Mexhiti, Luan Zenku, Qamil Sejfuli, Enver Selimi, Bukurie Saliu, Nevzat Bejtuli - Kica, Safet Spahiu, Muamer Sadiku, Emine Asani, Ilirjan Beqiri, Ismet Lahu, Hajrush Hiseni, Afërdita Ramizi, Reshat Ameti, Rami Muharemi, Bleranda Borova, Melik Asllani, Beqir Beqiri, Fuat Jakupi dhe Agron Zemruli. “*Rrugëtimi i pare katërvjeçarë (2000-2004) për shoqatën ka qene një rrugëtim i mbushur me shumë kujtime dhe përjetime, të gjitha aktivitetet e realizuara gjatë asaj periudhe e sidomos ekspozita mbarëkombëtare 28 Nëntori, organizuar çdo vit nga ana e shoqatës “Draudacum,, kanë qenë të mbështetura dhe financuara vetëm nga komuna e Gostivarit, me në krye kryetarin e atëhershëm Xhemail Rexhepi*”, përfundon, Bashkim Mexhiti.

Ekzistojnë shoqata të ndryshme në të cilat aderojnë krijues të tëgjitha moshave, por qëllimin e arsyetojnë vetëm ato shoqata të cilat për njëmend i mbrojnë interesat e artistëve që e avancojnë dhe e promovojnëpunën e tyre. Aq më tepër, kur dihet se një shoqatë e arsyeton misionin e saj, nëse ka vendosur, si dhe ka zbatuar kritere në avancimin e vlerave të mirëfillta artistike dhe kulturore. Këto janë parimet mbi të cilën e ka bazuar programin dhe aktivitetin e saj edhe shoqata “Draudacum”.

Por menjëherë në vitin e ardhshëm, përkatësisht në vitin 2002, ripërtërihet organizmi i ekspozitës me karakter gjithëkombëtar, e cila sivjet e shënoi edicionin e saj të 18 - të me radhë. Dhe që nga ajo ekspozitë organizatori është përkujdesur që të botoi edhe katalogë për çdo aktivitet prezantues me parathënie të shkruar nga studiues, kritik të artit dhe artist të njohur të artit shqiptar.

Dhe kështu nisi funksionimin dhe aktivitetin shoqata “Draudacum”, e cila për dy dekada me radhë pati baticat dhe zbaticat, ngritjet dhe rëniet e saj. Për njëzet vite rresht kjo shoqatë ka organizuar aktivitet të shumta në fushën e artit figurativ duke dëshmuar se ajo jo rastësisht tani më është bërë bartëse e jetës artistike të shqiptarëve ngavendi dhe më gjerë. Aktivitetet kryesore të saj janë përqendruar në organizimin e ekspozitave grupore dhe individuale, kolonive artistike, realizmin e projekteve artistike, shënimin e përvjetorëve të ndryshme kombëtare, konkurseve etj. Dhe për më të suksesshmit në planin artistik, organizativ por edhe për ata që nuk janë kursyer për ta ndihmuar aktivitetin e saj, shoqata për çdo vit ndan edhe çmime apo mirënjohje.

Nëpër aktivitetet e shoqatës “Draudacum” kanë parakaluar shumë artistë, emra të njohur dhe kulmor nga vendi dhe nga bota. Artistë të dëshmuar por edhe të rinj të cilët janë shpresa dhe ardhmëria e skenës sonë artistike. Pro nuk bënë pa i përmendur sidomos emrat e artistëve të spikatur nga vendet fqinje, shteteve evropiane dhe kontinenteve tjerë.

EKSPOZITAT - VEPRIMTARIA BARTËSE E SHOQATËS

Duhet rikujtohet edhe njëherëfakti se aktivitetet e para të promovimit të shoqatës “Draudacum” filluan menjëherë pas themelimit të saj, fillimisht duke filluar me një ekspozitë në të cilën kanë marrë pjesë artistë nga viset e ndryshme shqiptare. Veprimtaria e viteve në vijim të shoqatës vjen duke u pasuruare dhe me më shumë aktivitete të ndryshme artistike, ku përveç ekspozitave, kolonive artistike, u shtohen edhepunëtoritëartistike apo edhe prezantime me karakter humanitaretj. Projektet e këtilla shtytëse u mundësojnë dhe i ndihmojnë artistët që të zënë hapin dhe ritmin e trendëve më bashkëkohore të arteve pamore. Dhe kështu, organizimi i ekspozitave vlen si aktiviteti bartës i tërë veprimtarisë së shoqatës, të cilat u bënë manifestime shumë kuptimplote duke prezantuar dhe promovuar vlera artistike dhe emra artistësh të dëshmuar dhe sidomos të artistëve të rinj, të cilët luajnë, apo do të marrin rol të rëndësishëm në skenën e artit bashkëkohor shqiptar.

Pra, në mënyrë të vazhdueshme janë organizuar aktivitete të ndryshme prezantuese, dhe se sipas evidencave dhe dëshmive të ndryshme, mund të shihet se në kuadër të aktivitetit të kësaj shoqate dominon organizimi i ekspozitave grupore, duke filluar nga ekspozita tradicionale revyale mbarëkombëtare dhe deri tek ato me dedikime të caktuara. Kur jemi tek aktivitetet prezantuese grupore, padyshim që një vend të posaçëm dhe rol të rëndësishëm luan ekspozita e cila organizohet me rastin e 28 Nëntorit - Festës së Flamurit Shqiptar, e cila për vite me radhë mbahet nën moton “Çmimi i Nëntorit”. Për disa vite me radhë është organizuar edhe aktiviteti tjetër prezantues i quajtur “Salloni pranveror”, si dhe disa ekspozita tjera me dedikim të caktuar profesional, kulturor, humanitar dhe përkujtimor. Duhet theksuar se disa nga këto ekspozita kanë edhe karakter shëtitës.

“Çmimi i Nëntorit” aktivitet mbarëkombëtar

Por megjithatë, tradita më e bukur dhe më jetëgjate e kësaj shoqate padyshim që mbetet ekspozita mbarëkombëtar e cila pati një rritë të përbashkët me të. Ky aktivitet tani më është kthyer në një eveniment, ku në një vend për çdo vit tubohen krijues të artit figurativ nga gjitha trojet shqiptare. Ndonëse, kjo ekspozitë fillimisht organizohej nën moto të ndryshme, për të cilat do të bëhet fjalë në vazhdim, organizatori ka menduar se mjaft mirë i shkon këtij aktiviteti mbarëkombëtar emërtimi “Çmimi i Nëntorit” nëpërmjet të cilit reflektohet në formën e plotë tërësia dhe karakteri tij.

Ndaj dhe shikuar nga kjo distancë kohore, mund të thuhet se nuk është punë e vogël që një manifestim kulturor të mbijetojë në rrethanat e sotshme shoqërore, aq më tepër kur bëhet fjalë për një aktivitet nga fusha e artit figurativ, veprimtari kjo e cila nuk shquhet për ndonjë traditë gjithaq të gjatë ndër shqiptarët këtu në Maqedoninë e Veriut. Por, megjithatë, shoqata “Draudacum” i ka sfiduar tërë ato barriera dhe vështirës, dhe nga viti në vit po ia del, jo vetëm të mbajë gjallë ekspozitën “Çmimi i Nëntorit”, por edhe ta begatoi, por deri diku edhe ta profilizoi atë.

Ashtu siç u tha edhe më lartë, kjo ekspozitë ka rrëfimin e rritës së saj, duke u begatuar dhe transformuar për vite me radhë, megjithatë, një gjë e ka ruajtur të shenjtë, dedikimin dhe çeljen e saj me rastin 28 Nëntorit – Ditës së Flamurit. Nëse ekspozita e parë e kaloi në shenjë të aktit themelues dhe të promovimit të Shoqatës “Draudacum”, ekspozita e radhës pati një tjetër motiv dhe dedikim. Dhe pikërisht, ekspozita e dytë e hapur në vitin 2002 konsiston me shënimin e 90 vjetorit të shpalljes së Pavarësisë së Shqipërisë, motoja e së cilës ishte “**Pavarësi, Flamur, Liri**”. Kjo ekspozitë ka tubuar artist figurativ shqiptar nga Maqedonia e Veriut, Kosova dhe Shqipëria. “*Mesazhet që na i përcjellin këto vepra nuk janë klithje të ashpra dhe të zymta të shkaktuara në moment nga trysnia politike, por thjesht përjetime normale të shprehura secila me gjuhën e vet artistike të qëlluar, ku më pa e ku më shumë*”, thuhet në parathënien e katalogut.

Ndërkaq, karakterin e mirëfilltë mbarëkombëtar ky eveniment akoma më shumë e merr në vitin 2003, kur në këtë eveniment veprat e tyre i kanë prezantuar jo më pak se 48 artist nga

mbarë trojet shqiptare. Këtë e dëshmon edhe lista e pjesëmarrëseve të në faqet e katalogut të kësaj ekspozite dhe ato janë: Esat Valla, Eshref Qahili, Meli Zenku, Bashkim Mexhiti, Luan Zenku, Sindis Ibraimi, Rami Muharemi, Reshat Ameti, Osman Demiri, Ilirjan Beqiri, Safet Spahiu, Muamedali Alili, Bajram Xhelili, Burhan Ahmeit, Fatmir Krypa, Bajram Kadria, Besnik Xhemaili, Adem Dermaku, Bukurie Saliu, Nevzat Bejtuli – Kica, Blerim Iseini – BIRD, Hajrush Fazliu, Memet Selmani, Imer Bajrami, Melik Arsllani, Meliha Kabashi, Alpaj Rexhep, Agim Shehu, Faton Kryeziu, Klodian Valla, Fatmire Beshiri, Hajrush Iseni, Vlora Ismaili, Agim Rudi, Nafi Jashri, Ilir Koka, Genti Korini, Zenun Sherifi, Edip Lloga, Emin Elezi, Bleta Mirzo, Bejtulla Zaimi, Xhelil Rufati, Beqir Qerimi, Nebije Berisha, Muamer Sadiku, Ismet Jonuzi dhe Zeni Ballazhi. "*Kompozicionet e ekspozuar shquhen për një shumësi frymëzimesh e preokupimesh...., të cilat simbolizojnë një dozë të shprehjes realiste, ekspresioniste, simboliste, enformeliste, si dhe me frymën e gjerë të abstraksionit*" ka thënë Hiviz Muharremi.

Me kalimin e viteve kjo ekspozitë jo vetëm që e ruajti vazhdimësinë e saj, por ajo akoma më shumë begatohej dhe merrte fizionomi të re. Kjo u manifestua gjatë dy viteve në vijim, në vitin 2004 dhe 2005, kur kjo ekspozitë vazhdoi ta përforcojë akoma më shumë karakterin e saj mbarëkombëtar. Duke qenë se kjo ekspozitë tuboi artistë nga të gjitha viset shqiptare, filozofi dhe esteti Kadri Metaj ka theksuar: "*Dhe pikërisht ajo që dominon në këtë ekspozitë të aranzhuar mirë është simbolika, funksionimi artistik i shumë shtresave simbolike i të qenit bashkë në një ekspozitë nga Tirana, Shkupi, Prishtina, Tetova, Gostivari dhe disa gjenerata, rreth një teme bosht që është memorie historike, akt shtetformues, veprim civilizues dhe premtim komunikues që thyen barrierat, kufijtë, paragjykimet*".

Në këtë frymë kalon edhe ekspozita e katërt e vitit 2005 e cila bëhetnjëra nga ngjarjet më tërëndësishme artistike dhe kulturore në rrafshin gjithëkombëtar. Duhet përkujtuar se, që nga ky vit, kjo ekspozitë filloi të ndaj edhe çmimin fitues të saj. Në ndërkohë që gjatë dy viteve të ardhshme ekspozita bëhet pjesë e përcjellëse e manifestimit me karakter shtetëror, i cili i dedikohej kulturës shqiptare. Ashtu që, në vitin 2006 ekspozita mbarëkombëtare organizohet në kuadër të "*Javës të kulturës shqiptare në Maqedoni*" në bashkëpunim me Galerinë Nacionale "Çifte Hamam" në Shkup. Krijuesi dhe kritiku i artit, Mustafa Ferizi, në lidhje me këtë ekspozitë

është shprehur: "*Vetë koncepti i kësaj ekspozite flet së është fjala për prononcim artistik të përbashkët të krijuesve shqiptar që veprojnë në Maqedoni, Shqipëri e Kosovë, por edhe të atyre që vinë nga trevat tjera të qenësisë sonë kombëtare, duke përfshirë edhe diasporën*". Ndërkaq edhe në vitin 2007 ky eveniment vazhdon të mbetet pjesë përbërëse e manifestimit të riemërtuar "*Ditët e kulturës shqiptare*" të organizuar në bashkëpunim me Galerinë Nacionale "Çifte Hamam" në Shkup dhe me Qendrën për kulturë në Gostivar.

Që ky aktivitet tradicional i Shoqatës "Draudacum" të marr karakterin akoma më të theksuar garues, duke filluar që nga viti 2008, dhe për të vazhduar edhe deri më sot, kojë ekspozitë është riemërtuar "Çmimi i Nëntorit". Kjo ka motivuar artistët dhe se eka rrit akoma më shumë nivelin artistik të saj. Për këtë flet edhe fakti se në ekspozitën e këtij viti kanë marr pjesë gjithsej 62 artistë figurativ shqiptar nga Maqedonia, Kosova, Shqipëria dhe Diaspora. Një pjesëmarrje kaq e madhe po dëshmon se ky eveniment po kthehej në një "arenë" për dëshmimin e artistëve shqiptar, por edhe një formëkomunikimi dhe bashkëbisedimi të komunitetit artistik, si dhe një mundësi për njohjen e publikut me misionin e artit. "*Por edhe për ta edukuar me shije artistike, me tema shoqërore, me frymëzim tolerance bashkëbiseduese ndër komunitet e një vendi multietnik*", është shprehur mes tjerash studiuesja dhe kuratorja e artit, Suzana Varvarica - Kuka. Edhe gjatë dy viteve në vijim, më 2009 dhe 2010, ky aktivitet artistik vazhdon të mbetet në frymën e karakterit për të cilin organizohet por edhe në nivelin e qëllimit të përcaktuar programor nga ana e shoqatës "Draudacum". Në këto dy ekspozita akoma më e shprehur është fryma tradicionale artistike ku duket hapur se në pikturë, skulpturë, grafik etj dominon figuracioni.

Në dekadën e dytë të saj, Shoqata "Draudacum" futet akoma më e kompletuar dhe më e gjithanshme, si në aspektin organizativ, ashtu edhe në planin artistik, duke e begatuar aktivitetin e saj edhe me ekspozita tjera kolektive dhe ngjarjetë ndryshme artistike. "*Ekspozitat kolektive e reflektojnë zhvillimet dhe tendencat e kohës dhe hapësirës konkrete në të cilat gravitojnë artistët*", ka nisur tekstin e katalogut të ekspozitës së vitit 2011, kryetari i atëhershëm i shoqatës "Draudacum", Osman Demiri. Ekspozita e radhës "Çmimi i Nëntorit" 2012 ndërkaq, si shumë aktivitete dhe manifestime tjera në rrafshin mbarëkombëtar, u bë pjesë e shënimit

të organizuar të përvjetorit jubilar të njëqind vjetorit të themelimit të shtetit shqiptar nën moton "**100 Vjet Pavarësi**". Me këtë ndërmarrje artistike shoqata "Draudacum" edhe njëherë dëshmoi se mundi "*tu përballoi sfidave të kohës, ndodhive historike, politike, kulturore, sociale etj*", ka konstatuar ndër tjera Reshat Ameti në fjalën e ti për katalogun kësaj ekspozite.

Por, përqendrimi kryesor i organizatorit padyshim që vazhdon të fokusohej tek ekspozita mbarëkombëtare. Evenimenti "Çmimi i Nëntorit", apo siç parapëlqen ta quaj kryetari aktual i shoqatës, Reshat Ameti, "salloni i nëntorit", tani më ka marrë jehonë akoma më shumë ndër krijuesit shqiptar. Duke qenë se ky aktivitet është etabluar në mënyrë të plotë në skenën e artit kombëtar shqiptar dukshëm ka ngritur shkallën e nivelit artistik të saj. Organizatori ka mprehur kriteret e pjesëmarrjes në te dhe në një farë mënyre edhe e ka përforcuar edhe karakterin garues të këtij evenimenti. Duket qartë se ky aktivitet në mënyrë kronologjike prezanton dhe regjistron një pjesë të krijimtarisë kombëtare artistike duke paraqitur aktualitetet dhe preokupimet e artit pamor shqiptar. "*Interesimi kaq i madh i artistëve nga të gjitha trevat shqiptare për të marrë pjesë në këtë ekspozitë, dëshmon se kjo shoqatë është kthyer në një epiqendër të artit shqiptar, fortesë e ku kultivohet dhe zhvillohet arti pamor, shkëlqim i vlerave të dëshmuara dhe mundësi për artistët e rinj...*". është shprehur Reshat Ameti me rastin e hapjes së ekspozitës "Çmimi i Nëntorit" 2014.

Ndërkaq, ekspozita e vitit 2015 edhe njëherë dëshmoi për masivitetin e saj dhe interesin e artistëve të shumtë për tu prezantuar në këtë ngjarje të rëndësishme për artin shqiptar. Vlen të theksohet se në këtë ekspozitë kanë marrë pjesë gjithsej 42 krijuese nga mbarë trojet shqiptare, dhe ata janë: Agim Rudi, Agron Abduli, Ajser Shabani – Khasrovi, Arbenita Kryeziu, Armend Ademi, Arjan Rufati, Bejtulla Zaimi, Burim Ukiçi, Dita Starova-Qerimi, Fehmi Hoxha, Fitore Fejzullai, Flamur Miftari, Florina Aziri – Murati, Genc Bekteshi, Hanife Islami, Hilmi Memeti, Imer Barami, Leoneta Abdyli, Luan Zenku, Lulzime Osmani, Marijana Goxhabelliu, Meli Zenku, Melik Arsllani, Muhamedali Alili – Dali, Muamer Sadiku, Muhamet Ameti – Metis, Muhamet Veseli, Nagip Ismaili – Nagi, Nafi Jashari, Nebush Ajeti, Osman Demiri, Refki Gollopeni, Reshat Ameti, Reshat Amiti, Rezelinda Begaj, Safet Spahiu, Sajmir Ameti, Serhat Emrullai, Shkurta Haxhiu, Shqipe Mehmedi, Xhezair Rexhepi, Xhelil Rufati, Zarije Amdiu dhe

Zenun Sherifi. Ndërkaq, Lulzim Haziri, duke e cilësuar përmbajtjen e këtij evenimenti si veçori të konkurrimit për çmim ai i ka potencuar heterogjeninë e kësaj ekspozite. "*Hasim zhanre të ndryshme: pikturë, skulpturë, grafikë dhe fotografi, gjejmë përmes artistëve që prezantohen për herë të parë përkrah artistëve që tash më kanë bërë emër si dhe dallimet në teknika, motive, forma etj*" shprehet Haziri.

Në tekstin e katalogut të ekspozitës së vitit 2018, autori Reshat Ameti vë në pah veprat e një numri të konsiderueshëm të artistëve të cilët marrin pjesë për herë të parë në këtë manifestim prezantues, dhe se me bashkëpjesëmarrësit tjerë me veprat e tyre sjellin ide dhe filozofi të re estetike. Duke filluar që nga gjuha stilistike dhe deri te mesazhet artistike, që nga realja, asociativja dhe deri tek abstraksioni dhe zgjedhjet e ndryshme konceptuale ka thënë ndër të tjera Reshat Ameti. Gjithashtu duhet cekur se në katalogun e kësaj ekspozite organizatori ka publikuar edhe emrat e fituesve të "Çmimit të Nëntorit" si dhe fituesit për pikturë, skulpturë, grafikë, dizajn, fotografi, art konceptual, duke filluar që nga viti 2006 e deri në vitin 2017.

Pra nga kjo që u tha, rezulton që në këtë eveniment kanë parakaluar me qindra artistë dhe vepra artistike, të cilët i kanë vënë vulën e manifestimit me karakter mbarëkombëtarë të këtij aktiviteti të përvitshëm artistik. Në ambientet e salloneve ekspozuese të këtij manifestimi kanë parakaluar edhe emrat artistëve më të njohur shqiptarë, të cilët përcaktuan koordinatat e vlerave ideo – estetike të shpalosura për vite me radhë në këtë dhe shumë ekspozita tjera. Një temë në vet mbetet vlera ideo-estetike dhe gërshetimi stilistik i prurjeve artistike të kësaj ekspozite.

Ekspozita tradicionale "Çmimi i Nëntorit" vazhdon edhe më tej të mbetet njëri ndër manifestimet më cilësor të organizuara në trevat tona kulturore. Pra, ekspozita "Çmimi i Nëntorit", është më shumë sesa një çmim! Ky pra është inspirimi, dëshmimi dhe shtytja drejt konsolidimit dhe të afirmimit të artit dhe krijuesveshqiptar.

Ekspozitat grupore me karakter humanitar dhe dedikues

Për tu veçuar janë ekspozitat grupore të cilat Shoqata "Draudacum" i ka organizuar kohë pas kohe, ku kryesisht fjala është për aktivitete me karakter dedikues. Këto ekspozita, të begatuara me vepra të krijuesve të ndryshëm shqiptar, por edhe të tjerë, kryesisht lidhen me ngjarje historike, personalitet të shquara apo edhe ndodhi të parashikuara.

Një atmosferë bashkëpunimi sapo kishte filluar të reflektohet në nënqiellin ballkanik në fushën e arteve pamore, për të dëshmuar se artistët më mirë se të gjithë të tjerët po i tejkalojnë barrierat, cilat do qofshin ato. Një dëshmi të këtillë përbënedhe ekspozita e një grupi artistësh nga vendet të ndryshme që u hapë në Bullgari. Kjo ekspozitë u realizua në kuadër të bashkëpunimit ndërkombëtar të SHAFM "Draudacum" me seli në Gostivar (Maqedoni) dhe të Galerisë "Lessedra" nga Sofja (Bullgari). Dhjetë krijues që vijnë nga vise të ndryshme: Maqedonia, Shqipëria dhe Kosova nëpërmjet punimeve të tyre, por me ndihmën e "Draudacum" kanë shpalosur aspekte nga krijimtaria e atëhershme të kësaj pjese ballkanike.

Pikërisht, gërshetime gjinish dhe teknikash të ndryshme pamore, buqete realizimesh ideo – estetike, materializojnë koncepcione të ndryshme filozofike. Krijimet e prezantuara nëpërmjet formash dhe figuracionesh të gjeometrizuara, shprehjeve abstrakte të rikompozuara, foto-pamjeve, sjellin sekuenca që deshifrojnë fatume të përbashkëta njerëzish dhe qytetërimesh. Sigurisht që këto provokacione artistike sfidohen dhe plotnohen mjeshtërisht nga autorët e veprave, të cilët, duket se janë përzgjedhës të mirë, jo vetëm idesh dhe motivesh, por edhe të vendosur drejt vokacioneve individuale artistike.

Ndërkaq, gjatë vitit të dytëtë veprimit të kësaj shoqate, meqenëse ishtekoha kur plasi lufta e viti 2001, u pamundësua ndonjë aktivitet më i theksuar artistik i saj. Pro kur jemi këtu vlen të përmendet ekspozita humanitare me moton "***Humaniteti i artistëve në vepër***" që u organizua farepak kohë; pas përfundimit të luftës së vitit 2001, hapja e të cilës u bë më 22 tetor, në Art klubin, "Alternativa". "*Shoqata e Artisteve Figurativ Shqiptarë në Maqedoni "Draudacum" me veprat e tyre artistike ata e ngrenë zërin e vetëdijes shpirtërore*

individuale, por edhe frymën e vetëdijes kolektive kombëtare kundër çdo forme të dhunës dhe solidarizohen me të gjithë atë që është humanitare, fisnike, kombëtare por edhe gjithë-njerëzore... ", është shprehur gazetari A. Zeqiri në gazetën FAKTI, më 2 nëntor / viti IV nr. 1072 / 2001 shkruan:

Shoqata "Draudacum" një ekspozitë të rëndësishme, po ashtu me karakter humanitar, e ka organizuar në bashkëpunim me Organizatën "El Hilall" nën moton "*Humaniteti artistik në vepër...*". Kjo ekspozitë është hapur në Qendrën për kulturë të qytetit të Kumanovës për ti ndihmuar familjet e dëmtuara nga Kumanova gjatë përleshjes së grupit të armatosur shqiptar me forcat policore të Republikës së Maqedonisë së Veriut që ndodhi në muajin maj të vitit 2015. Kjo ekspozitë është prezantuar edhe nëpër disa qytete tjera të vendit, siç janë: Gostivari, Shkupi dheDibra.

Në kuadër të këtij grupi do ta radhisim edhe ekspozitën me karakter dedikues të organizuar me rastin e njëqindvjetorit të lindjes së Nenës Terezë, e cila u hap në vitin 2010 në Shkup, me vepra të krijuesve figurativ shqiptar nga Maqedonia e Veriut, Kosova dhe Shqipëria. "*Jemi te vetëdijshëm se kjo ekspozite është "një pikë uji ne det", në krahasim me shpirtin dhe veprën e Nënës Terezë, por sidoqoftë, mesazhi qe duam te përcjellim është vazhdimi i rrugës se saj përmes artit dhe kulturës, artit si arme me e fuqishme e njerëzimit dhe artit si ure lidhëse mes çdo race dhe ngjyre*", është shprehur me rastin e hapjes së kësaj ekspozite, kryetari i atëhershëm i Shoqatës "Draudacum" Osman Demiri.

Gjithashtu, duhet përmendur edhe ekspozitën organizuar në vitin 2015, nga SHAFM "Draudacum" në bashkëpunim me Shoqatën e Rekës së Epërme në vitin 2015, me rastin e Takimeve të Rekës së Epërme. Një ekspozitë të ngjashme po në vitin 2015 kjo shoqatë ka organizuar edhe në Qendrën për kulturë në qytetin e Kërçovës. Të dy këto ekspozita kanë prezantuar vepra të arti figurativ të krijuesve nga mbarë trojet shqiptare, të krijuesve maqedonas dhe atyre nga viset të ndryshme evropian dhe botërore.

“Salloni Pranveror” një aktivitetjetëshkurtër por domethënës

Një ndër aktivitet e veçanta të organizuara në kuadër të Shoqatës “Draudacum”, dikur ka qenë edhe ekspozita e cili njihej si “Salloni Pranveror”. Duke u thirrur në materialet e arkivit të shoqatës, mësojmë se ky aktivitet është organizuar vetëm disa vite, pra, duke filluar nga viti 2005 dhe deri në vitin 2008. Edhe në këtë manifestim kanë parakaluar artisti të ndryshëm figurativ nga vendi dhe nga bota. Kështu “Salloni Pranveror” ka prezantuar një laramani gjinish të artit figurativ duke filluar që nga piktura, skulptura, grafika, dizajni, fotografia, me qëllim të përbashkët për të sjellë para publikut origjinalitetin, ruajtjen e veçantive artistike, si dhe krahas artistëve të dëshmuar për tu hapur rrugë të rinjve.

“*Përplotësimi dhe hijeshimi i hapësirës nuk është qëllim i vetëm i kësaj ekspozite. Ajo plotësin shumë e më shumë, krijon rrathë mbi amullinë kulturore, fisnikëron shijen e artdashësve të shumtë, motivon artistë e rinj, madhëron të dëshmuarit dhe bashkon në një vend artisët dhe artdashësit. Një Sallon që i arrin këto synime e ka përmbushur edhe misionin e tij*”, është shprehur mes tjerash në katalogun ekspozitës të Sallonit 2005, shkrimtari, Lulzim Aziri.

Dhe kështu ky aktivitet vazhdoi të frymoi për katër vite më radhë duke e begatuar veprimtarinë artistike të shoqatës “Draudacum”. Një interesim më i shtuar për këtë manifestim pranveror vërehet në “Sallonin pranveror” 2006, për çka flet edhe pjesëmarrja e 38 artistëve nga vendi dhe nga jashtë, shqiptar dhe të huaj. “Salloni Pranveror” në fakt u bë një skenë alternative e aktiviteteve tëshoqatës në fjalë, ku mund të shihen më drejtpërdrejtë prurjet e artistëve të cilët i kanë vënë vetes një qëllim misionar për ta bërë botën më të bukur nëpërmjet artit t tyre. Pikërisht artistë këtë e bëjnë me anë të ngjyrave të asaj vorbulle ballkanike, e cila jo njëherë ka ditë të bëhet shkas e konflikteve apo edhe ekskomunikimeve kulturore dhe artistike. “*Individualiteti i disa artistëve shihet qartë te vetëkontrolli mes hapësirës dhe ngjyrës, mes dijes dhe emocionit, të cilët asocojnë në ekspresionizmin, enformelin, gjeometrizmin etj kurse disa ende janë në kërkim e sipër të rrugës së tyre artistike*”, ka pohuar me rastin e Sallonit 2006, artisti, Osman Demiri, njëherësh edhe ish kryetar i shoqatës “Draudacum”.

Salloni Pranveror është organizuar edhe dy vitet në vijim, më 2007 dhe më 2008, duke e ngrit nivelin e tij, apo siç janë shprehur organizatorët, se mahnit fakti që për një kohë aq të shkurtër SHAM "Draudacum" ia ka dalë që të tejkaloi problemin e kuantitetit dhe potencialit artistik dhe tani të zbatoi kritere në seleksionimin e vlerave të mirëfillta artistike. Duke e kthyer këtë sallon në një arenë artistike në kuptimin pozitiv të fjalës, me të është ngritur akoma më shumëedhe serioziteti i punës së kësaj shoqate. Edhe veprat e ekspozuara në të dy ekspozitat flasin për tejkalimin e barrierave gjeografike dhe kulturore, duke i flakur paragjykimet dhe duke e kthyer artin e tyre në mjet për të ndryshuar botën për të mirë. Por, cilat do qofshin arsyet që çuan deri te shuarja e këtij aktivitet artistik, duhet theksuar se nuk duhej të lejohej një gjë e tillë.

Ekspozitat individuale

Si një aktivitet gjithashtu mjaft i rëndësishëm dhe mjaft i pranishëm gjatë këtyre dy dekadave të veprimtarisë së shoqatës "Draudacum" vlen të përmendet edhe organizmi i ekspozitave individuale me vepra të artistëve nga vendi, shqiptar dhe maqedonas, si dhe më rrallë ndonjë edhe nga Kosova apo Shqipëria. Brenda një harku kohor pre 14 vitesh, duke filluar që nga viti 2005, herë pas here kjo shoqatë ka organizuar mbi dhjetë ekspozita individuale, me piktura, me skulptura, me grafikë dhe me kolazhe.

Nga publikimete shfletuara na rezultoi që ekspozita e parë individuale është hapur në vitin 2005, me veprat e skulptorit Bejtulla Zaimi, i cili i përket gjeneratës së parë të studentëve të Universitetit të Tetovës. Në këtë ekspozitë Zaimi ka dëshmuar se i kishte tejkaluar nivelet akademike. "*Zaimi eksperimenton me materialet e ndryshme: bakri, stiropori, druri, letra etj.,.. duke u dhënë atyre formën si vulë origjinale të veprave të tij,... të cilat herë - herë shndërrohen edhe në instilacione artistike*" shprehet Haziri. Menjëherë pas tij vijnë ekspozita e piktorit nga Kosova, Hajrush Fazliu, profesor në Universitetin e Prishtinës. Në vështrimin për katalogun e kësaj ekspozite të shkruar nga studiuesi i artit, Moikom Zeqo, ndër tjera veçuam: "*Hajrush Fazliu është një piktor i ngjyrës dhe i idesë. Koloristika për të është edhe ide dhe ndërsjelltas. Kjo është një optikë e çuditshme dhe e ndërlikuar*". Duke qenë se Fazliu është piktori edhe

i figuracionit, Zeqo shton: "*Por ai nuk i shmang trupat njerëzor... mes tyre shfaqen koka skulpturash arkeologjike si një ndërmjetësi e kohërave të njeriut dhe të shpirtit...*".

Ekspozita e radhës është hapur një vit më vonë me veprat e piktorit Memet Selmani, i cili sipas Lulzim Hazirit, jeton dhe krijon në fshat larg rrjedhave artistike dhe të tillë e ka edhe artin. "*Në punimet fundit të këtij piktori, dominojnë pikërisht motivet nga kjo botë, ku dem ngritët në një metaforë të jetës dje vdekjes, në një lajtmotiv evolues që e përçon tejembanë krijimtarinë e tij*", ka theksuar Haziri.

Në vitin 2007 hapet ekspozita e artistes maqedonase Marjana Kostojçinoska – Uzunçeva, e cila sipas Reshat Ametit: "*Sjellë një qasje ndryshe artistike e cila përmes teknikës së kolazhit ka shfrytëzuar traditën e qëndisjes popullore, por pa e imituar atë, dhe se e shfrytëzon atë si bazë nismëtare për idetë figurative dhe me përvojën vetjake figurative ndërton palosjen e kompozicioneve të saj*". Në vitin 2009 vjen edhe ekspozita e parë me grafika e autores Ivana Stojanovska për të cilën, Marko Vuisiq, profesor i grafikës në Fakultetin e Arteve në UKIM, i cili krijimtari e kësaj artisteje e ka cilësuar sinjë vlerë të poetikës post-simbolike, dhe ndër të tjera shprehet: "*Sipas motivit inspiruese dhe hulumtues formon gjithmonë tone, simbole, metafora grafike figurative. Në këto kryqëzime komplekse grafike ia del që të vendoj vlera të harmonizuara... që sjellin dramatizëm në sintaksën tematike dhe lirizëm*".

Dhe pas një pauze disavjeçare, kjo shoqatë e organizon ekspozitën e skulptorit të ri Xhezair Rexhepi, nga Gostivari, po ashtu një nga krijuesit e gjeneratave të para që dolën nga Universiteti i Tetovës, i cili publikut të vendlindjes së tij, i ka ofruar vepra skulpturale të stilizuara të figurës së njeriut dhe kafshëve ekzotike, botës vegjetative, përplot simbolikë të realizuara në poliestër, fasha dhe hekur artificial të cilët njëherësh e përbëjnë teksturën e pasur të veprave. "*Veprat e tij karakterizohen për kah kreativiteti estetik, plasticiteti skulptural, dhe dinamizmi të cilat krijimtarisë së tij i japin një "sharmë" të veçantë*", ka nënvizuar ndër të tjera Reshat Ameti. Po të njëjtin vit, Arjan Rufati vjen me një ekspozitë me punime nga fusha e dizajnit, gjë përbënë një risi në praktikën tonë ekspozuese. "*Produktet e dizajnuara të shpalosura edhe si projeksione të veçanta ideo-estetike, brenda tyre përmbajnë elemente të ndryshme figurative të konceptuara në mënyrë tejet racionale*" – është shprehur në vështrimin e katalogut, historiani i arti, Mixhait

Pollozhani. Një risi tjetër në veprimtarinë e kësaj shoqate përbënë edhe ekspozita në vitin 2015 me fotografinë artistike të autorit Sajmir Ahmeti. Mjeshtri i fotografisë, Osman Demiri, në lidhje me krijimtarinë e tij fotografike, ka potencuar se "*Ai doli jashtë skenës për të kërkuar motivin dhe shprehjen e tij personale duke shëtitur mes peizazhit, portretit, detajit dhe meditimit*".

Po në këtë vit me një ekspozitë me skulptura vjen edhe Muamer Sadiku, profesor i skulpturës në Fakultetin e Arteve pranë USHT – së. Projekti i tij mban moton "Poetika vertikale", me vepra të realizuara me materiale të teknologjisë bashkëkohore sintetike: stiropor, poliestër, por të shoqëruara edhe me shufra dhe fragmente armature prej metali dhe copa tekstili. Historiani i artit, Mixhait Pollozhani ndër të tjera ka theksuar: "*Skulpturat janë konkrete dhe e dëshmojnë vazhdimësinë e gjuhës së tij krijuese... Vëmendjen e tij kreative ka përqendruar tek orientimi vertikal që nënkupton rritjen, madhështinë dhe shpirtëroren, dhe te disa vepra vjen në shprehje asociacioni dhe erotizmi si motiv*".

Gjithashtu duhet potencuar edhe dy ekspozitat me piktura të organizuara në vitin 2015 që i përkasin frymës ekspresioniste duke e manifestuar atë secili në mënyre e vet. Sergej Andrevski, një emër tejet i rëndësishëm i artit bashkëkohor maqedonas, në këtë ekspozitë ka sjellë pikëvështrimet e tij artistike, "*Me ngjyrën e bollshme të hedhur mbi pëlhurat e tij në mënyrë gjestikulative, ekspresive, gjë që i jep dinamizëm koloritit të përdorur fuqishëm, i cili shpërndahet në tërë sipërfaqen e pikturës*" thekson Reshat Ahmeti në vështrimin e tij. Mendim të ngjashëm, Reshat Ameti shpreh edhe për ekspozitën e piktorit Luan Zenku, kur thotë: "*Është piktori më dinamik dhe më energjik në këto hapësira, me vizion të pasur në perceptimin dhe prezantimin e produktit final artistike...., dhe të shprehur me gjuhë ekspresive*".

Ndërsa ekspozita e fundit individuale është ajo e skulptorit Xhelil Rufati, profesor i skulpturës në fakultetin e Arteve të Universitetin e Tetovës, i cili është prezantuar me projektin e tij të mirënjohur dhe mirë të studiuar, me titull "Mitologji kombëtare". Në këtë ekspozitë ai ka sjellë punime me tematikë nga mitologjia ilire, thesari popullor shqiptar, të shprehura me forma të ndryshme gjeometrike. "*Në këto vepra shohim dëshmi se si skulptori, Rufati përdor mjeshtërinë e tij në përfitimin e formave të ndryshme skulpturale, si dhe aftësinë në përdorimin e materialeve të ndryshme, siç janë: metali, qelqi, druri etj., për materializimin e ideve estetike*".

Kolonia artistike ndërkombëtare “Gostivari”

Përderisa ekspozita mbarëkombëtare “Çmimi i Nëntorit” vazhdon ti mbaj dhe ti përforcoi lidhjet me artistët dhe artin shqiptar, në ndërkohë që Kolonia artistike e cila tani më organizohet për çdo viti nën moton “Gostivari” duke e përforcuar bashkëpunimin edhe me artistët nga bota gjë që i ka dhënë epitetin ndërkombëtar këtij evenimenti. Dhe bashkërisht, këto dy evenimente tani më, janë kthyer në dy shtyllat qendrore të Shoqatës “Draudacum”, duke u bërë njëherësh edhe shenjat identifikuese të saj.

Shikuar nga aktivitetet e zhvilluara, si dhe nga dëshmitë, qofshin ato vepra artistike, apo edhe tekstet të shkruara, mbetet i pa diskutueshëm konstatimi se, Shoqata “Draudacum” një rilindje të vërtetë ka përjetuar duke filluar nga viti 2005 e këndej. Kjo u pa pak më lartë me Sallonin pranveror, i cili edhe pse nuk zgjati shumë, por edhe për aq pak vite la gjurmë në historikun e kësaj shoqate. Këtë konstatim akoma më shumë e përforcon sidomos organizmi i Kolonisë artistike në kuadër të kësaj shoqate, i cili ka filluar pikërisht në vitin 2005 dhe me ndonjë ndërprerjet të vogël ai vazhdon të mbahet tradicionalisht për çdo vit. Me kalimin e kohës ky eveniment bëhet shumë më masovik dhe akoma më i ndërkombëtarizuar. Ndërsa akoma më të veçantë këtë koloni artistike e bënë sidomos organizimi i ekspozitës me punime të artistëve pjesëmarrës.

Edhe organizimi i kësaj kolonie e ka historikun e saj. Kështu pothuajse para një dekade e gjysme kjo koloni e hap siparin e saj në qytetin e Gostivarit. Në muajin korrik të vitit 2005, qyteti i Gostivarit është vërshuar nga artistë të ndryshëm figurativ pohuese nga i tërë Ballkani. Ata erdhën dhe shpërthyen energjinë e tyre artistike krijuese. Bashkë me artistët vendas ata u bënë njëherësh edhe themeltarë të këtij evenimenti, sa artistik po aq edhe kulturor, i cili për vite me radhë vazhdon të mbetet një arkivues, jo vetëm i vlerave të ndryshme stilistike dhe estetike, por edhe një regjistrues dhe dëshmitar i kohës së cilës i përkasin. “*Lugina e mrekullueshme e Vardarit, virgjëria magjepsëse e peizazheve të Mavrovës, si dhe mikpritja bujare e gostivarasve ka qenë në nxitje dhe inspirim për artistët e ndryshëm pjesëmarrës në këtë koloni*”, e përshkruan atmosferën artisti, Osman Demiri.

Domosdo që artistë vijnë e shkojnë, por arti i tyre mbetet. Dhe kur ato largohen nga Gostivari me vete marrin një përvojë më shumë, një miqësi të re, si dhe shumë mbresa dhe kujtime nga ky vend. Por, nga ana tjetër, ato pas vetës lënë sasi të konsiderueshme veprash artistike me plotë gërshetime stilistike, tendenca, metoda, teknika dhe materiale të ndryshme. Pra me një fjalë, kanë lënë një pjesë të shpirtit të tyre. Por jo vetëm kaq, sepse ato me veprat e tyre lanë edhe një copë tradite, sekuenca historike, specifika kulturore të popujve dhe të vendeve të tyre. "*Veçoritë artistike korrespondojnë njëra me tjetrën, përmes kodeve të bashkëjetesës, përmes harmonisë së vendosur mes artistit dhe ambientit ku krijon, për të qenë i veçantë në mini-univers, për ta pasuruar atë duke dhënë dhe duke marrë nga vlerat e njeri tjetrit*", është shprehur në mes tjerash Lulzim Aziri

Por kolonia artistike ka shtuar akoma më shumë peshën e saj viteve të fundit, sidomos pasi në krye të shoqatës "Draudacum" vjen piktori Reshat Ameti, e cila jo vetëm që organizohet rregullisht për çdo vit, por, ajo dukshëm e ka shtuar numrin e artistëve pjesëmarrës. Tani më këtë koloni me pjesëmarrjen e tyre e nderojnë edhe artist nga kontinentet tjera, dhe arë nga Amerika, Azia etj. Drejtuesit e shoqatës "Draudacum" duke fillua nga viti 2014, i dhanë impuls të ri dhe një fizionomi tjetër kësaj kolonie artistike. Që nga ky vit kjo koloni bëhet një manifestim shumë i rëndësishëm, duke e krijuar identitetin e saj me një moto të re. Ky aktivitet e ka marrë edhe emrin e qytetit ku mbahet dhe dy numrat e vitit kur mbahet, që do të thotë sivjet posa ka përfunduar kolonia "Gostivari 19".

Gjatë gjashtë viteve të kaluara dukshëm është numri i pjesëmarrësve nga vendi dhe nga bota, ashtu që në vitin 2015 në këtë koloni kanë marrë pjesë 52 artistë, kurse në vitin 2016 marrin pjesë gjithsej 66 krijues. Sigurisht që në këto shifra dominojnë artistët vendor shqiptarë dhe maqedonas, por nuk është i vogël as edhe numri i artistëve pjesëmarrës nga Anglia, Gjermania, Suedia, Spanja, Turqia, Bullgaria, Greqia, Japonia, Mongolia, Pakistan etj. Kështu kjo koloni është vënë në rrugë të mbarë për tu bërë tubimi artistik me traditë dhe cilësi më të mirë sesa shumë koloni tjera të vendit.

Çmimet tradicionale

Një aktivitet në vete, por mjaft domethënëse “Draudacum” padyshim që përbënë edhe ndarja e çmimeve, të cilat për vite me radhë kjo shoqatë i ndanë për krijuesit më të suksesshëm si dhe veprat më të mira artistike të artistëve të ndryshëm. Fjala është për “Çmimin e Nëntorit”, i cili ndahet me motivacionin “Për vepër më të mirë artistike”, jo vetëm që është bërë tani më tradicional, por ai po merr primatin e një vlerësimi mjaft prestigjioz, duke e tërhequr kështu vëmendjen e opinionit të gjerë artistik mbarëkombëtar. Pikërisht, ky çmimi e ka ndikuar në rritjen e masiviteti si dhe të cilësisë artistike të mbarë aktivitetit të kësaj shoqate. Duhet theksuar se ky çmim filloi të ndahet në vitin 2006, kurse për herë të parë juria profesionale ia dha piktorit, Reshat Ameti.

Në këtë format ky çmim vazhdoi të ndahet vetëm për tre vite, dhe atë deri vitin 2008, kurse nga viti 2009, organizatori e zgjeron spektrin e çmimeve duke dashur që tu krijoi mundës vlerësimi për punën e tyre krijuese më shumë artistëve nga mbarë trojet shqip këtillë është edhe çmimi dedikuar 100 vjetorit të shpalljes së Pavarësisë së Shqipërisë.

PARALELET STILISTIKE

Gjatë shekujve XX dhe XXI, është koha kur dominoi arti modern dhe ai postmodern, por edhe filluan të zbehen dallimet midis artit të bukur dhe “artit të ulët”, pasi që arti i lartë bashkëkohor vazhdoi që ti sfidoi këto koncepte, duke u përzier me kulturën e masave apo kulturën popullore. Në fillim të shekullit XXI, arti bashkëkohor, në përgjithësi vazhdoi mbijetesën e tij në disa mënyra të përafërta, të karakterizuara nga ideja e pluralizmit. Dhe pikërisht për këtë mendohet se “kriza” në pikturë, në artin aktual si dhe në kritikën e artit të sotëm është shkaktuar pikërisht nga pluralizmiartistik. Nuk ka konsensus me stilin e të prezantueshmes të epokës së sotme, dhe as nuk duhet të ekzistojë një gjë e këtillë. Për shkak të kësaj, veprat e rëndësishme dhe madhështore të artit vazhdojnë të krijohen në stile dhe temperamente të ndryshme estetike, kurse tregu mbetet masa për të përcaktuar vlerën e tyre. Në këtë kontekst duhet trajtuar dhe tërhequr paralelet stilistike të artit bashkëkohor figurativ që krijohet nga artistët shqiptarë përball lëvizjeve botëror.

Ndonëse, dy dekada mund të duken pak, që në të vërtetë edhe nuk janë shumë, kur bëhet fjalë për një shoqate siç është “Draudacum”. Por duke u bazuar në dinamikën e zhvillimeve bashkëkohore, si dhe në pluralitetin me të cilin përballet arti figurativ sot, atëherë me të drejtë mund të themi se falë edhe aktivitetit të kësaj shoqate, kemi dëshmi të mjaftueshme empirike dhe artistike për tu bërë një rekapitullim analitik dhe sintetik të zhvillimeve dhe prurjeve në planin artistik figurativ në të gjitha drejtimet ndër artistë shqiptarë në Maqedoninë Veriut.

Krijimtaria e prezantuar në kuadër të aktiviteteve të kësaj shoqate, u përket një numri të konsiderueshëm artistësh nga tërë hapësira kulturore shqiptare, përfshirë këtu Maqedoninë e Veriut, Kosovën, Shqipërinë, si dhe diasporën. Shikuar nga aspekti sasiorë më të pranishme janë veprat nëpikturë, grafikë, skulpturë, por nuk mungojnë as veprat nga mediumet tjera, siç janë: fotografia artistike, dizajni grafik, si dhe artet e teknologjive të ndryshme. Interesi i madh i artistëve nga të gjitha trevat shqiptare, kanëndihmuar që shoqata “Draudacum” dhe Gostivarin të rritet në një epiqendër të artitshqiptar. Bashkërisht ky binom është kthyer në një fortesë ku kultivohet dhe zhvillohet arti pamor, strehimore e vlerave të dëshmuara, por edhe mundësive për artistët e rinj, shkëndijat artistike e të cilëve kanë filluar të rrezatojnë pikërisht nga kjo shoqatë, nga ku ka marr hovë edhe rritja e tyre profesionale.

Me vetë faktin që në ekspozitat e shoqatës “Draudacum”, qofshin ato kolektive apo individuale, por edhe nëpër evenimente tjera, siç është kolonia tradicionale artistike, me një përjashtim të vogël, mund të thuhet se janë prezantuar pothuajse të gjithë artistët shqiptarë figurativ që kanë krijuar dhe krijojnë në Maqedoninë e Veriut, atëherë kemi të drejtë të besojmë se, kjo është një bazë e mirë për të hedhë disa pikëpamje rreth prurjeve dhe kaheve të zhvillimit të artit tonë figurativ.

Mungesë e shkollës së artit figurativ në gjuhën shqipe gjatë sistemit komunist, kishte penguar zhvillimin normal të artit shqiptar në Maqedoninë e Veriut. Edhe ato pak krijues që dolën nga shkollat ekzistuese, siç ishte Shkolla e Lartë Pedagogjike në Shkup, dhe më vonë edhe Fakulteti i Arteve Figurative pran Universitetit Shën “Kirili dhe Metodi” në Shkup, mbijetuan me vështirësi të mëdha. Por me hapjen e Akademisë së Arteve pranë Universitetit të Prishtinës, kësaj qendre universitare ia mësynë një numër i konsiderueshëm i të rinjve të talentuar shqiptar nga Maqedonia e Veriut. Që nga vitet 70-ta dhe deri në fund të shekullit XX, nga ajo Akademi, dolën piktorë, skulptorë, graficient dhe mësimdhënës të artit figurativ. Pikërisht këto kuadro pasi u kthyen në vendlindjen e tyre, jo vetëm që i plotësuan deri diku nevojat e kuadrit arsimor nëpër tetëvjeçaret dhe shkolla të mesme në gjuhën shqipe në vend. Dhe pak më vonë, një pjesë e këtij grupi u bë bërthama nismëtare dhe themeltare e Akademisë së Artit në kuadër të Universitetit të posa-themeluar të Tetovës.

Në këtë kontekst duhet shikuar pra edhe themelimin e Shoqatës “Draudacum” e cila në një farë mënyre drejtpërdrejtë është produkt i shkollave të lartpërmendura. Koha e veprimtarisë së kësaj shoqate përkon me ndodhi të mëdha që pat përjetuar skena artit botëror, ku fjalën kryesore e kishin botëkuptimet dhe trendët postmoderne artistike të cilët sollën deri te një ekspansion i vërtetë artistike Kur jemi këtu, patjetër duhet theksuar eksperimentimet konceptuale, artet që kanë të bëjnë me teknologjitë bashkëkohore, siç janë videoartet, dhe sidomos artet e teknologjisë informatike që e futën në veprim internet-arti, mejl-artin. Apo, të mos flasim për artet multimediale etj.

Por sidoqoftë, duke qenë se këto artistë erdhën me bagazhin e shkollave dhe përvojave të lartpërmendura, atëherë i kuptueshëm është reflektimi i tyre edhe në krijimtarinë, një pjesë e secilës sot ruhet në fondin e kësaj shoqate. Kjo krijimtari në masë të madhe identifikohet me

frymën e socialmodernizmit, por e veshur edhe me elemente etnike. Në shumicën e tablove kemi të theksuar vijën më të butë dhe ngjyrën më të ngrohtë, të cilat në mënyrë të drejtpërdrejtë shprehin ambientin dhe situatat që i përjetojnë artistët. Edhe pse dominojnë format abstrakte, nëpërmjet tyre artistët sjellin botën konkrete dhe jetën reale

Por, nuk mund të përjashtohen as edhe projeksionet me proveniencë universale të dogmës moderniste artistike. Këtë e pohojnë edhe kronistët, dhe sidomos studiuesit e artit, që e kanë përcjellë krijimtarinë e qindra e qindra krijuesve. Në këtë drejtim, Hivzi Muharremi, ka potencuar "*frymën ekspresioniste dhe abstraksionin*" ku artistët sjellin përjetimet të ngjarjeve të caktuara lidhur me fatin e kombëtar. Shprehen me kolorit më të mbyllët i cili zgjon asociacione të kalëvareve të kohëve të shkuara. Por te një numë i krijuesve hasen peizazhe e kompozicione me refleksione poetike. Krijuesit e zhanrit të këtillë, janë orvatur që përmes ngjyrës intensive dhe dritës, e cila integrohet me elementin e formës të përfitojnë një tërësi strukturale, tërësi kjo e cila për shumë krijues përbënë sfidë të vërtet gjatë krijimtarisë së tyre artistike. Duket qartë se disa artistë i mbesin akoma besnik ndërtimit tradicional të kompozicionit. "*Në këtë koncept, gërshetimi i elementeve: ngjyrë formë dhe hapësirë përbëjnë elementet konstituiv të kompozicionit*", thekson Muharremi.

Artistët shqiptar nëpër veprat e tyre kanë shpalosur edhe dimensionin të shumëfishtë hapësinor në veprat e tyre. Këtë e ka vërejtur, edhe esteti, Kadri Metaj, i cili ka nënvizuar: "*Këtu hapësira nuk është vetëm hapësirë metafizike, por është edhe historike, gjeografike, ku artistikisht ndërtohet ngjarja heroike, politike dhe etike, të cilat përbëjnë qenien kombëtare dhe njerëzore si dhe rrugëtimin e saj në histori*". Pra, historia kombëtare mbetet narracioni bosht në krijimtarinë e viteve të pasluftes të këtij fillim shekulli, dhe se nga veprat artistëve duket qartë se kemi të bëjmë me një dozë historike të skalitur në arkitekturën e shpirtit njerëzor, të njeriut i cili është figura bartëse e pjesës dërmuese të krijuesve. Pra, ashtu siç gjenerata të ndryshme e bënë historinë e qëndresës dhe të mbijetesës nëpër shekuj, ngjashëm edhe artistët të gjeneratave të ndryshme, me në krye piktorët: Adem Kastrati, Rexhai Hyseni, Bajram Mexhiti, Sulejmana Lokaj, por edhe të disa artistëve të tjerë të cilët sot nuk janë më në këtë botë, u bënë pararendës dhe model për gjeneratat e reja të artistëve shqiptar këtu në Maqedoninë e Veriut. Artistët e gjeneratës më të re, ndërkaq, në veprat e tyre përpiqen për të ndërtuar një

fenomenologji diç më të avancuar artistike dhe kulturore. “*Bashkë me të parët, këta përbëjnë antropologjinë e ecjes vertikale, të njerëzve dhe të artistëve, të cilët shpesh herë nuk patën kondita as për të jetuar dhe as për të krijuar, por edhe jetuan edhe krijuan*”, ka konstatuar Metaj.

Krijuesit pjesëmarrës trajtojnë motive, tema e përmbajte të shumta, zbatojnë forma, mënyra dhe mjete të ndryshme shprehëse, sjellin rrëfime nga qenësia e tyre etnike, e cila është pjesë përbërëse e botëkuptimeve të krijuesit dhe të krijimtarisë së tij. ”*Përmes disiplinave figurative dhe aplikative dhe përmbajtjeve që trajtohen nëpërmjet tyre, jetësohet koncepti i kohës dhe i hapësirës, sfumatura e jetës, zymtësia dhe kundërthëniet e saj, por njëherësh artikulohet edhe e bukura dhe poetika, pa të cilat as jeta e as arti nuk do kishin kuptim*” është shprehur, Mustaf Ferizi. Artistët pjesëmarrës këtë e shprehin nëpërmjet veprave të tyre, qofshin ato me figura konkretedhe imagjinare, ose po, abstrakte. Nga veçantitë e shumta të këtyre prezantimeve kolektive, duhet veçuar prirjet e artistëve për të komunikuar përmes estetikes semantike, përkatësisht me anë të simbolit, apo simbolikës, që është njëra nga mënyrat më të vështira të komunikimit artistik. Por edhe spektri i gjerë i artikulimeve ekspresive, gjeometrike, kumbiste, surrealiste, e bëjnë më të qartë këtë performim, apo siç do të shprehej Ferizi: “... *se sa është relativ dallimi midis konkretes dhe abstraktes, mësohet vetëm atëherë kur arti i referohet njësoj qartë, njësoj rrjedhshëm, botës mendor, asaj empirikë dhe habitusit estetik, që realizohet në tërësinë e vetë të plotë*”.

Edhe pse krahas disa rrymave moderne janë tejet të pranishme, megjithatë, fryma surrealiste dhe abstrakte padyshim që dominon krijimtarinë e shumicës së krijuesve. Studiuesja e artit, Suzana Varvarica – Kuka, ndërkaq veçon në mënyrë të qartë krijimtarinë në të cilën në përgjithësi mbisundon figura, mediumi e mendësia krijuese që i përket thellësisht tradicionales së trashëguar nga eksperiencat e drejtimeve artistike të artit modern të shekullit XX. “*Ndonëse tingëllojnë disa përpjekje tek-tuk të artit konceptual në teknikën e grafikës dixhitale dhe në dydimensionalin e pikturave*”, ka theksuar Varvarica.

Por ka edhe vepra të cilat flasin për gjini, teknika dhe stile nga më bashkëkohoret, të shprehura këto nëpërmjet vizatimit, pikturës, skulpturës, grafikës, fotografisë, ku krahas tradicionales, akoma më shumë vjen në shprehje përafrimi individuali krijuesve me tendencat

stilistike postmoderne. “*Sidomos duhet veçuar preokupimet estetike të neoizmave siç janë veprat me elemente neoekspresioiniste, neokubiste, neoenfofrmelsite etj*”, ka nënvizuar, historiani i artit, Mixhait Pollozhani

Pra, duket qartë se në kuadër të këtyre aktiviteteve kanë parakaluar artistë të rëndësishëm të kohës dhe me peshë artistike. Prezenca e veprave të emrave të rëndësishëm dhe të dëshmuar me cilësi vendore, padyshim që i hap rrugë dhe e afron një hap më pranë artin figurativ shqiptar për tu bërë pjesë e skenës artistike botërore. “*Artistët shqiptarë janë kreativ, me ego të theksuar, krijues me vullnet të fuqishëm për të qenë në hap me kohën, por edhe për tu bërë udhëheqës në rrugëtimet artistike*”, është shprehur, Reshat Ameti. Këtë ai mbështet tek idetë artistike, motivet dhe mesazhet e llojllojshme estetiko- filozofike, duke filluar që nga realja, asociativja dhe deri tek abstraksioni, të cilat para se gjithash, janë zgjedhje individuale të vetë artistit. Kjo do të thotë se, shfaqen vepra të stileve të ndryshme, filozofisë së pasur artistike, laramani në koncepte etj. E gjithë kjo, e pasqyron realitetin dhe zhvillimin artistik figurativ, por megjithatë, ka akoma shumë për tu bërë në këtë drejtim.

Piktura e tehut të fortë (të theksuar), abstraksioni gjeometrik, përvetësimi, hiperrealizmi, fotorealizmi, ekspresionizmi, minimalizmi, abstraksioni lirik, pop arti, op arti, ekspresionizmi abstrakt, piktura e fushës me ngjyra, monokromatizmi, neo-ekspresionizmi, kolazhi, dekolazhi, piktura intermediale, piktura digjitale, piktura ansamblazhit pikturimi postmodernist, piktura neodadaiste, pikturimi në pëlhurë të formësuar, grafitet, piktura tradicionale e figuracionit, pikturimi i peizazhit dhe portretet janë disa nga tendencat të cilat mbijetuan edhe në pikturimin e fillimit të shekullit XXI. Por këtu duhet llogaritur edhe krijimtarinë në skulpturë, grafikë etj., të cilat në masë të madhe janë të pranishme edhe në krijimtarinë e cila për vite me radhë është prezantuar në aktivitetet e shoqatës “Draudacum”.

Gjatë viteve të fundit duket një rritje e prezantimit të fotografisë artistike dhe e dizajnit grafik, por nga ana tjetër, vërehet mungesa e pranisë së arteve konceptuale, siç janë instalacionet, videoartet, si edhe të disa rrymave tjera postmoderne. Këtë boshllëk do të duhej ta plotësojnë gjeneratat e artistëve të rinj, që, në masë të madhe janë produkt i “shkollës së Tetovës” nga të cilët pritet një qasje më e guximshme në asimilimin dhe demonstrimin paradigmave më të avancuara artistike.

PËRFUNDIME DHE KONSTATIME

Aktiviteti i deritanishëm artistik i shoqatës “Draudacum”, përputhet me dy dekadat e para të shekullit XXI, kohë kjo e cila përshkohet nga përpjekjet e artistëve shqiptar për të zënë hapin me trendët modernizmit dhe postmodernizmit botëror. Meqenëse dihet se, arti shqiptar historikisht vonohet, në krahasim me proceset e gjithmbarshme artistike botërore, vështirë i pranon transformimet spontane dhe të mos flasim për prurjet më radikale në artet pamore.

Ashtu siç ndodhi me akceptimit të artit modern, akoma më ngadalë pranohet praktikae artit postmodern. Ndërkaq, arti bashkëkohor shqiptar që krijohen në Maqedoninë e Veriut, me pak përjashtime, lirisht mund të thuhet se ai vonohet akoma më shumë në raport me lëvizjet më të reja artistike që po zhvillohen sot në botë. Prandaj edhe ndonjë iniciativë periferike e cila mund të duket si alternativë, apo edhe diç më avangarde, shikuar nga prizmi global të skenës botërore ato duken tejet margjinale. Por, edhe përtej entuziazmit, disa nga të arriturat konkrete, kanë domethënie të veçantë për skenën tonë lokale artistike. Aq më tepërkur, sot pranohen dallimet dhe relativizohen kulturat të caktuara, kurse rrjedhat kryesore periferike marrin kuptim dhe funksion tjetër.

Shikuar krijimtarinë e prezantuar në aktiviteti e deritanishme të shoqatës “Draudacum”, mund të thuhet se, në masë të madhe ajo e reflekton artin që krijohet aktualisht ndër shqiptarët në Maqedoninë e Veriut. Kur jemi këtu mund të thuhet se vërehen dy kahe të cilat i ndjekin krijuesit tanë. Njëra lidhet me të ashtuquajturën art serioz i cili i përket artit tradicional, kurse tjetra lidhet me praktikën e re e cila ka të bëjë me artin alternativ i cili pikturën, grafikën, skulpturën dhe intervenimin në hapësirë i trajton nga një këndvështrim më të avancuar intelektual.

Skena lokale artistike, me të gjitha zvarritjet dhe kundërthëniet dhe specifikat, nuk ka fuqinë e duhur që të ndikoi në një kontekst më të gjerë kulturor. Ndonëse, brenda saj edhe janë krijuar disa vlera të veçanta, por ajo që mungon lidhet me ndërtimin e politikave kulturore të institucioneve shtetërore, por edhe në përcaktimet programore të organizatave joqeveritare që merren me artin pamor. Pra, pikërisht shoqatës “Draudacum” i nevojite një koncept i programor, i cili do të bëhej paraprijës edhe në planin e orientimit të artit shqiptar gjatë viteve të ardhshëm, duke iu krijuar një hapësirë më të pranueshme për brezat e e ardhshme të artistëve, ngado që jetojnë dhe veprojnë ata.

ЗДРУЖЕНИЕТО “DRAUDACUM “ УМЕТНИЧКИ СИМБОЛ

Со објавувањето на оваа монографија се одбележува и се архивира 20 годишнината на постоењето и дејноста на Здружението на албанските ликовни уметници во Македонија “Draudacum“ со седиште во Гостивар. Оваа здружение навистина претставува посебен пример во овие културни простори. Со неуморнотоангажирање на членовите на здружението, на раководствата, но исто така и со помошта на државните и културните институции во земјава и љубителите на уметноста, во последните две децении здружението се трансформираше во вистинска доброволна институција на визуелната уметност. Преку својата дејност, на систематски начин ја негуваше визуелната уметност. Исто така, ова уметничко упориште има извонредно реноме во културните простори и се смета за една од најактивните и најсилните здруженија на визуелната уметност во Република Северна Македонија и пошироко.

Но, секако, нејзиното досегашно патешествие не било толку лесно, бидејќи, освен објективните проблеми (недостаток на простории: канцеларии, магацини идр.) постоеле и субјективни проблеми, кои произлегуваат од човечката завист, но кои во моменти и го кочеле развојот на здружението! Но, благодарение на ентузијазмот на поширокото членство, помошта на љубителите на уметноста, уметниците, здружението “Draudacum“ ги преживува овие аномалии и продолжува уште посилно со нејзината активност во претставувањето на вистинските уметнички вредности. Здружението “Draudacum“ веќе станало идентификационен симбол на албанската визуелна уметност.

Што се однесува до моето ангажирање како претседател на ова здружение (два мандата) заедно со мојот тим, кој јас лично го сметам “Дрим тим“ (тим од соништа), се погриживме првично здружението да има прифатлив институционален третман, потоа обезбедивме канцеларија и магацин и се разбира дека дејноста на здружението се здоби со силен меѓународен карактер. Ова го потврдивме со зајакнато организирање на традиционални изложби, ликовни колонии од меѓународен карактер, хуманитарни

изложби, индивидуалниизложби идр. Без сомнение, овие активности оставиле трага, но истовремено сочинуваат и една прекрасна традиција во претставувањето на вредностите на визуелната уметност. Во активностите на здружението постојано се присутни дела на уметници од сите албански културни простори, како што се: Северна Македонија, Косово, Албанија но и од дијаспората. Успеавме преку активностите на здружението да продефилираат признати уметници, ветерани на визуелната уметност, уметници со уметничка релеваницијa во земјата и во светот. Но, исто така, посебно внимание здружението посвети и во промовирањето на младите уметници, уметници кои за првпат го започнуваат своето патување во светот на уметноста.

Верувам дека здружението “Draudacum” и понатаму ќе ја продолжи својата благородна мисија во развивањето и афирмирањето на албанската уметност и култура. Ќе продолжи да расте во бастион на кој ќе се потпрат албанските, но и другите уметници, упориште во кое ќе се негуваат и промовираат вредностите на визуелната уметност. Но, исто така, нашето здружение ќе продолжи да пристапува уште посилно и во глобалниот уметнички свет, и секако ќе организира и многу уметнички и културни настани, како и ќе слави уште бројни годишнини.

Решат Амети
Претседател на ЗАЛУ “Draudacum“

ВОВЕД

Здруженијата или групи на ликовни уметници, во текот на дваесеттиот век претставувале многу важен и значаен феномен, кои науметничката сцена се појавиле речиси на почетокот на првата авангарда во половината на XIX век, а особено во епохата на (пост) модерната уметноство текот на XX век. Затоа и преовладува констатацијата дека здруженијата или групите на ликовни уметници се производ на нивното време и како такви тие ја имаат истата судбина со средината во која дејствуваат. И покрај тоа што понекогаш добиваат значење на малата културна средина, сепак нивниот одраз во уметнички план е значителен. За да се разгледа значењето на основањето и функционирањето на ваквите уметнички групи, треба да се потсетиме на историскиот контекст на нивното дејствување. Поаѓајќи од оваа гледна точка, се чини дека, некогашните групи имале поинаква улога во уметничката сцена за разлика од денешните.

Значи, уметничките групи претставуваат важен дел и силно потикнувачко движење за развојот на ликовната уметност на национално и меѓународно рамниште. Гледано од историски контекст, според организациската структура, се разликуваат две категории на ваквите уметнички здруженија. Структурите на формалното и неформалното организирање на здруженијата, кои се појавиле во (не)соодветни политички моменти, своите цели ги остварувале на различни начини. Нивните активности не ги исклучуваат ниту теоретските ниту идеолошките претпоставки. Тие биле, или пак, може да бидат и најавувачи и потикнувачи, но и градители на новите процеси во областа на ликовната уметност.

Ова парантеза, може да биде една перцепција од поширока гледна точка на улогата, дејствувањето и придонесот на здруженијата во областа на ликовната уметност, преку која ќе стигнеме до примарната цел на оваа монографија. Наша цел е токму расветлувањето на дејствувањето на едно здружение на ликовни уметници, кое веќе дваесет години негува уметност. Станува збор за Здружението на ликовните уметници во Македонија “Draudacum “ со седиште во Гостивар. Се разбира дека здружението “Draudacum“ се роди во еден временски контекст кога Албанците во Северна Македонија прилично малку биле

ангажирани и вклучени соодветно во областа на ликовната уметност во земјава.

Кога нејзиниот актуелен претседател, уметникот и професорот по сликарство на Тетовскиот универзитет, Решат Ахмети, ми ја предложи идејата да го напишам текстот за монографската публикација посветена на ова здружение, на почеток ми звучеше малку претенциозно. Не оти ми недостасуваа информации поврзани со нејзините активности, но кога се соочив со материјалите чувани во архивата на здружението, тогаш ми стана јасно колку обемна и важна е нејзината активност на уметнички план.

Иако, сега по повеќе од еден век од основањето на познатите уметнички здруженија во различниевропски земји, но и во нашите соседни земји, дејствувањето на ваквите здруженија може да изгледа анахронична, но сепак тие имаат важност и денес кога ликовната уметност претрпела голема трансформација. Како случајност, кога ние ја одбележуваме дваесет годишнина на здружението “Draudacum“, годинава одбележува стогодишнина и познатата школа за архитектура и дизајн “Bauhaus“, која е основена во 1919 година во градот Вајмар во Германија. Ова можеби претставува добар знак не само за нашето здружение, туку и за албанската ликовна уметност.

Како што налага редот, во вакви случаи, кога станува збор за јубилејни годишнини, задолжително е да се направи рекапитулација на работата и дејноста на ова здружение. Сега кога ги сумираме резултатите, убедливо констатираме дека “Draudacum“ има важна улога во организацијата и унапредувањето на уметничкиот ликовен живот кај Албанците во Северна Македонија. Но не само тоа, бидејќи нејзиното дејствување се простира уште пошироко и во неа се вклучени и достигнувањата на уметноста на национално и меѓународно рамниште.

Пред сè, ова е поврзана со изложбената активност преку која се афирмирани десетици и стотици творци, следејќи го нивното развивање, почетоците, подемот и падот во уметноста. Како главна причина за ова може да се смета самиот ревијален и масовен карактер на организираните изложби, кои некогаш влијаеле на позитивен начин а некогаш и ја искомплицирале ситуацијата. Ова го кажуваме бидејќи има случаи кога некои попознати творци, неретко го избегнувале учеството во ваквите изложбени активности. Сепак, здру-

жението“Draudacum“, развивајќи се во едно алтернативно уметничко здание, преку нејзината активност, ги собрала и ги насочила најголемиот дел на овие уметнички енергии и идеи кон нивно натамошно развивање. Суштинското јадрона изложбените активности и на разновидноста на ликовно уметничките дисциплини вклучени во неа ја сочинуваат: сликата, скулптурата, цртежот, графиката, но не се занемарени ниту фотографијата, применетите уметности (дизајнот) а многу ретко и понекој примерок на уметнички инсталации.

Напредокот на здружението “Draudacum“, може да се речедека поминал низ неколку временски периоди кои некогаш биле поинтензивни, а некогаш побледи. Почетната фаза повеќепомина со средување на формалните работи отколку со уметнички активности, но се разбира не изостанувала и по некоја изложба, така што, почнувајќи од 2005-та година, ова здружение доживува вистинска преродба во нејзината активност. Во меѓувреме, пак, дејствувањето во текот на втората деценија се истакнува со општо мобилизирање, консолидирање и уште посеопфатно проширување на здружението. И тоа, не само во изложбената дејност, туку уште повеќе се забележува преку организирање на уметничката колонија и на некоја друга активност. Секоја година, се забележува зголемување на бројот на учесници во овие активности, особено од странски држави, со што се создава една нова димензија на улогата на ова здружение и на негувањето на уметничките вредности на пошироко национално ниво. Но, за да бидеме коректни со читателот, треба да признаеме дека ова е невладино здружение, доброволно, кое се соочува со разни тешкотии, пред сé финансиски, но и од организациски аспект. Треба посебно да се потенцира фактот дека на ова здружение и недостасува појасен и програмиран формален и содржински пристап кон идното насочување на тековитена современата албанска ликовна уметност.

Токму како што се истакна погоре, ова монографскоиздание, даваинформации за придонесот на здружението во случувањата и гелдиштата на нашата уметничка ликовна сцена, особено во првите две деценииод XXI век. Но, исто така, оваа претставува и обид за собирање на едно место на сите активности, уметници и уметничкото творештво создадено во текот на овие години. Секако, во неа ќе биде опфатена работата и придонесот на идеаторите, основачите и подржувачите на проектот наречен “Draudacum“.

ИСТОРИЈАТ И КОНСОЛИДИРАЊЕ НА ЗДРУЖЕНИЕТО “DRAUDACUM”

Како што е наведено и во воведот, ваквите здруженија се производ на дадено време, исто така треба да се подвлече дека нивното создавање и функционирање зависи од даден историски и социо-политички контекст. Да се разгледа суштината на основањето, дејноста и придонесот на едно уметничко здружение, па така и на “Draudacum“, задолжително треба да се нагласи историскиот и социо-културолошкиот контекст, клучните компоненти за развојот на албанската ликовна уметност во Северна Македонија и пошироко.

Зошто името “Draudacum“?

Најчесто, уметничките здруженија носат имиња кои се поврзани со областа на уметноста или пак со природата, целта, симболиката или мисијата на нивното постоење. Случајот со именувањето на ова здружение е поинакоа, бидејќи нејзините основачи сакаа со ова име да образложат два важни моменти. Прво, да оживеат еден антички илирски топоним како што е Draudacum, кој според антички автори, се смета дека бил името на одреден антички град во околината на Гостивар (се верува дека негови траги се наоѓаат во селото Градец?), но ова сеуште не е откриено од страна на археолозите. И второ, ова име ќе служи како инспирација, но и како обврска за негување, овековечување и зачувување на уметничките вредности во вид на уметничко наследство преку дејствувањето на здружението.

Целта на создавањето на здружението

Ваквите уметнички здруженија, се како производ на нивното време, па токму затоа и тие ја делат судбината на нивната средина, и создадени како такви, очигледно дека се осмислуваат на малата културна средина и неретко принудени се да се соочуваат

со маргиналните културни трендови. Но, гледајќи ја поширокатa слика, тогаш видливо преовладува убедувањето дека сепак, нејзиниот придонес ја оправдува целта на оваа публикација. Сеќавањето на моментот на основање, буди емоции, чувство на носталгија проследени и со мистифицирани, а зошто не и глорифицирани елементи. Но пред сè, при пишувањето на ова монографско издание, им даваме предност на аспирациите за рационален и разумен објективизам, каков што налага и самата природа на историско-уметничката научна дисциплина. Ние само може да претпоставиме како се чувствувале и кон што стремеле актерите во тие доста значајни моменти на основањето на ова здружение.

Здружението се роди во време кога современата уметност беше обележена од честите стилски промени и со унапредувањето и проширувањето на техничките можности во областа на ликовната уметност. Здружението има хетероген состав во однос на структурата на уметничките жанрови, па и во однос на етничката и национална припадност, кои придонесувале во нејзината активност. Но, ова здружение, покрај останатите интенции, охрабруваше во континуитет една цел за освојување и зајакнување на позициите на модерната и современата уметност во сите авангардни и неоавангардни тенденции.

И здружението “Draudacum“ се создадено вон институциите, така како што на некој начин се развиваше и самата албанска ликовна уметност во Северна Македонија, но, за претставувањето на нејзиното дејствување, сепак, таа ги користи просториите на државните музеи и галерии. Нејзините цели и задачи, здружение ги има сумирано во рамки на содржината на еден формален документ, но без некоја јасна зацртана програма или манифест тесно поврзан со уметничките и концептуалните истражувања на своите членови. Сепак, здружението “Draudacum“ стана активен и важен фактор на развојот на албанската ликовна уметност во Северна Македонија. Додека пак, фокусирањето на творечката, но и на истражувачката и експерименталната енергија на уметниците, особено со помош на оваздружение, станаа двигател во ликовната уметност на нашето поднебје.

Со демократските процеси кои почнаа на почетокот на 90-те години од минатиот век, се отвори патот кон демократизација на општеството и во Северна Македонија (во тоа време Република Македонија). Албанците почнаа да се (само)организираат во сите области: политички, образовен, културен аспект идр. После огромни непрекинати напори и големи тешкотии, покрај политички партии, Албанците основаа и разни невладини организации, кои функционираат како друштва, здруженија или различни асоцијации во областа на образованието и културата. На овој начин, како оснповна потреба и право негирано од надлежните во тоа време, во 1994-та година беше основан и Универзитетот во Тетово, кој во 2004-та година успеа да се официјализира после десет години отпор и перипетии. Но, основањето на оваа високообразовна институција отвори нови перспективи за Албанците во Северна Македонија. Особено, отворањето на Факултетот за уметности им даде силен импулс на албанските ликовни творци. На тој начин можеби се појави и идејата и потребата за основањето на здружението “Draudacum“.

Се разбира, во меѓувреме се основаа и други здруженија од областа на ликовната уметност, некои од нив уште се распаднаа пред самото нивно основање, но постојат и такви кои продолжија со нивната активност и денес - продолжуваат да бидат активни. Меѓу нив вреди да се споменат Здружението на ликовните уметници во Тетово, ЗУК “А-3“ во Струга идр. Но сепак, здружението “Draudacum“ не само што опстана, туку и се афирмира со нејзината континуирана активност, прилично богата со разно-разни настани. Ова здружение, веќе создала својот идентитет станувајќи почитувано име, не само во границите на Северна Македонија туку и пошироко, на национален и меѓународен план. Тоа го потврдуваат и разни признанија доделени за десјтвувањето на ова здружение.

Токму ова година, кога здружението “Draudacum“ одбележува дваесет години од своето постоење, во ова годишнина која можеби не е многу долга, но сепак е обвиена со бројни постигнувања во својата дејност. Со право може да се каже дека прилично добро и одговара мотото “DRAUDACUM„ - 20 ГОДИНИ УМЕТНОСТ“, кое исто така го претставува и насловот на оваа монографија. Но овој успех, што денес го забележува Здружението “Draudacum“ги има протагонистите и најзаслужните, токму затоа, редно е некои од

нив да се спомнат со име и презиме, кои и покрај тоа што работеле и работат волонтерски, никогаш не избегнуваат обврски кон здружението. „*Сите овие цели ги постигнавме заедно со членството, со раководниот тим на здружението и со институциите на локалната самоуправа управа. Токму затоа, ја користам оваа прилика лично да им се заблагодарам: на членството, уметниците, а особено на мојот тим, кој за мене претставува "Dream team" (Тим на соништата), сочинет од Џелил Руфати, Исмане Мехди, Арјан Руфати, Џезаир Реџепи, Илбер Зулфиќари, Бејтула Заими, Муамер Садику, Луан Зенку, Беркан Хасаница и др.*" ја започна својата исповед, универзитетскиот професор, Решат Амети.

Но сигурно е дека има и многу други кои заслужуваат место во оваа монографија. Треба да се издвојат тие кои известувале за активностите на здружението, како што се новинарите: Блерим Мустафаи, Арбен Зеќири, Дритон Зенку, Валбона Зунче, Башким Сулејмани, Абедин Билали, Хатиџе Мухареми, Гзиме Имери, како и медиумите TV Globi, Tv 2, Tv Koha, Tv ALSAT и дневниот весник Koha, Klan Maqedonia, MP2 како и преведувачотАгим Мустафаи, а особено тие кои пишувале осврти и критики за творештвото што продефилирало во текот на овие две дециниина "Draudacum". „*Разбирливо е дека за резултатите на здружението "Draudacum" голем е бројот на тие кои помогнале, но јас би го издвоил едниот меѓу нив, а тој е поранешниот градоначалник на Гостивар, г. Невзат Бејта, кој за времето на неговиот мандат, постојано и силно ги подржуваше активностите на здружението. Немојте нас да не штедите, битно е уметниците да се чувствуваат удобно, велеше Тој. И ако се погледне графиконот на развојот на здружението, очигледно е дека во негово време потполно се консолидира, но и нејзината ликовна активност доби поголем меѓународен интензитет. Тој и ден денес продолжува да го поддржи нашето здружение*" истакна Решат Амети.

Основањето и консолидирањето

И покрај тоа што творците и лубителите на уметноста го носеле главниот товар, ехото на ова здружение ги надминува локалните граници. Група ентузијасти, главно ликовни уметници, но и интелектуалци од други области, од Гостивар, Тетово, Скопје, Куманово, Струга, Кичево, Дебар и др., чувствувајќи ја потребата за да дејствуваат организирано, го поддржаа и помогнаа основањето на ова здружение, не знаејќи дека тоа ќе стане нивно уметничко засолниште. Но, се разбира дека како и се друго што има своја иницијатива и свои носители, така и здружението“Draudacum“ има свој почеток и најзаслужни протагонисти за нејзиното создавање.

Така да, по една претходна активност, помала група интелектуалци го подготви теренот и на 25. 12. 1999 го основаа Здружението на ликовните уметници во Македонија “Draudacum“ со седиште во Гостивар. Во основачкото собрание бешедонесена програма, статут и беа избрани раководните тела на здружението. Прв претседател на здружението се избра сликарот Башким Меџити, во моментов професор во Факултетот за уметности при Универзитетот во Тетово. Исто така, треба да се потенцира дека списокот на основачите на ова здружение е подолг, без чија поддршка, нејзиното основање и консолидација не би било можно. Ова го потврдува и списокот со потписи кој ќе биде приложен како илустрација во вид на факсимил

Идејата и иницијативата за основањето на ова здружение, еден од главните основачи, воедно и нејзин прв претседател, Башким Меџити, ја образложува со недостатокот и потребата на културни институции за Албанците во тоа време во Северна Македонија. Нејзиното основање, Меџити го гледа како можност за отворање на нови перспективи во развојот и збогатувањето на областа на визуелните уметности на Албанците во Северна Македонија. “*Нашиот ентузијазам и посветеност во оваа иницијатива, беше силно поддржан и од страна на уметници од други општини како и од истакната група на интелектуалци од Гостивар, некои од нив учествуваа и во основачкото собрание на здружението кое се одржа пред дваесет години во сала на Советот на Општина*

Гостивар“, се сеќава Башким Меџити. Но, Меџити го нагласи и вредниот придонес на колегите уметници: Рами Мухареми, Агим Шехи, универзитетски професор Џелил Руфати, директорот на ОУ “Мехмет Дерала во село Градец, Хетем Адеми, љубителот на уметноста Беким Кечаи, како и неколку други интелектуалци во градот, во реализацијата на идејата и основањето на здружението “Draudacum“.

Меѓутоа, како прв потпретседател на здружението“Draudacum”беше избран сликарот Луан Зенку, кој од почетокот па се до денес е составен дел на решиси сите нејзини активности и успеси, давајќи вреден придонес во дејноста и консолидацијата на оваа здружение. Исто така, треба да се подвлече неоспорниот придонес на членството, а особено успешното менаџирање на идните претседатели: Бурхан Ахмети, Осман Демири и Решат Ахмети. Нивната непрестаната напорнаработа, подржана од страна на Министерството за Култура на Северна Македонија и Општината Гостивар, придонесоа Здружението на ликовните уметници “Draudacum“ да го потврди потенцијалот, да забележи резултати и да воспостави високи вредности во претставувањето на визуелната уметност која продолжува да чекори со времето, во државава и надвор од неа.

Првите изложбени активности

Секако, почетоците на здружението “Draudacum” не биле толку лесни. Првата година од функционирањето (2000 година) помина во знак на конституирањеи консолидација на управните тела, но и на нејзината официјална регистрација. Според документацијата може да се заклучи дека Здружението на албанските ликовни уметници во Македонија “Draudacum” официјално е регистрирано со задоцнување од една година, и тоа, на 25. 12. 2000 година.

Свеченото основачко собрание на Здружението на ликовните уметници “Draudacum”, се промовираше со отворањето на првата ликовна изложба која беше прогласена за отворена од првиот избран претседател Башким Меџити. За нејзиното организирање имаме доказ еден флаеер во кој се објавени организирањето на изложбата

и имињата на 27-те уметници кои учествуваа во неа. Тие се: Адем Кастрати, Мели Зенку, Хајруш Фазлиу, Фаик Криезу, Бедри Сарачини, Сабит Боцку, Нафи Јашари, Башким Меџити, Луан Зенку, Ќамил Сејфули, Енвер Селими, Букурие Салиу, Невзат Бејтули - Кица, Сафет Спахиу, Муамер Садику, Емине Асани, Илиријан Беќири, Исмет Лаху, Хајруш Хисени, Афчрсита Рамизи, Ресхат Амети, Рами Муахреми, Блеранда Борова, Мелик Аслани, Бељир Бељири, Фуат Јакупи и Агрон Земрули. "*Првото четиригодишно патување (2000-2004) за здружението беше патување полно со спомени и доживувања, сите активности реализирани во тој временски период и особено сенационалната изложба 28 Ноември, организирана секоја година од страна на здружението"Draudacum" беа поддржани и финансирани само од страна на Општина Гостивар, на чело со тогашниот претседател Џемаил Реџепи*", заклучува Башким Меџити.

Постојат разни здруженија во кои се членуваат творци од сите возрасти, но целта ја оправдуваат само тие здруженија кои навистина ги бранат интересите на уметниците и ја напредуваат нивната работа. Дотолку повеќе, кога се знае дека едно здружение ја оправдува својата мисија ако поставила и применила критериуми во унапредувањето на вистинските уметнички и културни вредности. Овие се принципите врз кои здружението "Draudacum" ја заснова својата програма и активност.

Но веднаш наредната година, односно во 2002-та година, се обновува организирањето на изложбата со сенационален карактер, која ова година го одбележи нејзиното 18-то издание по ред. Уште од таа изложба, организаторот се погрижил да објавува и каталози за секоја изложбена активност со краток предговор напишан од стручњаци, ликовни критичари и познати уметници во албанската уметност.

На тој начин, Здружението "Draudacum" го започна своето функционирање и активност, која две децении имаше подеми и падови. Дваесет години по ред ова здружение организираше бројни активности во областа на ликовната уметност докажувајќи дека неслучајно сега станала носител на уметничкиот живот на Албанците во земјата и пошироко. Нејзините главни активности се фокусирани во организирањето на колективни и индивидуални изложби, во земјата и надвор од неа, уметничкиколонии, реализација

на уметнички проекти, одбележување на разни национални годишнини, конкурси идр. За најуспешните на уметнички и организационен план, но и за тие кои не се поштедиле да помогнат во нејзината активност, здружението секоја година доделува и награди или признанија.

Низ активностите на здружението “Draudacum“ продефилирале многу уметници, познати и врвни имиња од земјата но и од светот. Докажани но и млади уметници кои се надежта и иднината на нашата уметничка сцена. Но, треба да ги споменеме и имињата на истакнати уметници од соседните земји, европските држави и од други континенти.

ИЗЛОЖБИТЕ – НОСЕЧКА ДЕЈНОСТ НА ЗДРУЖЕНИЕТО

Вреди да се повториуште еден факт, дека првите активности на промовирањето на здружението “Draudacum“ започнале веднаш по нејзиното основање, првично почнувајќи со изложба во која учествувале уметници од различни албански региони. Дејствувањетово наредните години на здружението, се збогатува уште повеќе со разни уметнички активности, со ликовни изложби, уметнички колонии, уметнички работилници, но и со активности од хуманитарен карактер и др. Вакви потикнувачки проекти им овозможуваат и им помагаат на уметниците да фатат чекор и ритам со современите трендови на визуелните уметности. На тој начин, организирањето на изложби служи како носечка активност на севкупното дејствивање на здружението, кои станаа многу значајни манифестации, презентирајќи и промовирајќи уметнички дела и имиња на докажани уметници, особено млади уметници кои имаат или ќе заземат важна улога во современата албанска уметност.

Значи, континуирано се организираа разни изложбени активности, и според доказите може да се види дека во рамки на активностите на ова здружение, доминира организирањето на разни групни изложби, почнувајќи од традиционалната ревијална сенационална изложба, па се до оние со посебна намена. Кога станува збор за активности со групни презентации, без сомнение посебно место и важна улога има изложбата која се организира по повод 28-ти Ноември - Денот на Албанското Знаме, која веќе неколку години по ред се одржува под мотото “Ноемвриска награда“. Неколку години по ред се организира уште една друга изложбена активност наречена “Пролетен салон“ како инеколку други изложби со посебна професионална, културна, хуманитарна и комеморативна цел.

“Ноемвриска награда“ - сенационална активност

Но сепак, најубава и најдолготрајна традиција на ова здружение, без сомнение, останува сенационалната изложба која има заеднички раст со самото здружение. Оваа активност преставува настан во кој секоја година се собираат ликовни уметници од сите албански краишта. Иако ова изложба на почетокот се организираше под другомото, што ќе биде споменато во понатамошниот текст, организаторот сметаше дека на ова национална активност, и прилега името “Ноемвриска награда“, со што во потполна форма се одразува нејзината целина и карактер.

Затоа, гледано од оваа временска дистанца, може да се каже дека не е мала работа една ваква културна манифестација да преживее во денешни општествени околности, уште повеќе кога станува збор за активност во областа на ликовната уметност, дејност која не се истакнува соподолга традиција меѓу Албанците во Северна Македонија. Но сепак, здружението “Draudacum“ ги надмина сите бариери и тешкотии, и од година во година успева, не само да ја одржи во живот изложбата “Ноемвриска награда“, туку и да ја збогати и донекаде и да ја профилира.

Како што беше наведено и погоре во текстот, и оваа изложба има своја приказна за нејзиното растење, збогатувајќи и трансформирајќи се со текот на времето. Сепак, едно нешто го зачувала како нешто свето, е посветеноста и нејзиното отворање по повод 28 Ноември- Ден на Знамето. Ако првата изложба помина во знак на чинот на основање и промовирање на здружението “Draudacum“, следната изложба имаше друг мотив и намена. И токму втората изложба отворена во 2002 година се совпаѓа со одбележувањето на 90 годишнината на прогласувањето на Независноста на Албанија, мото кое гласеше: „**Независност, Знаме, Слобода**“. Оваа изложба собра албански ликовни уметници од Северна Македонија, Косово и Албанија. „*Пораките кои овие дела ги носат не се груби или мачни крикови предизвикани во миг од политичкиот притисок, тие едноставно претставуваат нормални доживувања, секое изразено со свој уметнички соодветен јазик, некаде помалку а некаде повеќе*“, пишува во предговорот на каталогот.

Додека, пак, вистинскиот општ национален карактер, овој настан уште повеќе ќе го заземе во 2003-та година, кога своите дела ги претставиле не помалку од 48 уметници од сите албански краишта. Тоа го потврдува списокот на учесници во оваа изложба, а тоа се: Есат Вала, Ешреф Ќахили, Мели Зенку, Башким Меџити, Луан Зенку, Синдис Ибраими, Рами Муареми, Решат Амети, Осман Демири, Илирјан Беќири, Сафет Сапахиу, Мухамедали Алили, Бајрам Џелили, Бурхан Ахмети, Фатмир Крипа, Бајрам Кадриа, Бесник Џемали, Адем Дермаку, Букурие Салиу, Невзат Бејтули – Кица, Блерим Исени – БИРД, Хајрусх Фаслиу, Мемет Селмани, Имер Бајрами, Мелик Арслани, Мелиха Кабаши, Алпај Реџеп, Агим Шеху, Фатон Криезиу, Клодиан Вала, Фатмире Бешири, Хајрухс Исени, Влора Исмаили, Агим Руди, Нафи Јашари, Илир Кока, Генти Корини, Зенун Шерифи, Едип Лога, Емин Елези, Блета Мирзо, Бејтула Заими, Џелил Руфати, Бељир Ќерими, Небије Бериша, Муамер Садику, Исмет Јонузи дхе Зени Балажи

„*Изложените композиции се истакнуваат за бројни инспирации и преокупации... кои симболизираат доза на реалистичното, експресионистичкото, симболистичкото и енформелистичкото изразување, како и со широкиот дух на апстракција*“ нагласил Хивиз Мухареми.

Со текот на годините, оваа изложба не само што го зачува својот континуитет, туку уште повеќе се збогатуваше и добиваше нова физиономија. Ова се манифестираше во наредните две години, 2004-та и 2005-та година, кога ова изложба продолжуваше да го зацврстува уште повеќе нејзиниот сенационален карактер. Со оглед на тоа дека ова изложба собра уметници од сите албански региони, филозофот и естетичарот Кадри Метај нагласил: „*Тоа што доминира во ова добро аранжирана изложба е симболиката, уметничкото функционирање на многу симболични слоеви на тоа да се биде заедно во една изложба од Тирана, Скопје, Приштина, Тетово, Гостивар и неколку генерации, околу една главна тема која е историска меморија, конститутивен акт, цивилизирано дејство и комуникативно ветување што ги руши бариерите, границите, предрасудите*“.

Во овој дух се одржува и четвртата изложба на 2005-та година станувајќи еден од најважните уметнички и културни настани на општ национален план. Треба да е дека од

таа година, ова изложба почнува да доделува добитничка награда. Во наредните две години, изложбата станува придружен дел на манифестацијата од државен карактер, кој се посветуваше на албанската култура. На тој начин, во 2006-та година, националната изложба се организираше во рамките на „*Недела на албанскатата култура во Македонија*“ во соработка со Националната Галерија “Чифте Амам“ во Скопје. Творецот и уметничкиот критичар, Мустафа Феризи, во врска со оваа изложба рекол: „*Самиот концепт на ова изложба покажува дека станува збор за заеднички уметнички израз на албанските творци кои дејствуваат во Македонија, Албанија и Косово, но и на оние кои доаѓаат од другите дела на нашето национално битие, вклучувајќи ја и дијаспората*“. И во 2007-та година, овој настан продолжува да биде составен дел на манифестацијата преименувана “Денови на албанската култура“ организирана во соработка со Националната Галерија “Чифте Амам“ во Скопје и Центарот за култура во Гостивар.

Со цел оваа традиционална активност на Здружението “Draudacum“ да земе уште понагласен натпреварувачки карактер, почнувајќи од 2008-та година па се до денес, се преименуваше во “Ноемвриска награда“. Тоа ги мотивираше уметниците и уште повеќе го зголеми нејзиното уметничко ниво. Ова се потврдува и со фактот дека во тогашната изложбата учествувале вкупно 62 албански ликовни уметници од Македонија, Косово, Албанија и дијаспората. Ваквото масовно учество покажува дека овој настан се претворил во “арена“ за докажување на албанските уметници, но и начин на комуникација и конверзација не само на заедницата на уметниците, не само за нивните уметнички достигнувања, туку и за запознавањето на јавностасо мисијата на уметноста. “*Но и за да едуцира со уметнички вкусов, со општествени теми, со инспирација на толерантност во комуницирањетопомеѓу заедниците на една мултиетничка земја*“, истакнал меѓу друго, истражувачката и куратерот на уметноста, Сузана Варварица- Кука. И во наредните две години, во 2009-та и 2010-та, ова уметничка активност продолжува во духот на карактерот за кој и постои, но и во нивото на програмска цел зацртана од страна на здружението “Draudacum“. На овие две изложби уште поизразен е уметничкиот традиционален дух каде доминира фигурацијата во слика, скулптура, графика и др.

Во нејзината втора деценија, здружението “Draudacum“ влегува уште покомплетирана и посеопфатна на организационен и на уметнички план, збогатувајќи ја својата активност и со изложби и други колективни настани во и надвор од земјата. „*Колективните изложби ги одразуваат случувањата и трендовите на времето и на конкретниот простор во кој гравитираат уметниците*“, го започнал текстот на каталогот за изложбата отворена во 2011-та година, тогашниот претседател на здружението “Draudacum“, Осман Демири. Следната изложба “Ноемвриската награда“ 2012, како многу други активности и манифестации на национален план, стана дел на организираното одбележување на јубилејната сто годишнина на создавање на албанската држава под мотото „*100 Години Независност*“. Со ова, здружението “Draudacum“ уште еднаш докажа дека знае да се “*соочи со предизвиците на времето, историските, политичките, културните и социјалните настани*“, констатираше меѓу друго Решат Ахмети во неговиот текст за каталогот посветена на оваа изложба.

Но главниот фокус на организаторот, без сомнение продолжува да биде сенационалната изложба. Настанот “Ноемвриска награда“, или како претпочита да ја нарекува актуелниот претседател на здружението, Решат Ахмети, “Ноемвриски салон“, сега одекна уште повеќе меѓу албанските творци. Со оглед на тоа што оваа активност е целосно етаблирана во албанската ликовна уметност, видливо го има подигнато степенот на нејзиното уметничко ниво. Организаторот ги консолидирал критериумите за учество и го засилил и натпреварувачкиот карактер на овој настан. Очигледно е дека оваа активност, на хронолошки начин презентира и регистрира еден дел од националното уметничко творештво, претставувајќи ја актуелноста и преокупациите на албанската визуелна уметност. „*Ваквиот голем интерес на уметниците од сите албански региони да учествуваат во ова изложба, покажува дека ова здружение е претворено во еден епицентар на албанската уметност, упориште во која се култивира и развива визуелната уметност, зрачење на веќе докажаните вредности и можност за младите уметници...*“, изразил Решат Амети по повод изложбата “Ноемвриската награда“ 2014. Додека пак, изложбата на 2015-та година уште еднаш ја потврди нејзината масовност и интересот на бројните уметници за да се презентираат на овој важен настан на албан-

ската уметност. Вреди да се нагласи дека во ова изложба учествувале вкупно 42 творци од сите албански региони, а тие се: Агим Руди, Агрон Абдули, Ајсер Схабани – Кхасрови, рбнита Кризиу, Армнед Сдеми, Арјан Руфати, Бејтула Заими, Бурим Укичи, Дита Старова – Ќерими, Фехми Хоџха, Фиторе Фејзулаи, Фламур Мифтари, Флорина Азири - Мурати, Генц Бектеши, Ханифе Ислами, Хилми Мемети, Леонета Абдули, Луан Зенку, Лулзиме Османи, Миријана Гоџабелиу, Мели Зенку, Мелик Арслани, Мухамед Алили – Дали, Муамер Садику, Мухамет Амети – Метис, Мухамет Весели, Нагио Исмаили – Наги, Нафи Јашари, Небуш Ајети, Осман Демири, Рефки Голопени, Решат Амети, Решат Амити, Резелинда Бега, Сафет Спахиу, Сајмир Амети, Серхат Емруллаи, Шкурта Хаџиу, Шчипе Мехмеди, Џезаир Реџепи, Џхелил Руфати, Заније Амдиу и Зенун Шерифи. При што, Лулзим Хазири, квалификувајќи ја содржината на овој настан како особина за конкуренција, тој ја нагласил хетерогеноста на изложбата. „*Среќаваме различни жанрови: сликарство, скулптура, графика и фотографија, ги наоѓаме преку уметниците кои се презентираат за прв пат покрај уметниците кои веќе стекнале име, како и разликите во техники, мотиви, форми и др.*“ потенцира Хазири.

Во текстот на каталогот на изложбата од 2018 година, авторот Решат Амети ги издвојува делата на значителен број уметници кои за првпат учествуваат во оваа изложбена манифестација, и дека заедно со другите учесници со нивните дела носат нова естетска идеја и филозофија. Почнувајќи од стилскиот јазик па се до уметничките пораки, од реалното, асоцијативното и се до апстракцијата и различните концептуални решенија, потенцира Решат Амети. Исто така вреди да се истакне дека во каталогот на ова изложба, организаторот ги објавил и имињата на добитниците на “Ноемвриската награда“ како и добитниците во сликарство, скулптура, графика, дизајн, фотографија, концептуална уметност, почнувајќи од 2006-та па се до 2017-та година.

Значи, од тоа што беше кажано, произлегува дека на овој настан присуствувале стотици уметници и уметнички дела, кои и го запечатиле уште повеќе сенационалнинот карактер на оваа традиционална уметничка активност. Во просториите на изложбените салони на ова манифестација, учествувале најпознатите имиња на албански уметници,

кои ги воспоставија координациите на идео-естетските вредности претставени со години во оваа и во многу други изложби. Посебна тема преставува и идејно-естетската вредност и стилскиотсплет на уметничките достигнувања на ова изложба.

Следнататрадиционална ликовна изложба “Ноемвриска награда“ сочинува една од најквалитетните манифестации, организирани на овие културни простори. Значи, изложбата “Наградата на Ноември“ е далеку повеќе отколкусамо една награда! Таа, значи е инспирација, докажување и потикнување во консолидирањето и афирмирањето на албанската уметност и албанските творци.

Групните ликовни изложби од хуманитарен и наменски карактер

Треба да се издвојат групните изложби коишто Здружението“Draudacum” ги организираше од време на време, каде претежно станува збор за активности со посветен карактер. Овие изложби, збогатени со дела на разни ликовни творци Албанции други уметници, во главно поврзани се историски настани, значајни личности или предвидени случувања.

Што туку започнала атмосферата на соработка во Балканското поднебје во областа на уметноста, за да покаже дека уметниците најдобро од сите останати и ги надминуваат бариерите, какви и а да се тие. Потврда за тоа е и изложбата на група ликовни уметници од различни земји отворена во Бугарија. Изложбата е реализирана во рамките на меѓународната соработка ЗЛУМ “Draudacum” со седиште во Гостивар(Северна Македонија) и на Галеријата “Lessedra” од Софија (Бугарија). Десет товрци кои доаѓаат од разни места на Северна Македонија, Албанија и Косово, преку нивните дела, но со помош на “Draudacum” претставиле дел од творештвото од овој дел од Балканот.

Токму преплетувањето на разни визуелни родови и техники, идео-естетски остварувања, материјализираат разни филозофски концепции. Изложените дела преку геометризирани форми и фигурации, рекопонираните апстрактни изрази, фото-глетки, носат секвенции кои дешифрираат заеднички човечки и цивилизациски фатуми. Сигурно

дека овие уметнички провокации се надополнуваат вешто од самите автори на делата, кои очигледно е дека се итекако избирливи, на само на идеи и мотиви, но и поставени се исправно во нивната индивидуална уметничка вокација.

Токму во текот на втората година, кога изби војната во 2001-та година, беше оневозможена некоја поистакната уметничка активност на ова здружение. Но кога сме тука, вреди да се спомене хуманитарната изложба под мотото: "***Хуманоста на уметниците на дело***", која беше организирана извесно време после прекинот на војната во 2001 година, чие отворање беше на 22 октомври, во Арт клубот "Алтернатива". *Здружението на албански ликовни уметници во Македонија "Draudacum" со нејзините уметнички дела го подигна гласот на индивидуалната духовна свест, но и духот на колективната национална свест против која било форма насилство и се солидаризира со сето тоа што е хумано, благородно, национално, но и општочовечна...*", се изразил новинарот А. Зеќири во весникот ФАКТИ, на 2 ноември, IV година бр. 1072/2001.

Здружението "Draudacum" една значајна изложба, исто така со хуманитарен карактер, ја организирала во соработка со Организацијата "Ел Хилал" под мотото "Уметничкиот хуманизам на дело... ". Оваа изложба беше отворена во Центарот за култура на град Куманово, за помош на настраданите албански семејства во Куманово во судирот помеѓу наоружана група Албанци со полициските сили на Република Северна Македонија во месец мај 2015 година. Оваа изложба се презентираше и во Гостивар, Скопје и Дебар.

Во склоп на оваа група ќе ја сместиме и ликовната изложба со намена посветена на 100 годишнината на раѓањето на Мајка Тереза, кој беше отворена во 2010 година во Скопје (Сули Хан), со дела на албанските творци од Северна Македонија, Косово и Албанија. *„Свесни сме дека оваа изложба е „една капка вода во море„ во споредба со душата и делот на Мајка Тереза, но како и да е, пораката што сакаме да ја испратиме е продолжувањето на нејзиниот пат преку уметноста и културата, уметноста како најсилно оружје на човештвото и уметноста како мост на поврзување на секаква раса и култура"* се изразил повод отворањето на оваа изложба, тогашниот претседател на Здружението "Draudacum", Осман Демири.

Исто така, треба да се истакне и изложбата оргинизирана во 2015 година, од страна на ЗЛУМ “Draudacum” во соработка со Здружението „Горан Река„, повод „средбите на Горната Река„. Слична ваква изложба во 2015 година е отоврена во Центарот за Култура на градот Кичево. Во двете овие изложби преставени се ликовни дела на творци од сите албански простори, македонски итворци од европски и светски земји.

“Пролетен салон“ - прерано прекината активност

Една од посебните активности организирани во рамките на Здружението “Draudacum“ беше и една друга изложбена активност насловена како “Пролетен Салон“. Врз основа на материјалите од архивата на здружението, констатираме дека оваа активност се организираше само неколку години, почнувајќи од 2005-та година до 2008-та година. И во ова манифестација учествувале разни ликовни уметници од земјата и светот. Значи, “Пролетен салон„ презентирал разновидни ликовни родови почнувајќи со сликарството, скулптурата, графиката, дизајнот, фотографијата, со заедничка цел да се донесат пред публиката оригиналноста, зачувувањето на уметничките особености, како и покрај докажаните уметници да го отвори патот и за младите.

„*Исполнувањето и разубавувањето на просторот не е единствената цел на ова изложба. Таа исполнува многу повеќе, создава кругови врз стагнацијата на културата, го оплеменува вкусот на бројните љубители на уметноста, ги мотивира младите уметници, ги увеличува докажаните и ги собира на едно место уметниците и љубителите на уметноста. Еден Салон што ги постигнува овие цели, ја исполнил и својата мисија*“, се изразил меѓу другото во каталогот на изложбата на Салонот 2005, писателот Лулзим Азири.

На ваков начин ова активност продолжи да функционира четири години по ред, збогатувајќи ја уметничката дејност на здружението “Draudacum“. Зголемен интерес за ова пролетна манифестација се забележува во “Пролетен салон“ - 2006, што се потврдува и со учеството на 38 уметници од земјата и надвор од неа, албански и странски. “Про-

летен салон“, всушност стана една алтернативна сцена на самото здружение, каде непосредно може да се забележат достигнувањата на уметниците кои себеси и поставиле една мисионерска цел, со нивната уметност да го разубавуваат светот. Ова, уметниците го прават преку боите на тој балкански вир. „*Индивидуалноста на некои уметници се гледа јасно во самоконтролата меѓу просторот и бојата, меѓу знаењето и емоцијата, кои асоцираат на експресионизам, енформел, геометризам идр., а некои сеуште се во потрага по нивниот уметнички пат“,* потврдил повод “Салонот... 2006“, уметникот Осман Демири, воедно и поранешен претседател на здружението “Draudacum“.

“Пролетниот салон“ се организирал и во наредните две години, 2007 и 2008 година, подигнувајќи го нејзиното ниво, или како што изјавиле нејзините организатори, дека воодушевува фактот што за толку кратко време ЗЛУМ “Draudacum“ успеало да ги надмине проблемите на уметничкиот квантитет и потенцијал и применувал критериуми во селектирањето на вистинските уметнички вредности. Претворувајќи го на вој начин овој салон во една уметничка сцена во позитивна смисла на зборот, докажувајќи ја сериозноста на активностите на ова здружение. И делата изложени во двете изложби зборуваат за надминувањето на географските и културните бариери, отстранувајќи ги предрасудите и претворајќи ја уметноста во средство за да го прават светот подобар. Но кои и да се причините кои придонел за згаснувањето на оваа ликовна активност, не требаше тоа да се дозволи.

Индивидуални изложби

Како една многу важна и доста присутна активност во текот на две децении постење на здружението “Draudacum“ вреди да се спомне и организирањето на индивидуални изложби со дела на уметници од земјава, Албанци и Македонци, а поретко и некој уметник од Косово или Албанија. Во временска рамка од 14 години, почнувајќи од 2005 година, одвреме-навреме, ова здружение организирало над десет индивидуални изложби, со слики, скулптури, графика и со колажи.

Од користените објавени материјали, произлегува дека првата индивидуална изложба е отворена во 2005-та година, со дела на скулпторот Бејтула Заими, кој припаѓа на првата генерација студенти на Универзитетот во Тетово. „*Заими експериментира со различни материјали: бакар, стиропор, дрвени и хартиени материјали и др.,... давајќи им форма како оригинален печат на неговите дела,.. кои некогаш се преобразуваат и во уметнички инсталации*“, се изразува Хазири. По неговата, следи изложбата на уметникот од Косово, Хајруш Фазлиу, професор во Универзитетот во Приштина. Во освртот за каталогот за оваа изложба, напишан од страна на ликовниот истражувач Моиком Зеќо, меѓу другото издвојуваме: „*Хајруш Фазлиу е сликар на бојата и идејата. Колористиката за него е и идеја и обратно. Ова е една чудна и сложена оптика*“. Со оглед на тоа што Фазлиу е сликар на фигурацијата, Зеќо додава: „*Но тој не ги избегнува човечките тела,... меѓу нив се појавуваат глави на археолошки скултури како едно временско посредување помеѓу човекот и душата...*“.

Следната изложба е отворена една година подоцна со дела на сликарот Мемет Селмани, кој според Лулзим Хазири работи и твори во село, далеку од уметничките случувања и таква е и неговата уметност. „*Во последните дела на овој сликар доминираат токму мотивите од овој свет, во кој бикот се издигнува во метафора на животот и смртта, во еден еволутивен лајтмотив кој го пренесува насекаде неговото творештво*“, потенцирал Хазири.

Во 2007 година била отворена изложбата на македонската уметничка Марјана Костојчиноска-Узунчева, која според Решат Амети „*Носи еден различен уметнички пристап, која преку техника на колаж ја користела традицијата на народното везење, но без да ја имитира истата, и ја користи како почетна основа за ликовните идеи и со своето ликовно искуство го гради составувањето на своите композиции*“. Во 2009-та година следи и првата изложба со графика на авторката Ивана Стојановска за која Марко Вуисиќ, професор по графика на Факултетот за ликовна уметности при УКИМ, творештвото на овој уметник го опишува како вредност на пост-симболичка поетика и меѓу другото потенцирал: „*Според инспиративниот и истражувачкиот мотив секогаш*

создава тонови, симболи, ликовни графички метафори. Во овие сложени графички раскрсници успева да постави хармонизирани вредности... кои носат драматизам во тематската синтакса и лиризам“.

По неколкугодишна пауза, ова здружение ја организира изложбата на младиот уметник Џезаир Реџепи од Гостивар, кој исто така е и еден од творците на првите генерации на Универзитетот во Тетово, нудејќи и на публиката во своето родно место, стилизирани скулпторски дела на човечка фигура и егзотични животни, на растителниот свет, полн со симболика реализирана во полиестер, облоги и вештачко железо кои воедно ја сочинуваат богатата текстура на делата. „*Неговите дела се карактеризираат со естетска креативност, скулптурна пластичност и динамичност кои на творештвото и даваат посебен “шарм*“, нагласил меѓу другото Решат Ахмети. Истата година, Арјан Руфати се претставува со изложба со дела од областа на дизајнот, што сочинува новост во нашата изложбена практика. „*Дизајнираните производи прикажани и како посебни идео-естетски проекции, во нив содржат различни ликовни елементи концептирани на многу рационален начин*“- се изразил во освртот на каталогот, историчарот на уметноста, Мицаит Положани. Друг новитет во дејноста на ова здружение претставува и изложбата во 2015-та година, со уметнички фотографии на авторот Сајмир Ахмети. Мајсторот на фотографијата, Осман Демири, во врска со неговото творештво истканал: „*Тој излезе надвор од сцената за да го бара мотивот и неговото лично изразување шетајќи низ пејзажот, портретот, детаљот и медитацијата.*“ Истата година, со изложба со скулптура доаѓа и Муамер Садику, професор по скулптурата во Факултетот за Уметности при УТ. Неговиот проект го носи мотото “Вертикалната поетика“, со дела реализирани со материјали на современата синтетичка технологија: стиропор, полиестер, но придружувани и со прачки и делови на метални оклопи и текстилни парчиња. Историчарот на уметноста, Мицаит Положани, меѓу другото нагласува: „*Скулптурите се конкретни и го докажуваат континуитетот на неговиот творечки израз... Неговото креативно внимание го фокусира на вертикалната ориентација која подразбира раст, грандиозност и духовност, и кај некои дела како мотив доаѓа до израз асоцијацијата и еротиката*“.

Исто така треба да се потенцираат двете изложби организирани во 2015-та година кои припаѓаат на експресивниот дух, манифестирајќи го секој на свој начин. Сликарот, Сергеј Андревски, многу значајно име во современата македонска уметност, во оваа изложба ги прикажува неговите уметнички гледишта, „*Со богата боја ставена на неговите платна на гестикулативен, експресивен начин, нешто што и дава динамизам на колоритот кој е силно користен и кој е распространет низ целата површина на сликата*“, нагласува Решат Ахмети во неговиот осврт. Ахмети, сличен став изразува и за сликарот Луан Зенку, за кој смета: „*Тој е најдинамичниот и најенергичниот сликар на овие простори, со богата визија за перципирање и претставување на завршниот уметнички производ... изразен со експресивен јазик*“.

Последната индивидуална изложба е таа на скулпторот Џелил Руфати, професор по скулптура во Факултетот за уметности при Универзитетот во Тетово, кој се претставил со неговиот познат и добро проучен проект, под наслов “Национална митологија“. На ова изложба тој носи дела со тематика од илирската митологија, албанското народно богатство, изразени со различни геометриски форми. „*Во овие дела може да се видат докази за тоа како скулпторот Руфати го користи неговото мајсторство за да добие различни скулптурни форми, како и способноста да користи разни материјали: метал, стакло, дрво и др., во материјализирањето на естетските идеи*“.

Меѓународна ликовна колонија “Гостивар“

Додека сенационалната “Ноемвриска награда“ продолжува да ги одржува и зајакнува врските со албанските уметници и албанската уметност, уметничката колонија под мотото “Гостивар“ зајакнувајќи ја соработката и со уметници од светот, на ова манифестација и додаваи меѓународен епитет. Овие два настана, како главни столбови на Здружението “Draudacum“, станале и идентификациони знаци на ова уметничко здружение.

Поаѓајќи од активностите и доказите, било уметничките дела било пишаните текстови, останува неспорна констатацијата дека здружението “Draudacum “ доживеало

вистинска преродба почнувајќи од 2005 годинанаваму. Ова се забележа и погоре во текстот, со „Пролетниот салон, кој, иако не траеше долго, сепак за тие неколку години оставил траги во историјата на здружението. Оваа констатација уште повеќе го зајакнува организирањето на Уметничката колонија која со помали прекини, заземајќи традиционален карактер, продолжува да се одржува секоја година. Со текот на времето, овој настан станува помасовен и вистински меѓународен. Тоа што ја прави уште попосебна ова уметничка колонија, е организирањето на изложба со делата на уметниците учесници.

И оваа колонија има своја историја. На тој начин, пред деценија и пол оваа колонија ја подигна својата завеса во Гостивар. Во јули 2005-та година, градот Гостивар беше "поплавен" од бројни ликовни уметници речиси од цел Балкан. Тие дојдоа и ја пространија нивнататворечка енергија. Воедно станаа и основачи на овој уметнички, но и културен настан, којповеќе години останува архивар, не само на разни стилски и естетски вредности, туку и регистратор и сведок на времето на кое му припаѓаат. „*Прекрасната долина на Вардар, волшебната невиност на пејзажите на Мавровo, како и благородното гостопримство на гостиварци, претставува охрабрување и инспирација за уметниците - учесници во ова колонија*"- ја опишува атмосферата уметникот Осман Демири.

Неспорно е дека уметниците доаѓаат и си одат, но нивната уметност останува. Но кога тие заминуваат од Гостивар, со себе носат и едно искуство повеќе, ново пријателство и многу впечатоци и спомени од ова место. Но, од друга страна, тие, пак, не само што зад себе оставиле значителен број на уметнички дела, полни со стилски преплетувања, различни тенденции, методи, техники и материјали. Значи, оставиле дел од нивната душа. Но не само тоа, бидејќи тие, со нивните дела оставиле и дел од традицијата, историски секвенции, културни специфики на нивните народи и земји. „*Уметничките особености одговараат едни на други, преку кодовите на соживотот, преку поставената хармонија меѓу уметникот и средината во која твори, за да биде посебен во мини-универзумот, за да го збогати давајќи и земајќи од вредностите на едниоот од другиот*" се изрази меѓу друго Лулзим Азири.

Но, уметничката колонија го зголемувала своетозначење уште повеќе во последниве години, особено кога на чело на здружението “Draudacum“ дојде сликарот Решат Ахмети, кога се одржува редовно секоја година и го зголеми бројот на уметници учесници. Сега оваа колонија, со свое учество, го честуваат и уметници од други континенти, од Америка, Азија и др. Раководството на здружението “Draudacum“, почнувајќи од 2014-та година, на ова уметничка колонија и даваат нов импулс и поинаква физиономија. Од таа година, колонијата станува многу важна манифестација, создавајќи свој идентитет под ново мото. Оваа активност ќе го носи името на градот во кој се одржува, попратено и со последните две бројкиод годината во која се одржува, значи сега ќе биде “Гостивар 19... “

Во последните шест години евидентно е зголемувањетона бројот на учесници од земјава и од светот, со тоа што во 2015 година на оваа колонија учествувале 52 уметници, а во 2016-та учествувале вкупно 66 творци. Се разбира дека во овие шифри доминираат албански и македонски уметници од земјава, но не е мал бројот и на уметници од Албанија, Косово, а особено од Англија, Германија, Шведска, Шпанија, Турција, Грција, Јапонија, Монголија, Пакистан итн. На овој начин оваа колонија е на прав пат за да стане уметнички собир со традиција и соподобар квалитет спордено со многу други колонии во земјава.

Традиционални награди

Една посебна, но и доста значајна активност на „Драудакум“ несомнено дека претставува доделувањето на наградите, кои што неколку години поред ова здружение им ги доделува на најуспешните творци и нивните најдобри уметнички дела. Станува збор за „Ноемвриската награда“, која се доделува со мотивацијата „За најдобро уметничко дело“, која не само што сега стана традиционална, туку се повеќе ја зазема приматот на многу престижна професионално вреднување. Како таква, оваа награда се повеќе го привлекува и вниманието на поширокатa сеалбанската уметничка јавност. Токму оваа награда влијае на зголемување на масовноста и подигнувањето на уметничкиот квали-

тет на целокупната активност на здружението. Исто така треба да се подвлече дека оваа награда почна да се доделува во 2006 година, а за прв пат стручното жири му ја додели на сликарот Решат Амети.

Во првобитниот формат, оваа награда продолжи да се доделува само три години, и тоа до 2008 година, а од 2009 година, организаторот го проширува опсегот на награди, сакајќи да создаде можности за вреднување на нивната творечка работа на повеќе уметници од сите албански краишта. Така, во рамките на „Ноемвриската награда„ се доделуваат уште неколку традиционални награди за најдобри дела од неколку родови од визуелните уметности, со мотивација – НаградаДраудакум за сликарство, скулптура, графика, графички дизајн, уметничка фотографија и концептуална уметност.

Здружението „Драудакум“ од време на време доделува и награди повод одредени прилики, како што се на пример одбележување на важни датуми во албанската национална историја. Така беше доделена и наградата посветена на 100-годишнината од прогласувањето на независноста на Република Албанија.

СТИЛСКИ ПАРАЛЕЛИ

Во текот на XX и XXI век, е времето кога преовладуваше модерната и постмодерната уметност, но и почнаа да бледнеат разликите помеѓу убавата уметност и ниската уметност, бидејќи високата современа уметност продолжува да ги предизвикува новите концепти, мешајќи ги нив со народната култура. Во почетокот на XXI век, современата уметност продолжува да опстанува на неколку слични начини, карактеризирани со плуралистичката идеја. И токму поради ова, се смета дека "кризата"во современата уметност и ликовната критика, е предизвикана токму од уметничкиот плурализам. Нема консензус со прикажувачките стилови на нашето време и нема потреба да има. Токму затоа, величествените и значајните ликовни дела продолжуваат да се создаваат во разни стилови и естетски темпераменти. А му останува на пазаротда ја одреди нивната вредност. Во овој контекст, треба да се согледаат и да се извлечат стилски паралели на албанската современа ликовна уметност во споредба со светските движења..

Иако две децении изгледаат малку, всушност и не се ни многу, кога станува збор за здружение како што е "Draudacum". Но, базирајќи се на динамиката на современите случувања како и плурализмот со кој се соочува ликовната уметност денес, тогаш со право може да тврдиме дека, благодарение на активностите на оваа здружение, имаме доволни уметнички докази за да направиме синтетичка рекапитулација на достигнувањата и развојот на ликовен уметнички план, во сите насоки меѓу Албанците во Северна Македонија.

Презентираното творештво во рамките на активностите на ова здружение, е заслуга на значителен број уметници од целиот албански културен простор, вклучувајќи ја Македонија, Косово, Албанија и дијаспората. Гледано од квантитативен аспект, поприсутни се сликарството, графиката и скулптурата, но не изостануваат ниту дела од други медиуми, како што се уметничката фотографија, графичкиот дизајн и уметности на разни технологии. Големиот интерес на уметниците од сите албански краишта, помогнале здружението "Draudacum" и Гостивар да станат епицентар на албанските уметници.

Заедно, овој бином се претворил во упориште каде се култивира и развива визуелната уметност, засолниште на потврдени вредности, но и можност за младите уметници чии уметнички искри почнале да зрачат токму од ова здружение, каде зел замав и нивниот индивидуален развој.

Со самиот факт што изложбите на здружението “Draudacum“, без разлика дали се групни или индивидуални, но и во други настани како што е традиционалната уметничка колонија, со мал исклучок, може да се каже дека се претставиле сите албански ликовни уметници кои творат во Северна Македонија, сметаме дека ова претставува добра основа за да искажеме некои гледишта поврзани со достигнувањата и насоките на развојот на нашата ликовна уметност.

Недостатокот на школа за ликовна уметност на албански јазик за време на комунистичкиот систем, влијаело врз нормалниот развој на албанската уметност во Северна Македонија. Малата група творци што завршиле во постоечките школи, како што беше-Вишата педагошка школа во Скопје, а подоцна и Факултетот за ликовни уметности при Универзитетот “Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, поминалениз големи тешкотии. Но, со отворањето на Академијата за уметности при Универзитетот во Приштина, значителен број на млади талентирани Албанци од Северна Македонија се упатија кон овој универзитетски центар. Во текот на 70-те години од дваесеттиот век, во таа академија, дипломираа сликари, скулптори, графичари и наставници по ликовна уметност. Токму овој кадар се врати во својот роден крај и на тој начин, не само што ги исполнија донекаде потребите за образовниот кадар во основните и средните училиште на албански јазик во земјата. А нешто подоцна, дел од таа група стана и иницијално јадро и основачи на Академијата за уметности во рамките на новоформираниот Универзитет во Тетово.

Во овој контекст, треба да се гледа и основањето на здружението “Draudacum“, кое на некој начин е директен производ на гореспоменатите школи.. Времето на дејствувањето на ова здружение се совпаѓа со крупни настани што ги доживеа светската уметничка сцена, во кои главниот збор го имаат постмодерните уметнички гледишта и трендови кои доведоа до вистинска уметничка експанзија. Тука, секако треба да се споменат и концеп-

туалните експериментирања, уметностите врзанисо современите технологии и кои произведоа видео-уметност, особено уметностите на информатичката технологија што го произвеле интернет-артот и мејл-артот. А да не зборуваме за мултимедијалните уметности.

Но како и да е, со оглед на тоа дека овие уметници дошле со багажот на гореспоменатите школи и искуства, тогаш разбирливе и нивниот одраз и во творештво дел од кое денес се чува во фондот на оваа здружение. Ова творештво во голема мера се поистоветува со духот на социјалмодернизмот но обвиено и со етнички елементи. Во поголемиот дел на платната, нагласена е помеката линија и потоплата боја, кои на директен начин ги пренесува средината и ситуациите кои ги доживуваат уметниците. Иако доминираат апстрактните форми, преку нив уметниците го пренесуваат конкретниот свет и реалниот живот.

Но, не се исклучени ниту проекциите со универзална провиниенција на уметничката догмана модернизмот. Ова го потврдуваат и хроничарите, а особено истражувачите на уметноста, кои го следеле творештвото на стотици творци. Во оваа насока, Хивзи Мухареми го потенцирал „*експресионистичкиот дух и апстракцијата*“ во кои уметниците ги пренесуваат искуствата на одредени настани поврзани со националната судбина. Се изразуваат со потемен колорит кој буди асоцијации на голготи од минатите времиња. Но, кај одреден број творци се сретнуваат пејзажи и композиции со поетични рефлексии. Творците на ваквиот жанр се обидувале преку интензивна боја и светлина која се интегрира со елементите на формата, да добијат една структурална целина, која за многумина творци претставува вистински предизвик во текот на нивното уметничко творештво. Јасно се гледа дека некои уметници й остануваат верни на традиционалната изградба на композицијата. „*Во оваа концепција, испреплетувањето на елементите: бојата, формата и просторот, сочинуваат составни елементи на композицијата*“, потенцира Мухареми.

Албанските уметници, во нивните дела ја прикажувале и повеќекратната просторна димензија. Ова го забележал и естетичарот Кадри Метај, кој подвлекол: „*Овде просторот не е само метафизички, туку е и историски, географски, во кој на уметнички*

начин се гради херојскиот, политичкиот и етичкиот настан кои го сочинуваат националното и човечкото битие како и нејзиното патешествие низ историјата“. Значи, националната историја останува главната наративност во творештвото по војната на почетокот од овој век, и од делата на уметниците се гледа јасно дека станува збор за една историја клесана во архитектурата на човечкиот дух, на човекот кој е главната фигура на поголемиот дел творци. Значи, исто како што разни генерации кои низ векови ја создавале историјата на отпорот и опстанокот, така и уметниците на разни генерации, на чело со сликарите Адем Кастрати, Реџаи Исени, Сулејман Локај и на некои други уметници кои веќе не се меѓу нас, станаа претходници и модел за новите генерации албански уметници во Северна Македонија. Уметниците на поновата генерација, во нивните дела се обидуваат да изградат една понапредна уметничка и културна феноменологија. „*Заедно со првите, овие ја сочинуваат антропологијата на вертикално одење на луѓето и уметниците, кои многу често немале услови ни за живот ни за творење, но спека и живееле и твореле*“, констатирал Метај.

Учесниците третираат бројни мотиви, теми и содржини, применуваат различни изразни форми, начини и средства, пренесуваатприказни од нивното етничко битие кое е составен дел на светогледите на творецот и на неговото творештво. „*Преку ликовните и апликативните дисциплини и содржините кои се третираат преку нив, се остварува концептот на времето и просторот, сфуматурата на животот, црнилото и нејзините противречности, но воедно се артикулира и убавото и поетиката, без кои ниту животот ниту уметноста нема да имаат значење*“, се изразил Мустафа Ферizи. Уметниците учесници тоа го изразуваат преку нивните дела, било тие да се со конкретниили имагинарнифигури, или пак апстрактни. Од многубројните особености на овие колективни претставувања, треба да се издвојат тенденциите на уметниците да комуницираат преку семантичката естетика, односно преку симболот или симболиката, што е еден од најтешките начини на уметничката комуникација. Но и широкиот спектар на експресивните, геометриските, кубистичките, надреалните артикулации ја прават појасна оваа изведба, или како би се изразил Ферizи: *„... колку е релативна разликата меѓу конкретното и апстрактното, дознаваме само тогаш кога уметноста се пови-*

кува подеднакво јасно, подеднакво течно на менталниот свет, на емпириските свет и на естетскиот хабитус, што се реализира во нејзината целосна форма“.

Иако некои модерни правци се прилично присутни, сепак, без сомнение, во творештвото на повеќето творци доминираат надреалистичкиот и апстрактниот дух. Истражувачот на уметноста, Сузана Варварица-Кука, пак, на јасен начин го издвојува творештвото во кое генерално преовладува творечката фигура, медиуми и менталитет кој и припаѓа длабоко на традиционалното наследено од искуствата на уметничките насоки на модерната уметност од дваесеттиот век. „*Иако звучат некои обиди тука и таму на концептуалната уметност во техниката на дигиталната графика и дводимензионалноста на сликите*“, нагласила Варварица.

Но постоја и дела кои зборуваат за посовремени родови, техники и стилови, изразени во цртежот, сликарството, скулптурата, графиката, фотографијата, во која, покрај традиционалниот, уште повеќе доаѓа до израз индивидуалниот пристап на авторите кон постмодерните стилски тенденции. „*Особено вреди да се издвојат естетските преокупации на неоизмите како што се делата со неоекспресионистички, неокубистички, неоенформелистички елементи и др.*“, потенцирал Миџаит Положани.

Значи, јасно се гледа дека во рамките на овие активности продефилирале значајнисовремени уметници со уметничка тежина. Присутноста на делата на важни и докажани имиња со квалитет во земјава, без сомнение и го отвораат патот и ја доближуваат албанската ликовна уметност еден чекор поблизу да стане дел на светската сцена. „*Албанските уметници се креативни, со нагласено его, творци со силна волја да бидат во чекор со времето, но и да бидат водачи во уметничките патешествија*“, се изразил Решат Ахмети. Тој ова го поткрепува во уметничките идеи, и разновидни естетско-филозофските мотиви и пораки, почнувајќи со реалното, асоцијативното па се до апстракцијата кои се личен избор на уметникот. Значи, се презентираат дела со различни стилови, богата творечка филозофија, разновидност во концептот идр. Сето ова ја одразува ликовната уметничка реалност и развој, но сепак во овој поглед има уште многу да се направи.

Сликата на силната контура, експресионизам, минимализам, лирската апстракција, поп-арт, опа рт, апстрактниот експресиинзам, сликарството со поле на боја, монохроматизам, неоекспресионизам, колаж, деколаж, интермедиско сликарство, асамбалжно сликарство, дигитално сликарство, постмодернистичко сликарство, неододаистичко сликарство, графити, традиционално сликање на фигурата, сликање на пејзажот и портретот, спаѓаат во некои од трајните и актуелните правци, се некои од тенденциите кои преживеале и во сликарството на XXI век. Но тука треба да се опфатат и скулптуратаа, графиката идр., кои во голема мера се присутни и во творештвото која со години е презентирана во активностите на здружението “Draudacum”.

Во последните неколку години се забележува раст на презентирањето на уметничката фотографија и графичкиот дизајн но од друга страна пак, се забележува недостатокот на присутноста на концептуалните уметности, како што се инсталациите, видеоуметностите како и на други постмодерните правци. Ова празнина треба да ја пополні генерација на младите уметници кои во голема мера се производ на “Тетовската школа“ од кои се очекува еден похрабар пристап во асимилирањето и демонстрирањето на понапредните уметнички парадигми.

ЗАКЛУЧОЦИ И КОНСТАТАЦИИ

Досегашната активност на здружението “Draudacum”се совпаѓа со првите две децении-од 21-ви век, времево кое албанските уметници се соочуваа со големи напори да фатат чекор со модерните и постмодерните трендови. Општо познато е дека албанската уметност, историски задоцнува во однос на општосветските уметнички процеси, тешко ги прифаќа нормалните трансформации а да не зборуваме за радикалните текови во визуелните уметности.

Така што се случи и со акцептирањето на модерната уметност, а уште по бавно ја прифаќа постмодерната уметничка концепција. Современата албанска уметност која се создава во Северна Македонија, може да се каже дека доцни во однос на поновите уметнички движења кои денес се развиваат во светот. Токму затоа, дури и по некоја периферна инцијатива која може да изгледа како алтернатива или авангарда гледано од глобална призма на светската сцена, тие се сосема маргинални. Без сомнение, ентузијазмот од конкретни достигнувања имаат посебно значење за локалната уметничка сцена. Дотолку повеќе што денес се признаваат разликите и се релативизираат дадени култури, а главните периферни текови добиваат поинаква функција и значење.

Поаѓајќи од прикажаното творештво во досегашните активности на здружението “Draudacum”, може да се заклучи дека во голема мера ја одразува уметноста која актуелнио се создава во Северна Македонија. А кога сме тука, може да се каже дека се воочуваат две насоки кои ги пратат нашите творци. Едната се донесува на линијата на сериозната традиционална уметност, а другата со новата практика која се однесува на алтернативната уметност, која сликарството, графиката, скулптурата и интервенцијата во просторот ги третира од едно понапредно интелектуално гледиште.

Локалната уметничка сцена, со сите одложувања и противречностии специфики, јанема соодветната сила која може да влијае во поширок културен контекст. Во неа се создадени и неколку посебни вредности, но тоа што недостасувае поврзано со созда-

вањето на културните политики од страна на државните институции, но и програмските определби на невладините здруженија кои се занимаваат со визуелните уметности. На здружението “Draudacum” му е потребен токму еден таков нов програмски концепт, кој ќе стане предводник и во насочувањето на албанска уметност во наредните години, создавајќи еден поприфатлив простор за идните генерации на уметници, каде и да живеат и творат тие.

LISTA E EKSPOZITAVE

Ekspozitat grupore

2002 Gostivar, Ekspozitë mbarëkombëtare, “Çmimi i Nëntorit ”, Qendra për Kulturë, Nëntor, 2002

2003 Gostivar, Ekspozitë mbarëkombëtare, “Çmimi i Nëntorit ”, Qendra për Kulturë, 28 Nëntor, 2003

2004 Gostivar, Ekspozitë mbarëkombëtare, “Çmimi i Nëntorit ”, Qendra për Kulturë, 28 Nëntor, 2004

2005 Gostivar, Ekspozitë mbarëkombëtare, “Çmimi i Nëntorit ”, Qendra për Kulturë, 28 Nëntor, 2005

2005 Gostivar, Ekspozitë, Salloni Pranveror, Qendra për kulturë, 2005

200. Shkup, Ekspozitë e Kolonisë artistike, Galeria nacionale “Çifte Hamam” Shkup,

2005 Gostivar, Ekspozitë e Kolonisë artistike “Gostivari ‘05”, Qendra për kulturë, 2005

2006 Gostivar, Ekspozitë, Salloni Pranveror, Qendra për kulturë, 2006

2006 Shkup, Ekspozitë, Java e kulturës shqiptare në Maqedoni, Galeria nacionale, “Çifte Hamam”, Nëntor, 2006

2007 Shkup, Ekspozitë mbarëkombëtare, Ditët e kulturës shqiptare në Maqedoni, Galeria nacionale “Çifte Hamam”, Nëntor 2007

2007 Sofia, Group Exhibition, Lessedra Gallery, December, 2007

2007 Gostivar, Ekspozitë, Salloni Pranveror, Qendra për kulturë, 2007

2007 Gostivar, Ekspozitë e Kolonia artistike “Gostivari ‘07”, Qendra për kulturë, 2007

2008 Gostivar, Ekspozitë, Kolonia artistike “Gostivari ‘08”, Qendra për kulturë, 2008

2008 Gostivar, Ekspozitë, Salloni Pranveror, Qendra për kulturë, 2008

2008 Shkup, Ekspozitë mbarëkombëtare, “Çmimi i Nëntorit 2008”, Galeria nacionale “Çifte Hamam”, Nëntor, 2008

2009 Gostivar, Ekspozitë mbarëkombëtare, ‘09 Çmimi i Nëntorit ”, Qendra për Kulturë, 28 Nëntor, 2009

2010 Gostivar, Ekspozitë mbarëkombëtare, “Çmimi i Nëntorit ”, Qendra për Kulturë, 28 Nëntor 2010

2010 Gostivar, Ekspozitë, Kolonia artistike “Gostivari ‘10”, Qendra për kulturë, 2010

2011 Gostivar, Ekspozitë mbarëkombëtare, “Çmimi i Nëntorit ”, Qendra për Kulturë 28 Nëntor 2011

2012 Gostivar, Ekspozitë mbarëkombëtare, “Çmimi i Nëntorit ”, Qendra për Kulturë, 28 Nëntor 2012

2013 Gostivar, Ekspozitë mbarëkombëtare, “Çmimi i Nëntorit ‘13”, Qendra për kulturë, 28 Nëntor 2013

2013 Gostivar, Ekspozitë, Salloni Pranveror, Qendra për kulturë, 2013

2014 Gostivar, Ekspozitë mbarëkombëtare, “Çmimi i Nëntorit ‘14”, Qendra për kulturë, 28 Nëntor 2014

2014 Gostivar, Ekspozitë, Kolonia artistike “Gostivari ‘14”, Qendra për kulturë, 2014

2015 Gostivar, Ekspozitë, Kolonia artistike “Gostivari ‘15”, Qendra për kulturë, 2015

2015 Gostivar, Ekspozitë mbarëkombëtare, “Çmimi i Nëntorit 2015”, Qendra për Kulturë, 28 Nëntor 2015

2015 Rimnicë, Ekspozitë kolektive, Takimet e Rekës së Epërme, Rimnicë, Mavrovë, Rostushe, 2015

2015 Kërçovë, Ekspozitë kolektive, Qendra për kulturë, 2015

2015 Kumanovë, Ekspozitë humanitare, Humaniteti në vepër..., Gostivar, Shkup, Dibër, Qendra për kulturë, 2015

2016 Gostivar, Ekspozitë ndërkombëtare, Gost-fest, Qendra për kulturë, 2016

2016 Gostivar, Ekspozitë mbarëkombëtare, “Çmimi i Nëntorit 2016”, Qendra për kulturë, 28 Nëntor 2016

2017 Gostivar, Ekspozitë kolektive, “Çmimi i Nëntorit 2017”, Qendra për Kulturë, 28 Nëntor 2017

2017 Tetovë, Ekspozitë kolektive, Vala e re kulturore, Tetovë, Gostivar, Kumanovë, 2017

2016 Gostivar, Ekspozitë, Kolonia artistike “Gostivari ‘16”, Qendra për kulturë, 2016

2017 Gostivar, Ekspozitë, 12th International Art Colony, Gostivari ’17, Exhibition, Cultur Center, 2017

2018 Strugë, Ekspozitë kolektive, Vala e re kulturore, Strugë, Kërçovë, 2018

2018 Gostivar, Ekspozitë kolektive, “Çmimi i Nëntorit 2018”, Qendra për Kulturë, 28 Nëntor 2018

2018 Gostivar, Ekspozitë, 13th International Art Colony, Gostivari ’18, Exhibition, Cultur Center, 2018

2019 Gostivar, Ekspozitë, 14th International Art Colony, Gostivari ’19, Exhibition, Cultur Center, 2019

Ekspozitat individuale

2005 Gostivar, Ekspozitë, Bejtulla Zaimi, Galeria e Qendrës për Kulturë, dhjetor, 2005

2006 Gostivar, Ekspozitë, Memet Selmani, Qendra për Kulturë, maj, 2006

2006 Gostivar, Ekspozitë, Hajrush Fazliu, Qendra për Kulturë, shtator, 2006

2007 Gostivar, Ekspozitë, Marjana Kostojçinoska – Uzunçeva, Qendra për Kulturë, qershor, 2007

2007 Gostivar, Ekspozitë, Ivana Stojanovska, Qendra për Kulturë, qershor, 2007

2014 Gostivar, Ekspozitë, Xhezair Rexhepi, Qendra për Kulturë, qershor, 2014

2014 Gostivar, Ekspozitë, Arjan Rufati, Qendra për Kulturë, qershor, 2014

2015 Gostivar, Ekspozitë, Muamer Sadiku, Qendra për Kulturë, 2015

2015 Gostivar, Ekspozitë, Sergej Andreevski, Galeria “Kult”, qershor, 2015

2015 Gostivar, Ekspozitë, Saimir Ahmeti, Galeria “Kult”, qershor, 2015

2015 Gostivar, Ekspozitë, Luan Zenku, Galeria “Kult”, dhjetor, 2015

2016 Gostivar, Ekspozitë, Xhelil Rufati, Qendra për Kulturë, dhjetor, 2016

СПИСОК НА ИЗЛОЖБИ

Групни изложби

2002 Гостивар, Сенационална изложба „Ноемвриска награда”, Центарза Култура, ноември, 2002

2003 Гостивар, Сенационална изложба „Ноемвриска награда”, Центар за Култура, ноември, 2003

2002 Гостивар, Сенационална изложба „Ноемвриска награда”, Центар за Култура, ноември, 2004

2005 Гостивар, Сенационална изложба „Ноемвриска Награда”, Центар за Култура, ноември, 2005

2005 Гостивар, Изложба, Пролетен салон, Центар за Култура, 2005

2005 Скопје, Групна изложба, Ликовна колонија, Национална галерија „Чифте Амам”, 2005

2005 Гостивар, Групнаизложба, Ликовна колонија „Гостивар 05”, Центар за Култура, 2005

2006 Гостивар, Изложба, Пролетен салон, Центар за Култура, 2006

2006 Скопје, Сенационална изложба „Недела на Албанската култура во Македонија„, Национална галерија „Чифте амам„, ноември, 2006

2007 Скопје, Сенационална изложба „Денови на Албанската култура во Македонија„, Национална галерија „Чифте амам”, ноември, 2007

2007 Скопје, Сенационална изложба „Денови на Албанската култура во Македонија„, Национална галерија „Чифте амам”, ноември, 2007

2007 Софија, Group Exhibition, Lessedra Gallery, декевмри, 2007

2007 Гостивар, Изложба, Пролетен салон, Центар за култура, 2007

2007 Гостивар, Групна изложба, Ликовна колонија “Гостивар 07„, Културен центар, 2007

2008 Гостивар, Групна изложба, Ликовна колонија “Гостивар 08”, Центар за Култура, 2008

2008 Гостивар, Изложба, Пролетен салон, Центар за Култура, 2008

2008 Скопје, Сенационална изложба „Ноемвриска награда”, Национална галерија „Чифте амам„, ноември, 2008

2009 Гостивар, Сенационална изложба „Ноемвриска награда”, Центар за Култура, ноември, 2005

2010 Гостивар, Сенационална изложба „Ноемвриска награда”, Центар за Култура, ноември, 2010

2010 Гостивар, Сенационална изложба „Ноемвриска награда”, Центар за Култура, ноември, 2010

2010 Гостивар, Групна изложба, Ликовна колонија “Гостивар 10”, Центар за Култура, 2010

2011 Гостивар, Сенационална изложба „Ноемвриска Награда”, Центар за Култура, ноември, 2011

2012 Гостивар, Сенационална изложба „Ноемвриска Награда”, Центар за Култура, ноември, 2012

2013 Гостивар, Сенационална изложба „Ноемвриска награда”, Центар за Култура, ноември, 2013

2013 Гостивар, Изложба, Пролетен салон, Центар за Култура, 2013

2014 Гостивар, Сенационална изложба „Ноемвриска награда”, Центар за Култура, ноември, 2014

2015 Гостивар, Сенационална изложба „Ноемвриска награда”, Центар за Култура, ноември, 2015

2014 Гостивар, Групна изложба, Ликовна колонија “Гостивар 14”, Центар за Култура, 2014

2015 Гостивар, Групна изложба, Ликовна колонија “Гостивар 15”, Центар за Култура, 2015

2016 Гостивар, Сенационална изложба „Ноемвриска награда”, Центар за Култура, ноември, 2016

2016 Гостивар, Групна изложба, Ликовна колонија „Гостивар 16„, Културен центар, 2016

2017 Гостивар, Групна изложба, 12th International Art Colony, Gostivari ’17, Exhibition, Cultur Center, 2017

2016 Гостивар, Групна изложба, Ликовна колонија „Гостивар 16”, Центар за Култура, 2016

2017 Гостивар, Групна изложба, 12th International Art Colony, Gostivari ’17, Exhibition, Cultur Center, 2017

2017 Гостивар, Групна изложба „Ноемвриска награда”, Центар за Култура, ноември, 2017

2018 Гостивар, Групна изложба „Ноемвриска награда”, Центар за Култура, ноември, 2018

2018 Струга, Групна изложба, Нов културен бран, Струга, Кичево, 2018

2018 Гостивар, Групна изложба, 13th International Art Colony, Gostivari ’18, Exhibition, Cultur Center, 2018

2019 Гостивар, Групна изложба, 4th International Art Colony, Gostivari ’19, Exhibition, Cultur Center, 2019

2019 Гостивар, Групна изложба „Ноемвриска награда”, Центар за Култура, ноември, 2019

Индивидуални изложби

2005 Гостивар, Изложба, Бејтула Заими, Галерија на Центар за Култура, декември, 2005

2006 Гостивар, Изложба, Мемет Селмани, Центар за Кумлтура, мај, 2006

2006 Гостивар, Изложба, Хајруш Фазлиу, Центар за Култура, мај, 2006

2007 Гостивар, Изложба, Маријана Костојчиноска – Узунчева, Центар за Култура, јуни, 2005

2007 Гостивар, Изложба, Ивана Стојановска, Центар за Култура, јуни, 2005

2014 Гостивар, Изложба, Џезаир Реџепи, Центар за Култура, јуни, 2014

2014 Гостивар, Изложба, Арјан Руфати, Центар за Култура, јуни, 2014

2015 Гостивар, Изложба, Мухамер Садику, Центар за Култура, 2015

2015 Гостивар, Изложба, Сергеј Андреевски, Галерија „Култ”, јуни, 2015

2015 Гостивар, Изложба, Саимир Ахмети, Галерија „Култ”, јуни, 2015

2015 Гостивар, Изложба, Луан Зенку, Галерија „Култ”, декември, 2015

2015 Гостивар, Изложба, Џелил Руфати, Центар за Култура, декември, 2015

REPRODUKSIONE | РЕПРОДУКЦИИ

Fletëpalosje e ekspozitës së parë të SHAFM “Draudacum” hapur më 28 Nëntor të vitit 1999 në Gostivar

Флаер на првата ликовна изложба на ЗЛУМ “Draudacum” отворена на 28 ноември во Гостивар

Pjesëmarrësit në ekspozitën e parë të SHAFM “Draudacum”, 28 Nëntor1999

Учесници во првата изложба на ЗЛУМ “Draudacum”, 28 ноември 1999

Shoqata e Artistëve Figurativë
të Maqedonisë
Здружение на Ликовни Уметници
на Македонија
Asocciation of Paint Artists
in Macedonia

DRAUDACUM

Logoja e SHASHM “Draudacum”

Логото на ЗАЛМ “Draudacum”

Reshat Ameti /RMV/ Për vepër më të mirë artistike “Çmimi i Nëntorit” 2006

Решат Амети /РСМ/ За најдобро уметничко дело „Ноемвриска награда” 2006

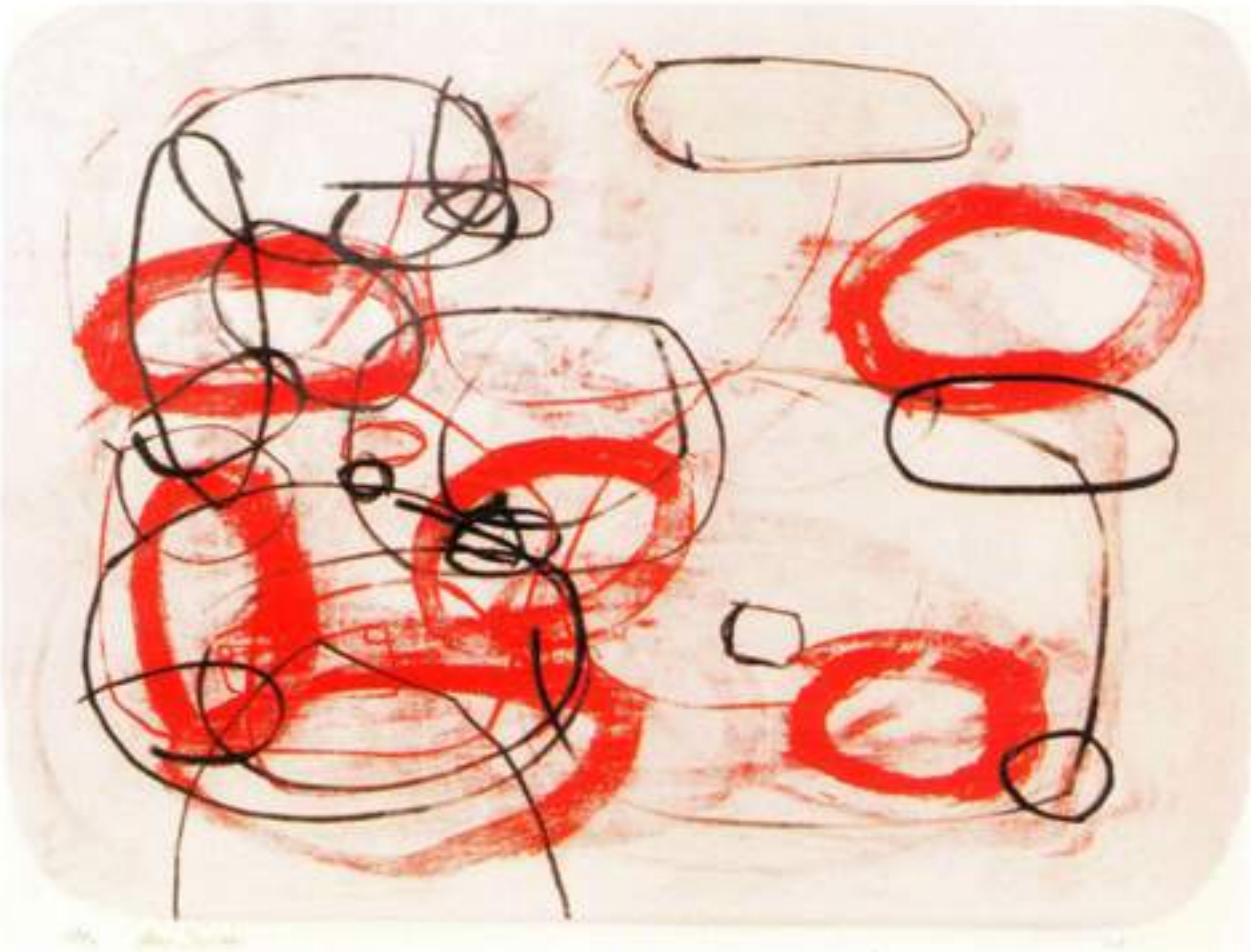
Fatmir Krypa /Kosovë/ Për vepër më të mirë artistike “ÇmimiiNëntorit” 2007

Фатмир Крипа /Косово/ За најдобро уметничко дело „Ноемвриска награда” 2007

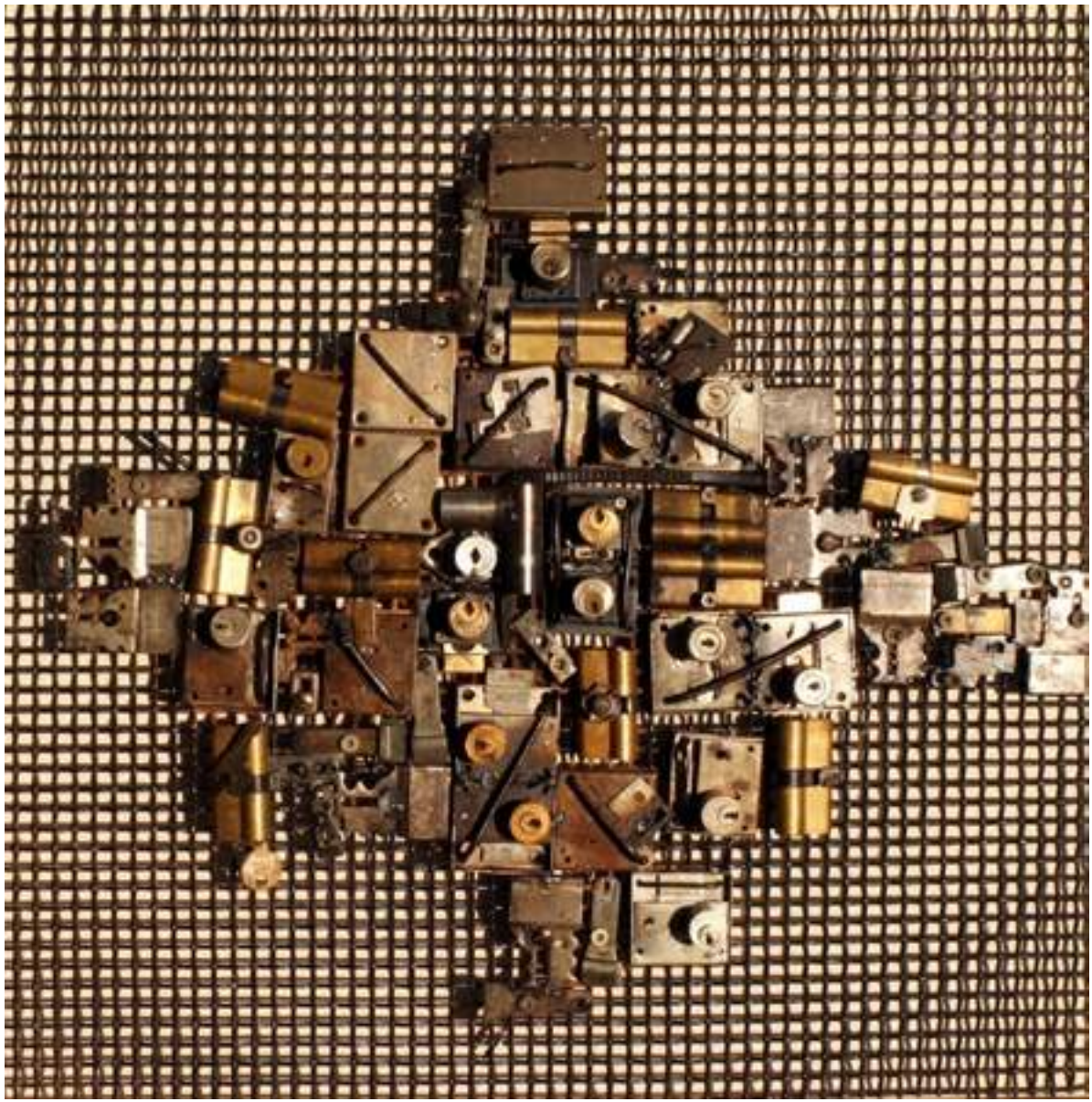
Zake Prelvukaj /Kosovë/ Për veper më të mirë artistike “Çmimi i Nëntorit” 2008

Заке Прелвукај /Косово/ За најдобро уметничко дело „Ноемвриска награда” 2008

Adem Dërmaku /Kosovë/ Çmimi “Draudacum” për grafikë 2009

Адем Дермаку /Косово/ Награда „Draudacum”за графика 2009

Avni Behluli /Kosovë/ Çmimi “Draudacum” për skulpturë 2009

Авни Белули /Косово/ Награда „Draudacum” за скулптура 2009

Bashkim Mexhiti /RMV/ Për veper më të mirë artistike “Çmimi i Nëntorit” 2009

Башким Меџити /РСМ/ За најдобро уметничко дело „Ноемвриска награда” 2009

Fahredin Spahija /Kosovë/ Çmimi “Draudacum” për fotografi 2009

Фахредин Спахија /Косова/ Награда „Draudacum” за фотографија 2009

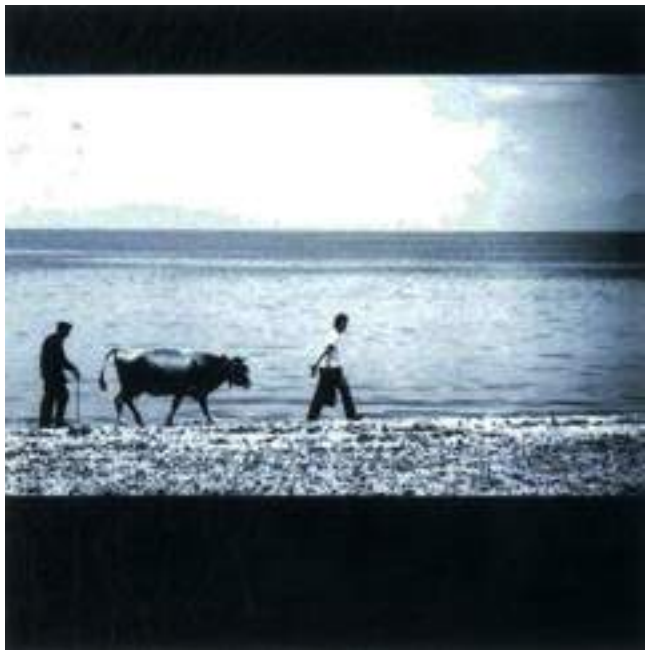
Vangjo Vasili /Shqipëri/ Çmimi “Draudacum” për pikturë 2009

Ванѓо Васили /Албанија/ Награда „Draudacum” за сликарство 2009

Safet Spahiu /RMV/ Për veper më të mirë artistike “Çmimi i Nëntorit” 2010

Сафет Спахиу /РСМ/ За најдобро уметничко дело „Ноемвриска награда” 2010

Ardian Fezollari /Shqipëri/ Çmimi “Draudacum” për fotografi 2009

Ардиан Фезолари /Албанија/ Награда „Draudacum” за фотографија 2009

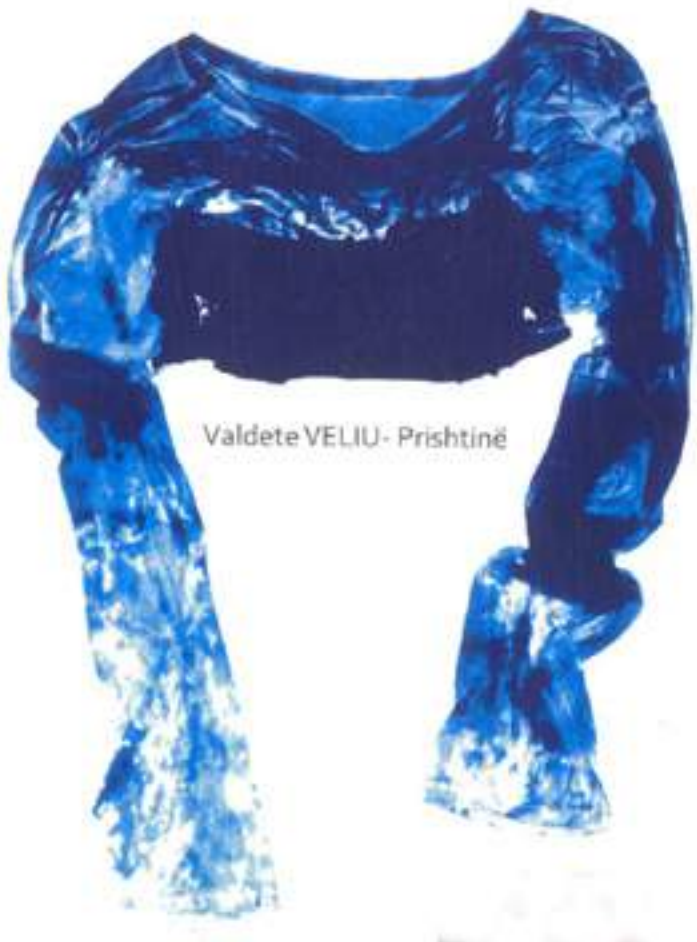
Demush Avdimetaj /Kosovë/ Çmimi “Draudacum” për vizatim 2009

Демуш Авдиметај /Косово/ Награда „Draudacum” за цртеж 2009

Vahide Nimanbegu /Mali i Zi/ Çmimi “Draudacum” për pikturë 2010

Вахиде Ниманбегу /Црна Гора/ Награда „Draudacum” за сликарство 2010

Valdeta Veliu /Kosovë/ Çmimi “Draudacum” për grafikë 2010

Валдета Велиу /Косово/ Награда „Draudacum” за графика 2010

Xhezair Rexhepi /RMV/ Çmimi “Draudacum” për skulpturë 2010

Џезаир Реџепи /РСМ/ Награда „Draudacum” за скулптура 2010

Agron Pollovina /Shqipëri/ Për veper më të mirë artistike “Çmimi i Nëntorit” 2011

Агрон Половина /Албанија/ За најдобро уметничко дело „Ноемвриска награда” 2011

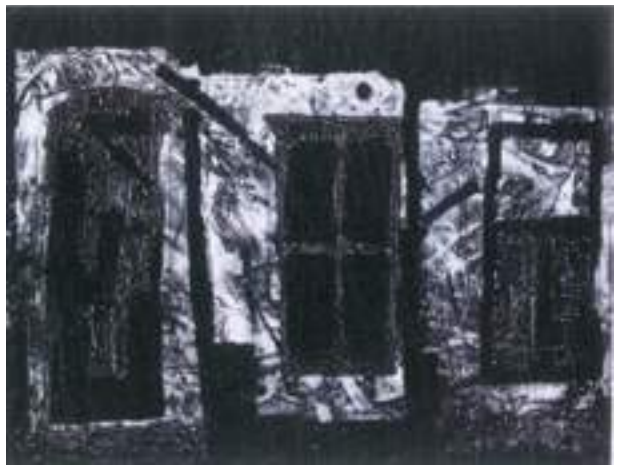
Driton Kastrati /Kosovë/ Çmimi “Draudacum” për vizatim 2011

Дритон Кастрати /Косово/ Награда „Draudacum” за цртеж 2011

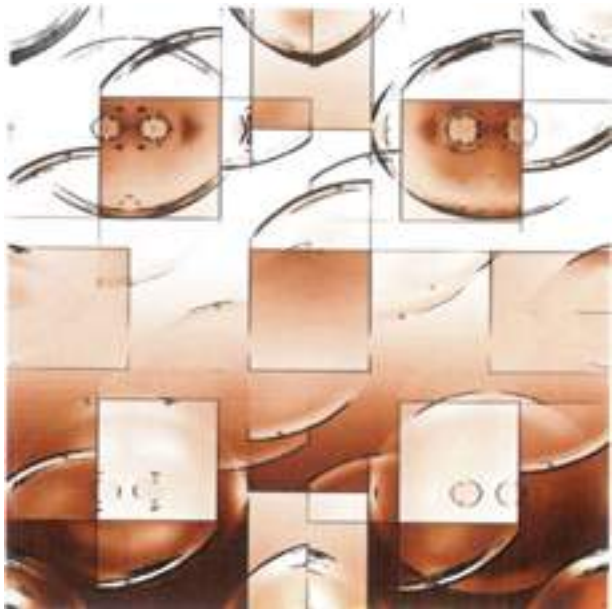
Melik Arsllani /RMV/ Çmimi “Draudacum” për pikturë 2011

Мелик Арслани /PCM/ Награда „Draudacum” за сликарство 2011

Nagip Ismaili /RMV /Çmimi “Draudacum” për grafikë 2011

Нагип Исмаили /PCM/ Награда „Draudacum” за графика 2011

Vakas Shtin /RMV/ Çmimi “Draudacum” për fotografi 2011

Вакас Штин /PCM/ Награда „Draudacum” за фотографија 2011

Afrim Spahiu /RMV/ Çmimi “Draudacum” për fotografi 2012

Африм Спахиу /РСМ/ Награда „Draudacum” за фотографија 2012

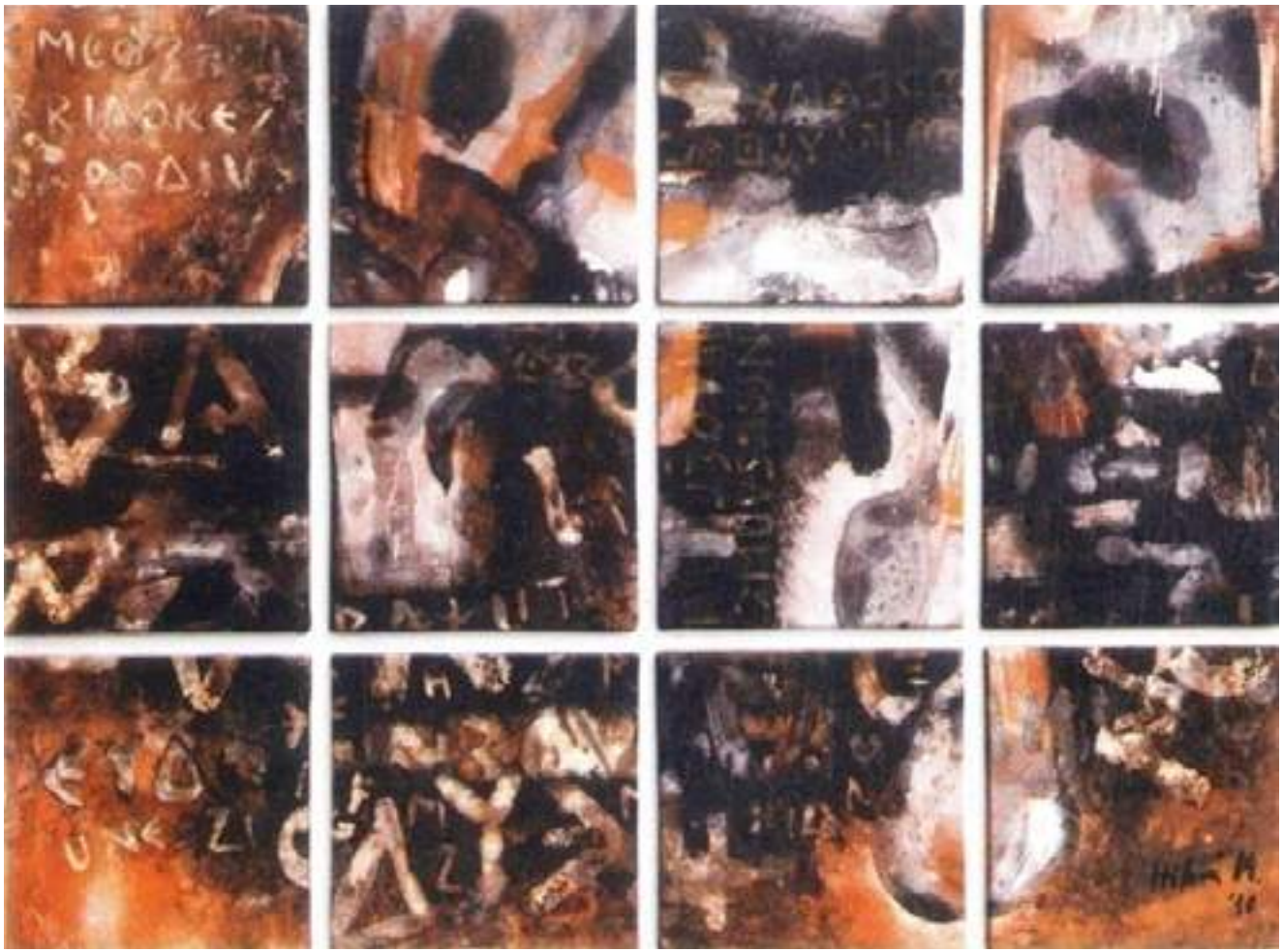
Bardhyl Bejtullahu /RMV/ Çmimi “Draudacum” për grafikë 2012

Бардил Бејтулаху /РСМ/ Награда „Draudacum” за графика 2012

Bejtulla Zaimi /RMV/ Çmimi “Draudacum” për skulpturë 2012

Бејтула Заими/РСМ/ Награда „Draudacum” за скулптура 2012

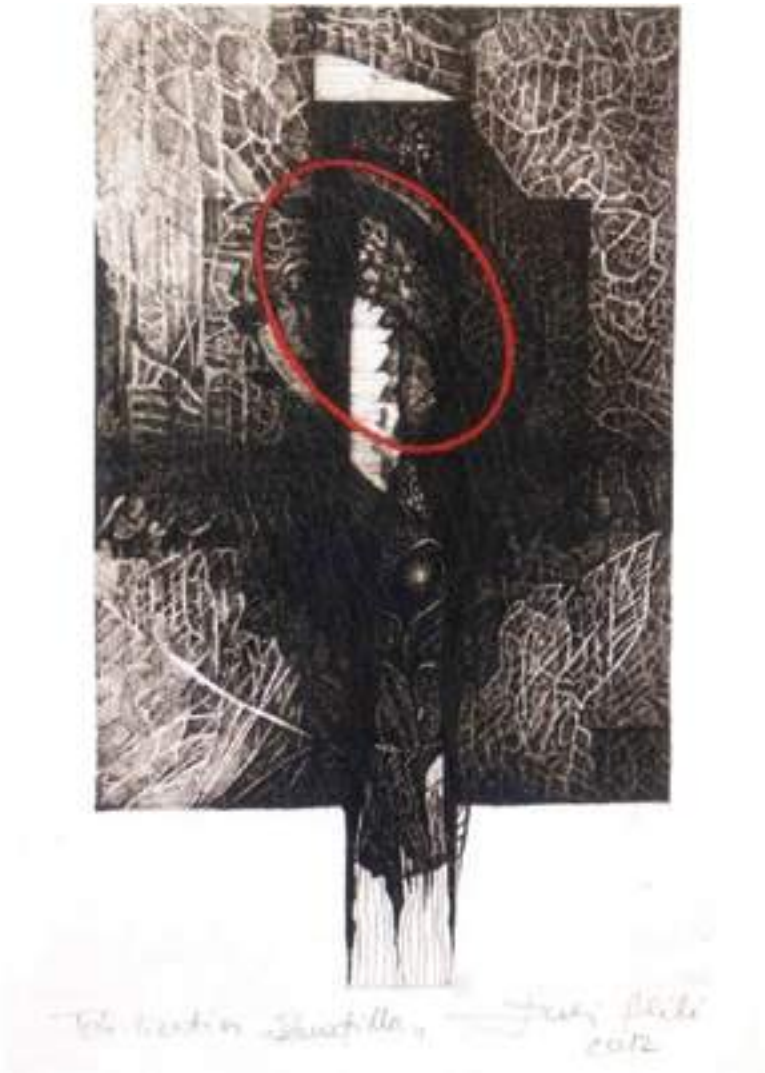
Hilmi Mehmedi /RMV/ Çmimi “Draudacum” për pikturë 2011

Хилми Мехмеди /РСМ/ Награда „Draudacum” за сликарство 2011

Miftar Memeti /RMV/ Për veper më të mirë artistike “Çmimi i Nëntorit” 2012

Мифтар Мемети /РСМ/ За најдобро уметничко дело „Ноемвриска награда” 2012

Muhamed Alili /RMV/ Çmimi “Draudacum” për vizatim 2012

Мухамед Алили /РСМ/ Награда „Draudacum” за цртеж 2012

Refki Gallopeni /Kosovë/ Çmimi100 vjetorit - 2012

Рефки Галопени /Косово/ Наградата на 100 годишнината од независноста на Р. Алабаниа, Ноемвриска награда 2012

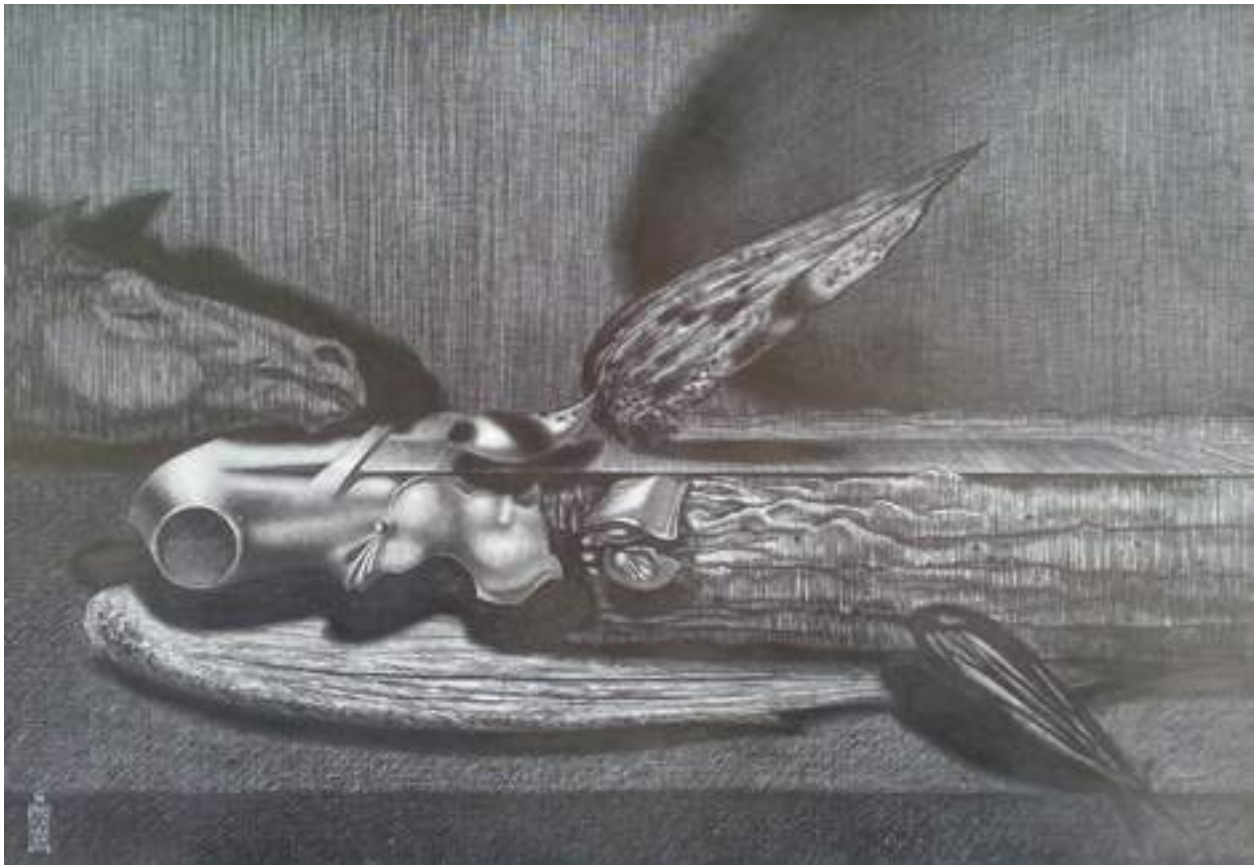
Dije Bllaca /Kosovë/ Çmimi “Draudacum” për pikturë 2013

Дије Блаца /Косово/ Награда „Draudacum” за сликарство 2013

Fehmi Hoxha /Kosovë/ Për veper më të mirë artistike “Çmimi i Nëntorit” 2013

Фехми Хоџа /Косово/ За најдобро уметничко дело „Ноемвриската награда” 2013

Mustafa Arapi /Shqipëri/ Çmim i“Draudacum” për pikturë 2013

Мустафа Арапи /Албанија/ Награда „Draudacum” за сликарство 2013

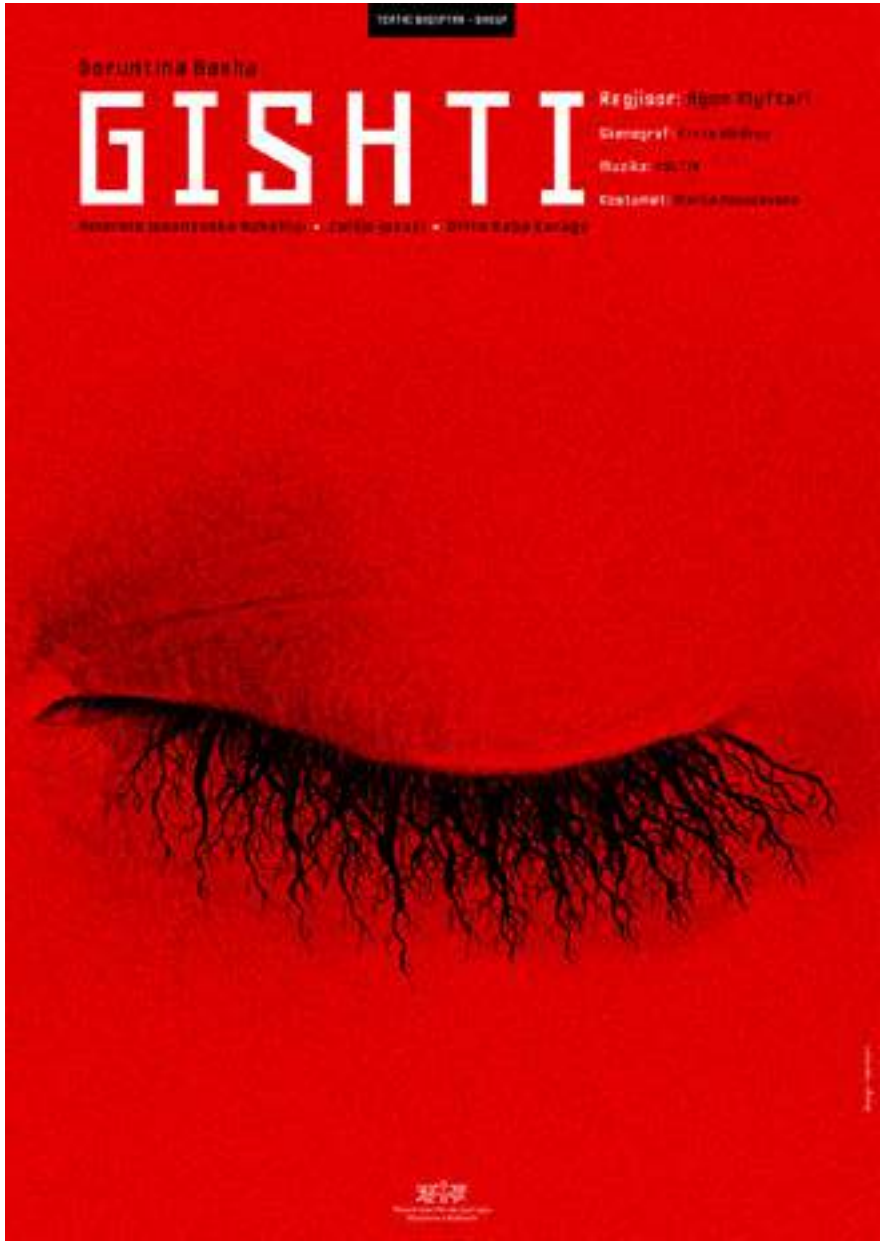
Nafi Jashari /RMV/ Çmimi“ Draudacum” përgrafikë 2013

Нафи Јашари /РСМ/ Награда „Draudacum” за графика 2013

Osman Demiri /RMV/ Çmimi “Draudacum” për fotografi 2013

Осман Демири /РСМ/ Награда „Draudacum” за фотографија 2013

Tabi Aziri /RMV/ Çmimi “Draudacum” për dizajn grafik 2013

Таби Азири /PCM/ Награда „Draudacum” за графички дизајн 2013

Xhelil Rufati /RMV/ Çmimi “Draudacum” për skulpturë 2013

Џелил Руфати /РСМ/ Награда „Draudacum” за скулптура 2013

Arjan Rufati /RMV/ Çmimi “Draudacum” për fotografi 2014

Арјан Руфати /РСМ/ Награда „Draudacum” за фотографија 2014

Anife Islami /RMV/ Çmimi “Draudacum” për grafikë 2014

Анифе Ислами /PCM/ Награда „Draudacum” за графика 2014

Hasan Nallbani /Shqipëri/ Çmimi “Draudacum” për pikturë 2014

Хасан Налбани /Албанија/ Награда „Draudacum” за сликарство 2014

Muhamer Sadiku /RMV/ Çmimi “Draudacum” për skulpturë 2014

Мухамер Садику /РСМ/ Награда „Draudacum” за скулптура 2014

Omer Kaleshi /RMV/ Për veper më të mirë artistike “Çmimi i Nëntorit” 2014

Омер Калеши /РСМ/ За најдобро уметничко дело „Ноемвриска награда” 2014

Agim Rudi /Kosovë/ Për veper më të mirë artistike “Çmimi i Nëntorit” 2015

Агим Руди /Косово/ За најдобро уметничко дело „Ноемвриска награда„ 2015

Agron Abdyli /RMV/ Çmimi “Draudacum” për pikturë 2015

Агрон Абдили /РСМ/ Награда „Draudacum” за сликарство 2015

Hilmi Memeti /RMV/ Çmimi “Draudacum” për vizatim 2015

Хилми Мемети /РСМ/ Награда „Draudacum” за цртеж 2015

Lulzime Osmani /RMV/ Çmimi “Draudacum” për grafikë 2015

Лулзиме Османи /РСМ/ Награда “Draudacum” за графика 2015

Muhamed Veseli /RMV/ Çmimi “Draudacum” për art konceptual 2015

Мухамед Весели /РСМ/ Награда „Draudacum”за концептуална уметност 2015

Rezelinda Begaj /Kosovë/ Çmimi “Draudacum” për skulpturë 2015

Резелинда Бегај /Косово/ Награда „Draudacum” за скулптура 2015

Saimir Ameti /Shqipëri/ Çmimi “Draudacum” për fotografi 2015

Саимир Амети /Албанија/ Награда „Draudacum” за фотографија 2015

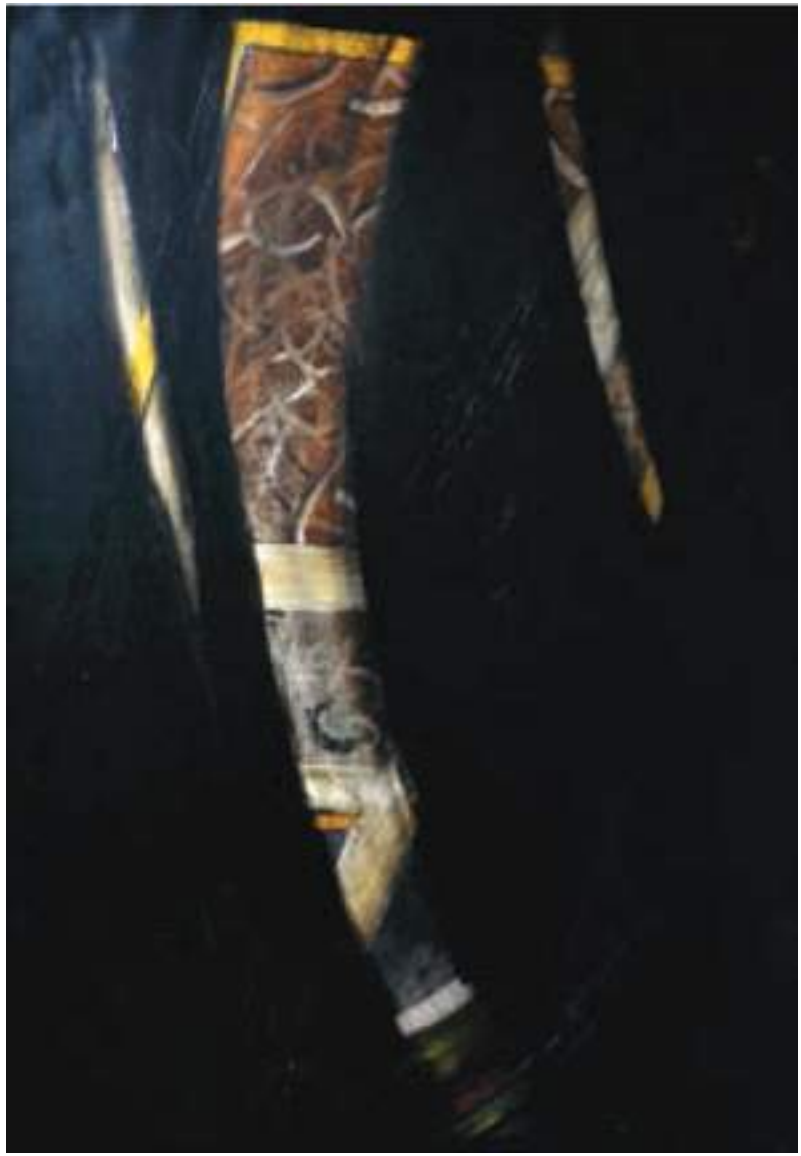
Rexhai Hyseni /RMV/ Për veper më të mirë artistike “Çmimi i Nëntorit” 2016

Рецаи Исени /РСМ/ За најдобро уметничко дело „Ноемвриска награда” 2016

Shkurta Haxhiu /Kosovë/ Çmimi“Draudacum” për grafikë 2016

Шкурта Хаџиу /Косово/ Награда „Draudacum” за графика 2016

Skender Idrizi /Kosovë/ Çmimi “Draudacum” për pikturë 2016

Скендер Идризи /Косово/ Награда „Draudacum” за сликарство 2016

Burim Myftiu /Kosovë/ Çmimi “Draudacum” për fotografi 2017

Бурим Мифтиу /Косово/ Награда „Draudacum” за фотографија 2017

Zenun Sherifi /RMV/ Çmimi “Draudacum” për pikturë 2017

Зенун Шерифи /РСМ/ Награда „Draudacum” за сликарство 2017

Hajrush Fazliu /Kosovë/ Për veper më të mirë artistike “Çmimi i Nëntorit” 2017

Хајруш Фазлиу /Косово/ За најдобро уметничко дело „Ноемвриска награда” 2017

Naim Iseni /RMV/ Çmim “Draudacum” për skulpturë 2017

Наим Исени /РСМ/ Награда „Draudacum” за скулптура 2017

Ridvan Aliti /RMV/ Çmim “Draudacum” për grafikë 2017

Ридван Алити /РСМ/ Награда „Draudacum” за графика 2017

Ardian Kadriu /RMV/ Çmimi “Draudacum” për skulpturë 2018

Ардиан Кадриу /РСМ/ Награда „Draudacum” за скулптура 2018

Hajrush Iseni /RMV/ Çmimi “Draudacum” për grafikë 2018

Хајруш Исени /РСМ/ Награда „Draudacum” за графика 2018

Bajram Kadrija /RMV/ Çmimi “Draudacum” për pikturë 2018

Бајрам Кадрија /РСМ/ Награда „Draudacum” за сликарство 2018

Meli Zenku /RMV/ Për vepër më të mirë artistike “Çmimi i Nëntorit” 2018

Мели Зенку /РСМ/ За најдобро уметничко дело „Ноемвриската награда” 2018

Rilind Rufati /RMV/ Çmimi “Draudacum” për fotografi 2018

Рилинд Руфати /РСМ/ Награда „Draudacum” за фотографија 2018

Skender Bedriu /Kosovë/ Çmimi “Draudacum” për vizatim 2018

Скендер Бедриу /Косово/ Награда „Draudacum” за цртеж 2018

VEPRAT TË ARTISTËVE PJESËMARRËS

ДЕЛА НА УМЕТНИЦИ УЧЕСНИЦИ

Adem Kastrati /RMV/ pikturë 1998

Адем Кастрати /РСМ/ слика 1998

Armend Ademi /RMV/ pikturë 2015

Арменд Адеми /РСМ/ слика 2015

Arif Lushi /Shqipëri/ pikturë 2018

Ариф Луши /Албанија/ слика 2018

Alban Ramadani /Kosovë/ fotografi 2006

Албан Рамадани /Косово/ фотографија 2006

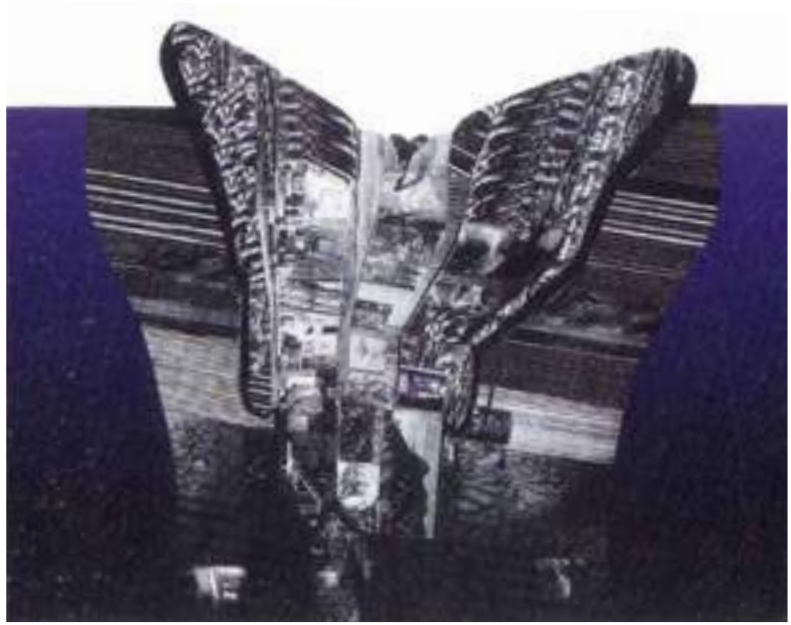
Agim Shehu /RMV/ pikturë 2006

Агим Шеху /РСМ/ слика2006

Bujar Lahu /Kosovë/ pikturë 2000

Бујар Лаху /Косово/ слика 2000

Basri Mekoli /Kosovë/ grafika digjitale

Басри Меколи /Косово/ дигитална графика

Dashmir Bajrami /RMV/ pikturë 2014

Дашмир Бајрами /РСМ/ слика 2014

Dita Starova Qerimi /RMV/ pikturë

Дита Старова Ќерими /РМВ/ слика

Eshref Qahili /Kosovë/ pikturë 2003

Ешреф Ќахили /Косово/ слика 2003

Esat Valla /Kosovë/ pikturë 2007

Есат Вала /Косово/ слика 2007

Fatmire Veseli /RMV/ kolazh 2007 | Фатмире Весели /РСМ/ колаж 2007

Enes Baxhaku /Kosovë/ pikturë 2009 | Енес Баџаку /Косово/ слика 2009

Fatmir Stavileci /RMV/ pikturë 2008 | Фатмир Ставилеци /РСМ/ слика 2008

Adnan Turan /Turqi/ pikturë 2014 | Аднан Туран /Турција/ слика 2014

Ismet Jonuzi /Kosovë/ skulpturë 2005 | Исмет Јонузи /Косово/ скулптура 2005

Ismane Mehdi /RMV/ pikturë 2018

Исмане Мехди /РСМ/ слика 2018

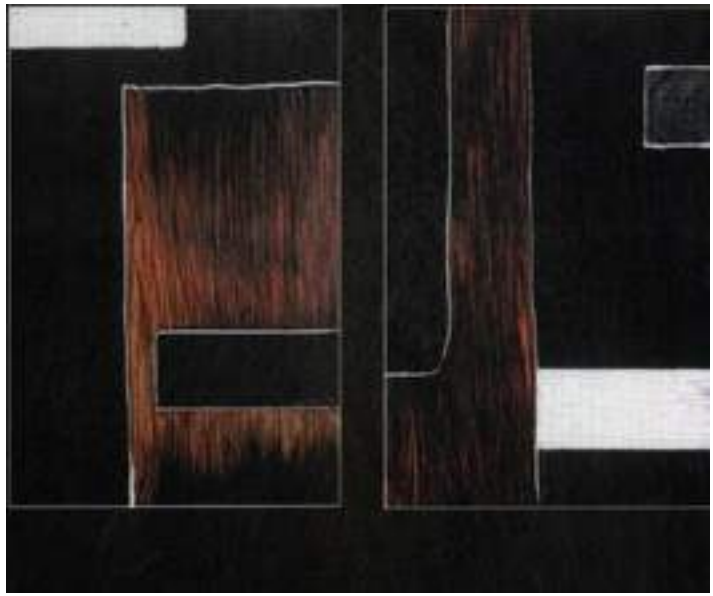

Ilirjan Beqiri /RMV/ pikturë 2003 | Илирјан Беќири /РСМ/ слика 2003

Clemens Baungkun Sou /Korea e Jugut/ pikturë 2003

Клементс Баункун Соу /Јужна Кореја/ слика 2003

Jonida Dividi /Shqipëri/ grafikë 2007

Јонида Дивиди /Албанија/ графика2007

Luan Zenku /RMV/ pikturë2003 | Луан Зенку /РСМ/ слика 2003

Leonid Palushaj /Kosovë/ pikturë 2014 | Леонид Палушај /Косово/ слика 2014

Lavdrim Memedi /RMV/ pikturë 2018 | Лавдрим Мемеди/РСМ/ слика 2018

Magbule Xhemali /RMV/ grafikë 2007

Магбуле Џемали /РСМ/ графика 2007

Marjana Goxhabeliu /Shqipëri/ pikturë 2018

Марјан Гоџабелиу /Албанија/ слика 2018

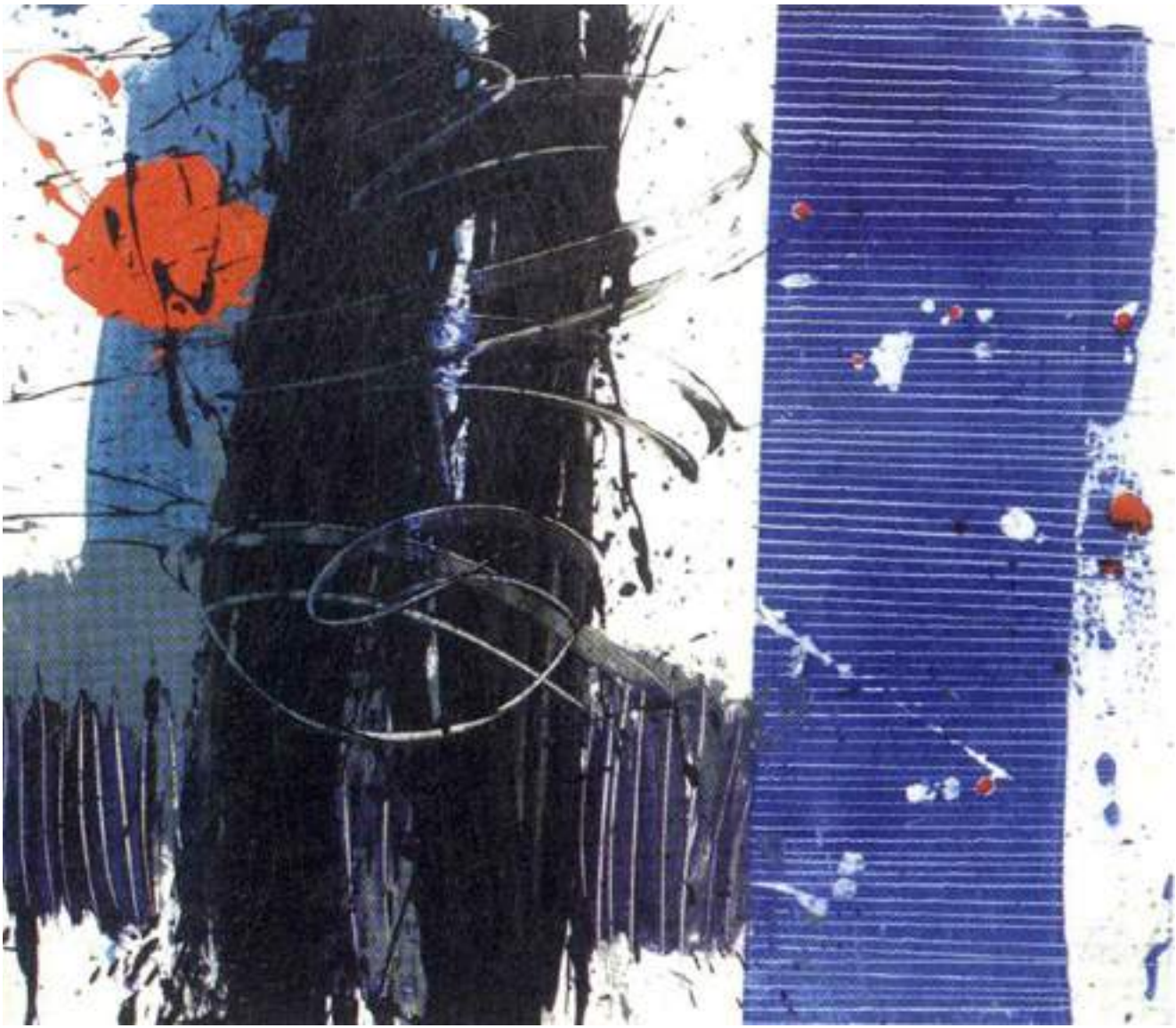
Memet Selmani /RMV/ pikturë 2006

Мемет Селмани /РСМ/ слика 2006

Naim Spahiu /Kosovë/ pikturë 2005

Наим Спахиу /Косово/ слика 2005

Nehat Beqiri /RMV/ pikturë 2005

Нехат Беќири /РСМ/ слика 2005

Nevzat Bejtuli – Kica /RMV/ pikturë 2006

Невзат Бејтули – Кица /РСМ/ слика 2006

Reshat Hamiti /RMV/ pikturë | Решат Хамити /РСМ/ слика

Costin Brateanu /Romani/ pikturë | Цостин Братеану /Романија/ слика

KATALOGË | КАТАЛОЗИ

JaVa
e kulturës shqiptare në Maqedoni
Недела на албанската култура во Македонија
Nëntor 2006 Ноември

EKSPOZITË MBARËKOMBËTARE
Ditët
e kulturës shqiptare në Maqedoni

ÇMIMI I NËNTORIT
EKSPOZITË MBARËKOMBËTARE

28

28

GRADUACIÓN
Ekspozitë
Muzikëndezësve
28 Nëntor
Gostivar

ÇMIMI I NËNTORIT '13
Ekspozitë mbarëkombëtare

ÇMIMI I NËNTORIT 2008

Ekspozitë Kolektive
"ÇMIMI I NËNTORIT 2018"

TAKIMET
Ekspozitë
kolektive

EKSPOZITË HUMANITARE
humanitetit
artistik në vepër ...
artistët
për
humanizëm
Gostivar 16.05.2015 (e shtunë)
Ora.20.00 / Qendra për kulturë

Ekspozitë kolektive
VALA
E RE
KULTURORE

SALONI PRANVEROR
ПРОЛЕТЕН САЛОН
2008

Kolonia Artistike
GOSTIVARI
'07

BEJTULLA

ИВАНА СТОЈАНОВСКА
IVANA STOJANOVSKA

Muamer SADIKU

Arjan Rufati

Xhezair Rexhepi

Sergej Andreevski
Сергеј Андреевски

XHELIL RUFATI

FOTOGRAFITË | ФОТОГРАФИИ

Pjesëmarrësit në koloninë “Gostivari’17” | Учесници на колонијата “Гостивар 17”

Nga ekspozita e kolonis; “Gostivari 17” | Од изложбата на колонијара „Гостивар 17”

Kumanovë – Lagja e Trimave 2015 | Куманово – Диво населје 2015

Pjesëmarrësit në koloninë “Gostivari 15” | Учесници на колонијата “Гостивар 15”

Omer Kaleshi dhe Reshat Ameti | Омер Калеши и Решат Амети

Pjesëmarrësit në koloninë “Gostivari 15” | Учесници на колонијата “Gostivari 15”

Pjesëmarrësit në koloninë “Gostivari” | Учесници на колонијата “Gostivari”

Pamje nga hapja e ekspozitës | Слика од отвроањето на изложбата

Pamje nga hapja e ekspozitës | Слика од отвроањето на изложбата

Pjesëmarrësit në Çmimin e Nëntorit 2017 | Учесници на Ноемвриската награда 2017

Fituesit e Çmimit të Nëntorit 2017 | Добитници на Ноемвриската награда 2017

Hapja e ekspozitës Çmimi i Nëntorit 2017 | Отворањето на изложбата Ноемвриска награда 2017

Pjesëmarrësit në Çmimit të Nëntorit 2016 | Учесници на Ноемвркста награда 2016

Rexhai Hyseni fitues i Çmimit të Nëntorit 2016 | Рецаи Хусени победник на Ноемвриската награда 2016

Meli Zenku fitues i Çmimit të Nëntorit 2018 | Мели Зенку победник на Наоемвриската награда 2018

Kolonia Artistike Gostivari’ 16 | Локовна колонија “Gostivari’ 16”

Pamje nga bledhja e Kryesisë së “Draudacum”

Слика од состанокот на раковдството на “Draudacum”

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека “Св. Климент Охридски”, Скопје
061. 23:73/76(497. 752)”1999-2019”
POLOZHANI, Mixhait

Draudacum : (njëzet vjet art) = (дваесет години уметност) / Mixhait Polozhani = Миџаит Положани. - Gostivar = Гостивар : Draudacum, 2019. - 110 стр. ; 30 см

ISBN 978-608-245-491-7

а) Здружението на ликовните уметници во Македонија «Draudacum» (Гостивар) - 1999-2019
COBISS. MK-ID 111944714